

TAMPEREEN YLIOPISTO
Taloustieteiden laitos

**TARKASTUSVALIOKUNNAN ASEMA
SUOMALAISISSA PÖRSSIYHTIÖISSÄ**

Laskentatoimi
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2005
Ohjaaja: Eeva-Mari Ihantola

Kalle Kotka

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto Taloustieteiden laitos, laskentatoimi

Tekijä: KOTKA, KALLE
Tutkielman nimi: Tarkastusvaliokunnan asema suomalaisessa pörssiyhtiössä
Pro gradu – tutkielma: 74 sivua, 9 liitesivua
Aika: Huhtikuu 2005
Avainsanat: tarkastusvaliokunta, tilintarkastus, corporate governance, sisäinen tarkastus

---

Tarkastusvaliokunnalla tarkoitetaan yhtiön hallituksen keskuudestaan perustamaa työryhmää, jonka tarkoituksena on toimia hallituksen apuna sille kuuluvassa seuranta- ja valvontatehtävässä. Tarkastusvaliokuntatyöskentely on lähtöisin Yhdysvalloista, jossa se on nykyään pakollinen kaikille listatuille yhtiöille. Suomeen ja muualle Eurooppaan tarkastusvaliokunnat ovat tulleet lähinnä kasvaneiden corporate governance –suositusten saattelemina.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää tarkastusvaliokunnan organisointia, tehtäviä ja merkitystä osana osakeyhtiön hallintoa. Tutkielman empiirisen osan tavoitteena oli selvittää millainen asema tarkastusvaliokunnilla oli suomalaisissa pörssiyhtiöissä. Lisäksi empiirisessä osassa pyrittiin selvittämään miten suomalaiset tarkastusvaliokunnat toimivat, millaisia tehtäviä niillä on ja millaisia kokemuksia tarkastusvaliokuntatyöskentelystä oli syntynyt.

Tutkielman lähdeaineisto koostui merkittävältä osin kansainvälisten tilintarkastusketjujen aiheesta kirjoittamasta kirjallisuudesta sekä ulkomaisista artikkeleista. Empiirinen tutkimusaineisto perustui kyselytutkimukseen sekä Helsingin pörssin päälustalla olevien yhtiöiden vuoden 2002 vuosikertomuksiin. Kyselytutkimus on suoritettu touko-kesäkuussa 2003, jolloin lähetin kyselylomakkeen sellaisten yhtiöiden hallitusten puheenjohtajille, jotka olivat vuoden 2002 vuosikertomuksessaan ilmoittaneet muodostaneensa tarkastusvaliokunnan. Tällaisia yhtiöitä oli yhteensä 27. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 18, joten vastausprosentiksi muodostui 66,6 %.

Tutkielman tuloksista voitiin huomata, että tarkastusvaliokunnan käytöstä oli syntynyt positiivisia kokemuksia. Suomalaiset tarkastusvaliokunnat koostuvat 3-4 jäsenestä, jotka ovat yhtiön johdosta riippumattomia. Kolmanneksella kyselyyn vastanneiden yhtiöiden tarkastusvaliokunnilla on toimintaa ohjaava kirjallinen työjärjestys. Tarkastusvaliokunnan jäsenet nimittää yhtiön hallitus. Tarkastusvaliokunnan merkittävimmät tehtävät liittyvät tilintarkastukseen, taloudelliseen raportointiin sekä sisäiseen valvontaan. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että tarkastusvaliokuntatyöskentelystä on hyötyä hallituksen toiminnalle. Kaikki vastaajat uskoivat tarkastusvaliokuntien lisääntyvän tulevaisuudessa.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	2
1.1 Tutkielman taustaa.....	2
1.2 Tutkielman tavoite ja rajaus.....	3
1.3 Työn kulku.....	4
1.4 Käsitteiden määrittely.....	5
1.4.1 Corporate governance.....	5
1.4.2 Tarkastusvaliokunta.....	7
1.5 Kysely tutkimusmetodina.....	7
2 TARKASTUSVALIOKUNNAN ORGANISOINTI.....	9
2.1 Osakeyhtiön hallinnointi, hallituksen rooli.....	9
2.2 Tarkastusvaliokunnan asettaminen.....	12
2.2.1 Mitä tarkastusvaliokunnan olemassaolosta säädetään Suomessa?.....	12
2.2.2 Mitä tarkastusvaliokunnan olemassaolosta säädetään muualla?.....	14
2.2.3 Tarkastusvaliokunnan soveltuvuus Suomen oloihin.....	16
2.3 Tarkastusvaliokunnan työjärjestys.....	17
2.4 Tarkastusvaliokunnan kokoonpano.....	18
2.4.1 Tarkastusvaliokunnan koko.....	18
2.4.2 Tarkastusvaliokunnan jäsenet.....	19
2.4.3 Tarkastusvaliokunnan jäsenen koulutus ja toimikausi.....	21
2.5 Tarkastusvaliokunnan työskentely.....	22
3 TARKASTUSVALIOKUNNAN ASEMA.....	24
3.1 Tarkastusvaliokunnan asema osakeyhtiössä.....	24
3.2 Tarkastusvaliokunnan asema yrityksen operatiiviseen johtoon nähden.....	26
3.3 Tarkastusvaliokunnan kokoonpanon merkitys taloudellisen raportoinnin laatuun.....	27
3.4 Tarkastusvaliokunnan asema sisäiseen valvontaan nähden.....	28
3.5 Tarkastusvaliokunnan asema tilintarkastukseen nähden.....	32
3.6 Tarkastusvaliokunta ja tilintarkastuksen riippumattomuus.....	33
3.7 Tarkastusvaliokunnan oikeudellinen vastuu.....	34
4 TARKASTUSVALIOKUNNAN TEHTÄVÄT.....	38
4.1 Yleistä tarkastusvaliokunnan tehtävistä.....	38
4.2 Yrityksen taloudellinen raportointi.....	39
4.3 Tilintarkastuksen seuranta ja valvonta.....	42
4.4 Sisäinen valvonta ja riskienhallinta.....	45
4.5 Sisäisen tarkastuksen organisointi ja valvonta.....	46
4.6 Kansainvälinen näkökulma; Combined code.....	47
5 KYSELYTUTKIMUS PÖRSSIYRITYSTEN HALLITUSTEN PUHEENJOHTAJILLE.....	53
5.1 Kyselytutkimuksen taustaa.....	53
5.2 Kyselytutkimuksen toteutus.....	53
5.2.1 Perusjoukon määrittäminen.....	53
5.2.2 Kysymysten laatiminen.....	54
5.2.3 Vastausten käsittely.....	55
5.3 Kyselytutkimuksen tulokset.....	56
5.3.1 Vastaajien perustiedot.....	56
5.3.2 Perustietoa vastaajien tarkastusvaliokunnista.....	57
5.3.3 Tarkastusvaliokuntaa koskevat yleiset väittämät.....	60
5.3.4 Tarkastusvaliokunnan tehtävät.....	63
5.3.5 Tarkastusvaliokunnan kokoonpano.....	65
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	67
LÄHTEET.....	72
LIITTEET	

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuvio 1: Esimerkki organisaation sisäisten ja ulkoisten toimijoiden välisten suhteiden havainnollistuksesta

Kuvio 2: Vastaajien toimialajakautuma

Kuvio 3: Tarkastusvaliokunnan jäsenten lukumäärä

Kuvio 4: Tarkastusvaliokunnan jäsenten valinperusteet

Kuvio 5: Tilintarkastukseen liittyvät tarkastusvaliokunnan tehtävät
Kuvio 6: Taloudelliseen raportointiin liittyvien tehtävien tärkeys

Taulukko 1: Perustietoja kyselyyn vastanneista
Taulukko 2: Tarkastusvaliokunnan tehtävät
Taulukko 3: Vastaukset tarkastusvaliokunnista tehtyihin yleisiin väittämiin
Taulukko 4: Tarkastusvaliokunnan kokoonpanoon liittyvät väittämät

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Yritysten omistajien tavoitteena on yleensä saada yritykseen sijoittamansa pääomat mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön ja saada yritysjohto toimimaan omistajien etujen mukaisesti.¹ Kyse on agenttiteoriasta, jonka mukaan päämiehen ja agentin, siis yrityksen omistajan ja johdon tavoitteet saattavat olla lähtökohtaisesti erilaisia. Agenttiteoriassa on kyse siitä, että päämies ja agentti tekevät sopimuksen päämiehen pääomien hyvästä käytöstä, josta agentti saa korvauksen. Korvaukset ovat nykyään lähinnä osakejohdannaisia järjestelmiä, kuten optioita.²

Huolimatta johdolle maksettavista korvauksista, on omistajien kannalta välttämätöntä, että johdon tekemää työtä ja sen antamaa informaatiota yrityksestä myös tarkastetaan. Tilintarkastajan tehtävänä on toimia omistajan luottohenkilönä ja arvioida johdon toimien lainmukaisuutta ja annetun informaation luotettavuutta. Vaikka tilintarkastaja varsinaisesti toimii omistajien asialla, on tilintarkastuksen merkitys myös muille yrityksen sidosryhmille kasvanut. Muihin sidosryhmiin voidaan laskea sopimuskumppanit, velkojat, viranomaiset, yrityksen henkilöstö sekä potentiaaliset sijoittajat. Tilintarkastusjärjestelmällä voidaan siis katsoa olevan myös yhteiskunnallisesti tärkeä rooli.

Muutamana viimeisenä vuotena on varsinkin Yhdysvalloissa ollut puheenaiheena monet yritysskandaalit, joissa yritysten johdon antama informaatio yrityksestä on ollut virheellistä ja tilintarkastajat eivät ole tuoneet tätä raportoinnissaan esille. Luottamus osakemarkkinoiden toimintaan on samalla olennaisesti heikentynyt. Tämä on tuonut esille miten tärkeitä laskentatoimi ja tilintarkastus ovat yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Niinpä Yhdysvalloissa on näiden tapahtumien jälkeen alettu panostamaan omistajaohjauksen ja hallitustyöskentelyn kehittämiseen.

---

¹ Hirvonen, Niskakangas & Steiner 2003, 15.

² Airaksinen & Jauhiainen 1997, 31-32.

Heinäkuussa 2002 Yhdysvalloissa tuli voimaan uusi laki Sarbanes-Oxley Act. Uusi laki lisää merkittävästi yritysjohton henkilökohtaista vastuuta, täsmentää aikaisempia vaatimuksia sekä asettaa sanktioita yrityksen johdolle väärinkäytöksistä tai harhaanjohtavan tiedon antamisesta. Uusi laki korostaa ennen kaikkea korkean moraalin sekä hyvän kirjanpitokäytännön merkitystä pääomamarkkinoiden luotettavuuden ylläpitäjänä. Sarbanes-Oxley Act edellyttää myös tarkastusvaliokunnan perustamista.³

Viimeaikaiset tapahtumat Italiassa liittyen Parmalatiin ovat herättäneet corporate governance keskustelun myös Euroopassa uuteen nousuun. Keskustelua käydään siitä, miten Parmalatin kaltaiset yritysskandaalit voitaisiin estää. Nämä yritysskandaalit lisäävät painetta valvonnan tehostamiseksi. Joulukuussa 2003 Keskuskaupparekammeri, Helsingin Pörssi sekä TT julkaisivat uuden suosituksen liittyen corporate governanceen. Käynnissä oleva osakemarkkinoiden kansainvälistyminen tuo yrityksille malleja corporate governanceen myös ulkomailta.

Tarkastusvaliokunta on hallituksen työskentelymuoto, jonka tärkeimpänä tehtävänä voidaan pitää yhtiön taloudellisen raportoinnin valvontaa. Tarkastusvaliokuntatyöskentelyn kautta hallitus pystyy paremmin hoitamaan sille kuuluvaa valvontavastuuta. Tarkastusvaliokuntatyöskentely on peräisin Yhdysvalloista, jossa tarkastusvaliokuntia on ensimmäisen kerran perustettu jo 1940 luvulla. Työskentelymuoto on nykyään omaksuttu jo Euroopassa ja Suomessakin.

1.2 Tutkielman tavoite ja rajaus

Tutkielman tavoitteena on kyselytutkimuksen avulla selvittää, miten suomalaiset tarkastusvaliokunnat toimivat, millaisia tehtäviä niillä on ja millaisia kokemuksia tarkastusvaliokuntatyöskentelystä on syntynyt suomalaisissa pörssiyrityksissä.

Tutkielmassa käsitellään pelkästään osakeyhtiöitä ja muut yhtiömuodot rajaamalla tarkastelun ulkopuolelle. Tarkastusvaliokuntien esiintyminen muissa kuin osakeyhtiöissä on erittäin harvinaista. Kyselytutkimukseen on otettu mukaan vain

---

³ Hirvonen ym. 2003.

sellaisia yhtiöitä, jotka ovat jo tarkastusvaliokunnan perustaneet. Tämä rajauksen tein sen vuoksi, että tarkoituksena on tutkia tarkastusvaliokunnan käyttöön liittyviä asioita.

1.3 Työn kulku

Tutkielma jakautuu teoriaa käsittelevään osaan ja empiiriseen osaan. Luvut yhdestä neljään kuuluvat teoriaosaan ja luku viisi käsittelee empiiristä osaa.

Luvussa kaksi käsittelen tarkastusvaliokunnan organisointia. Aluksi selvitän yleisellä tasolla osakeyhtiön hallintoa ja hallituksen roolia sen osana. Sitten käyn läpi mitä tarkastusvaliokunnan olemassaolosta säädetään Suomessa ja toisaalta muualla maailmassa. Kappaleen lopuksi käsittelen tarkastusvaliokunnan perustamiseen liittyviä käytännön seikkoja.

Kolmannessa luvussa käsittelen tarkastusvaliokunnan roolia ja merkitystä yhtiön hallinnossa. Ensiksi tarkastelen tarkastusvaliokunnan organisatorista asemaa osakeyhtiössä. Tämän jälkeen tarkastelen valiokunnan asemaa suhteessa yrityksen johtoon, sisäiseen tarkastukseen ja tilintarkastukseen. Viimeiseksi käsittelen luvussa kolme tarkastusvaliokunnan merkitystä tilintarkastuksen riippumattomuuteen, tarkastusvaliokunnan oikeudellista vastuuta sekä tarkastusvaliokunnan roolia osana corporate governancea.

Neljännessä luvussa käyn läpi tarkastusvaliokunnan tehtäväkenttää. Tehtävät on jaettu neljään alueeseen: taloudelliseen raportointiin liittyviin tehtäviin, tilintarkastukseen liittyviin tehtäviin, sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyviin tehtäviin sekä sisäiseen tarkastukseen liittyviin tehtäviin.

Viidennessä luvussa käyn läpi pörssiyhtiöille suunnattua kyselyä. Aluksi selvitän kyselyn taustaa ja toteutustapaa, jonka jälkeen puran kyselytutkimuksen tulokset.

Kuudennessa ja viimeisessä luvussa käyn läpi tutkielmani tuloksia ja yhteenvetoa.

1.4 Käsitteiden määrittely

1.4.1 Corporate governance

Corporate governancelle ei ole olemassa suomenkielistä käännöstä, joskin käsitettä "hyvä hallintotapa" käytetään toisinaan. Suppeimmillaan corporate governance tarkoittaa sitä, miten yhtiön hallitus työskentelee. Hieman yleisemmin sillä tarkoitetaan yhtiön johdon toimintaa ja valvontaa. Laajasti ymmärrettynä corporate governance tarkoittaa kaikkia niitä menettelytapoja ja välineitä, joilla osakkeenomistajat ja muut etutahot pyrkivät vaikuttamaan yhtiön johdon toimintaan ja yhtiön päätöksentekoon. Suppeasti ymmärretyn corporate governancen osapuolina ovat yhtiön johto (toimitusjohtaja, hallitus, mahdollinen hallintoneuvosto) ja omistajat. Laajasti ymmärretyn corporate governancen osapuolina ovat yhtiön eri sidosryhmät ja niiden edustajat (rahoittajat, työntekijät, sijaintikunnat tai kotivaltiot jne.).⁴

Corporate governance -termillä tarkoitetaan yritystoiminnan organisointia sidosryhmien edut huomioon ottavalla tavalla. Käsite kattaa kaikki ne ohjaus- ja valvontatoimet, joiden avulla erityisesti osakkeenomistajat pyrkivät varmistautumaan siitä, että he saavat sijoituksilleen parhaan mahdollisen tuoton. Alun perin Corporate governance – keskustelu on lähtöisin 1900-luvun alkupuolen Yhdysvalloista, mutta se on levinnyt myös muihin teollisuusmaihin muutama vuosikymmen sitten. Vakiintunutta suomalaista käännöstä corporate governance –termille ei ole, mutta mahdollisia käännöksiä ovat mm. yrityksen hallinnointi tai yrityksen johtamis- ja valvontajärjestelmä. Nämä määritelmät ovat kuitenkin hieman suppeita kuvaamaan kaikkea sitä, mitä corporate governance voi todellisuudessa sisältää.⁵

Kairisen⁶ mukaan corporate governance voidaan käsittää joko suppeassa tai laajassa mielessä. Suppeasti määriteltynä termillä tarkoitetaan yhtiön omistajien ja johdon välistä suhdetta, jolloin se määrittelee yritysjohton eli hallituksen ja palkattujen johtajien roolin, velvollisuudet ja heidän suhteensa yhtiön osakkeenomistajiin. Tämä määrittely kytkeytyy pääasiassa omistaja-arvon kasvattamiseen. Laajasti käsitettynä

---

⁴ Kauppa- ja teollisuusministeriö 2004.

⁵ Kairinen 2002, 1.

⁶ Kairinen 2002, 1.

corporate governancella tarkoitetaan eräänlaista kokonaisnäkökulmaa koko yritystoimintaan. Tässä määrittelyssä otetaan huomioon kaikki yritysten toimintaa ja kontrollia koskeva sääntely sekä yrityksen jokaisen sidosryhmän asema ja oikeudet. Keskeinen asia omistaja-arvon kasvattamisen rinnalla on tällöin ns. yhteiskuntavastuu.

Käytännön yritystoiminnasta voidaan erottaa yleisesti corporate governanceen kuuluviksi katsottavia osa-alueita. Näitä ovat esimerkiksi avoin tiedottaminen, hallituksen toimintatavat, johdon ja henkilöstön kannustin- ja valvontajärjestelmät, riskienhallinta ja yritysvaltauksien suojausjärjestelmät. Eri etutahojen näkökulmasta yhtiöiden corporate governancea voidaan painottaa eri tavalla. Esimerkiksi osakkeenomistajille toiminnan järjestäminen omistusarvoa kasvattavalla tavalla on tärkeää, työntekijöille olennaisimmat kysymykset liittyvät lähinnä palkkakehitykseen sekä työturvallisuuteen, ja yhteiskunnan näkökulmasta painotetaan tuottojen oikeudenmukaista jakamista sekä mm. ympäristöasioita.

Yrityksille on taloudellisesti kannattavaa järjestää toimintansa corporate governanceen liittyviä käytäntöjä noudattaen. Suomessa pörssiyrityksiä sitoo corporate governance suositus⁷. Oikeanlainen corporate governance vaikuttaa yrityksen kykyyn houkuttaa liiketoiminnan kannalta välttämättömiä taloudellisia ja henkisiä resursseja. Sijoittajat laittavat varansa mieluummin sellaiseen yhtiöön, jonka hallinto on järjestetty luotettavalla ja tehokkaalla tavalla ja joka myös avoimesti tiedottaa hallinnointia ja yleistä toimintaa koskevista asioistaan. Erityisesti ulkomaiset sijoittajat edellyttävät pörssiyrityltä hyvää corporate governance –käytäntöä. Hyvä hallinnointi- ja johtamisjärjestelmä on toisaalta myös yhtiön muiden sidosryhmien, kuten luotonantajien, asiakkaiden ja työntekijöiden etu. Corporate governancen noudattaminen yrityksissä saa siten aikaan taloudellista lisäarvoa ja muita etuja koko yhteiskunnassa.⁸

Yleinen mielipide suurissa isobritannialaisissa yhtiöissä on, että tarkastusvaliokunta on mainio väline parannettaessa yhtiön hyvää johtamis- ja hallintotapaa. Tarkastusvaliokunnan tärkeää roolia hyvän johtamis- ja hallintotavan taloudellisten

⁷ Hex Oyj, Keskuskauppakamari & Teollisuuden Työnantajain Keskusliitto 2003.

⁸ Kairinen 2002, 2.

asioiden parantamisessa ovat korostaneet Cadbury Committee Iso-Britanniassa, Treadway Commission Yhdysvalloissa sekä MacDonald Commission Kanadassa.⁹

1.4.2 Tarkastusvaliokunta

Tarkastusvaliokunnalla tarkoitetaan tässä tutkielmassa elintä, jonka englanninkielinen nimi on audit committee. Suomessa ei ole vakiintunut yhtä ainoaa suomennosta, mutta tarkastusvaliokunta on yleisin käännös. Ainakin seuraavia käännöksiä on myös käytetty: tilintarkastusvaliokunta, tilintarkastuskomitea ja tarkastuskomitea.

Tarkastusvaliokunta on osakeyhtiön hallituksen keskuudestaan perustama työryhmä, jonka tarkoituksena on auttaa hallitusta sille kuuluvassa seuranta- ja valvontatehtävässä. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on aina olla valmisteleva elin, varsinaiset päätökset hallitus tekee kollektiivisesti.

1.5 Kysely tutkimusmetodina

Aineisto tutkielmani empiiristä osaa varten kerättiin kyselyn avulla. Kyselytutkimuksen etuna voidaan pitää sitä, että sen avulla voidaan kerätä laajakin tutkimusaineisto. Kyselyn avulla voidaan kysyä monia asioita. Kyselytutkimus on tehokas, koska se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä.¹⁰

Kyselytutkimus antaa mahdollisuuden esittää myös arkaluontoisia kysymyksiä ja niihin vastaaminen saattaa olla helpompaa postitse, koska vastaaja jää anonyymiksi. Haastattelijan vaikutus vältetään ja vastaaja tuntee henkilöllisyytensä paremmin suojatuksi. Kyselytutkimuksen etuihin kuuluu myös, että kysymykset ovat kaikille vastaajille samat ja vastauksia on helppo vertailla. Vastaajat voivat halutessaan käyttää myös oheismateriaalia vastatessaan ja vastausaikaa on enemmän kuin esimerkiksi haastattelussa.¹¹

---

⁹ Collier 1996.

¹⁰ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 182.

¹¹ Heikkilä 2003.

Kyselyyn liittyy myös ongelmia. Tutkimuksen tekijän on mahdotonta saada tietää, ovatko vastaajat pyrkineet vastaamaan kysymyksiin huolellisesti ja rehellisesti. Ei ole myöskään selvää, miten onnistuneita vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajien näkökulmasta. Väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida. Vastaajien perehtyneisyyttä käsiteltävästä asiasta on myös vaikea tietää. Lisäksi kyselytutkimusten yleisin ongelma on ehkä vastauskato.¹²

---

¹² Hirsjärvi ym. 2003, 182.

2 TARKASTUSVALIOKUNNAN ORGANISOINTI

2.1 Osakeyhtiön hallinnointi, hallituksen rooli

Osakeyhtiön yksi tunnusmerkki on osakkaan rajoitettu vastuu. Osakas vastaa siten yhtiön veloista vain sijoittamallaan pääomalla. Osakeyhtiö on ns. oikeushenkilö, eli yhtiö voi saada oikeuksia ja tulla velvoitetuksi. Oikeustoimikelpoisuudesta seuraa, että yhtiön nimissä voidaan tehdä oikeudellisia toimia, kuten sopimuksia, ja yhtiö voi kantaa ja vastata tuomioistuimessa. Osakkaalla ei ole pelkän osakkuuden nojalla oikeutta edustaa yhtiötä, vaan tämä oikeus on yhtiön toimitelillä.¹³ Toisaalta osakkeenomistajat valitsevat usein hallituksen yhtiökokouksessa, jolloin he voivat välillisesti päästä vaikuttamaan yhtiön johtamiseen.

Osakeyhtiölain mukaan kaikissa osakeyhtiöissä pakollisen organisaation muodostavat yhtiökokous, jossa osakkaat käyttävät päätösvaltaansa yhtiön asioissa, hallitus, joka vastaa yhtiön hallinnosta ja toiminnasta sekä edustamisesta ja antaa vuosittain tilinpäätöksen sekä tilintarkastajat, jotka tarkastavat kirjanpidon ja tilinpäätöksen sekä hallinnon lainmukaisuuden ja joiden on oltava riippumattomia. Lisäksi osakeyhtiölaissa on säännöksiä myös muista yhtiön toimitelimestä. Näitä ovat toimitusjohtaja, joka vastaa yhtiön päivittäisestä toiminnasta hallituksen valvonnan alaisuudessa, toiminimenkirjoittaja, joka voi hallituksen ohella edustaa yhtiötä sekä hallintoneuvosto, jonka ensisijaisena tehtävänä on valita hallituksen jäsenet ja valvoa hallituksen toimintaa.¹⁴ Yhtiöissä, joiden osakepääoma on vähintään 80 000 euroa, toimitusjohtaja on pakollinen toimitelien. Toisaalta hallintoneuvosto voidaan perustaa vain sellaiseen yhtiöön, jonka osakepääoma on vähintään 80 000 euroa.¹⁵ Ylintä päätösvaltaa osakeyhtiöissä käyttää yhtiökokous.

---

¹³ Airaksinen & Jauhiainen 1997, 24.

¹⁴ Airaksinen & Jauhiainen 1997, 125.

¹⁵ af Schultén 2003, 447-472.

Osakeyhtiölain mukaan hallitus kuuluu siis yhtiökokouksen ja mahdollisen hallintoneuvoston alaisuuteen. Oikeudellisesti osakeyhtiön hallitus on yhtiön tärkein toimielin, koska sen tehtävänä on sekä yhtiön sisäinen hallinto että yhtiön edustaminen. Hallituksen tehtävien merkitystä korostaa se, että osakeyhtiölain mukaan hallitukselle kuuluvat kaikki ne tehtävät, joita laissa tai yhtiöjärjestyksessä ei ole määrätty yhtiön toisten toimielinten suoritettavaksi. Käytännössä yhtiön tärkein toimielin on usein kuitenkin yhtiön toimitusjohtaja.¹⁶

Yhtiön varsinainen hallinto eli johto kuuluu siis hallitukselle tai, jos yhtiössä on toimitusjohtaja, hallitukselle ja toimitusjohtajalle yhteisesti. Osakeyhtiölaki määrää kummallekin toimielimelle omat lakisääteiset tehtävät. Muiden kuin lakisääteisten tehtävien jako hallituksen ja toimitusjohtajan välillä, on hyvin yhtiökohtaista. Mikäli hallintoneuvosto tai yhtiöjärjestys ei asias ohjeista, riippuu jako yleensä yhtiön omasta käytännöstä tai siitä, millaiseksi hallitus sen haluaa muodostaa.¹⁷ Hallitus edustaa kuitenkin osakkeenomistajia ja sen tärkeimpänä tehtävänä on omistajaintressin valvonta. Hallituksen muut tehtävät syntyvät tämän näkökohdan perusteella. Tavoitteena on voiton tuottaminen osakkaille eli osakkeen arvon lisääminen.

Sir Adrian Cadburyn mukaan¹⁸ hallituksen tärkeimmät tehtävät ovat

- yhtiön toiminnan tarkoituksen määrittely
- strategioiden, politiikkojen ja niiden toteuttamissuunnitelmien hyväksyminen
- toimitusjohtajan valinta
- ylimmän johdon toiminnan valvonta ja arviointi
- oman toiminnan arviointi.

Varsinkin suuremmissa yhtiöissä hallitustyöskentely ei tarkoita pelkästään päätöksentekoa hallituksen kokouksissa, vaan periaatteessa jatkuvaa, koko toimikauden kestävä yhtiön asioiden hoitoa. Monijäsenisessä hallituksessa ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista eikä käytännössä aina edes mahdollista vaatia jokaiseen hallituksen toimeen hallituksen kollegiaalista (kaikkien jäsenten tai päätösvaltaisen hallituksen enemmistön) myötävaikutusta. Hallitukselle kuuluvat tehtävät on ainakin

---

¹⁶ Hirvonen ym. 2003, 102.

¹⁷ af Schultén 2003, 488.

¹⁸ Cadbury 2002, 36-37.

jossain laajuudessa voitava jakaa sen jäsenten kesken, esimerkiksi niin, että eri jäsenille määrätään omat vastualueet. Tällöin asianomaiset jäsenet esimerkiksi seuraavat jotain tiettyä liiketoiminnan aluetta tai suorittavat erityisiä valvontatehtäviä taikka valmistelutehtäviä. Työnjako voi myös toteutua hallituksen perustaman valiokunnan tai työryhmän avulla. Päätökset tehdään normaalisti koko hallituksessa. Jokaisen hallitukselle kuuluvan tehtävän osalta joudutaan erikseen ratkaisemaan, voidaanko se ottaa työnjaon piiriin vai onko se suoritettava hallituksen kokouksessa.¹⁹

Hallituksen tehtävien suorittamisesta voidaan antaa ohjeita yhtiöjärjestyksessä tai hallintoneuvosto voi ohjeistaa niitä. Hallituksella voi olla myös oma kirjallinen työjärjestys. Se on aina yhtiökohtainen ja perustuu yhtiöjärjestykseen. Käytännössä monilla listatuilla yhtiöillä on tällainen kirjallinen työjärjestys. Siinä voidaan antaa ohjeita mm. siitä, mitä hallituksen tehtäviä voidaan siirtää esim. valiokuntien hoidettaviksi ja mitä asioita hallituksen tulisi hoitaa yhdessä.

Täyttäessään lakisääteistä tehtävänsä yhtiön hallitus voi järjestää toimintansa ja työskentelytapansa parhaaksi katsomallaan tavalla. Osa hallitustyöskentelystä voi esimerkiksi tapahtua valiokunnissa, jotka raportoivat toimistaan koko hallitukselle. Valiokunnissa ei tehdä varsinaisia päätöksiä, vaan hallituksen tulee tehdä kaikki sille kuuluvat päätökset koko hallituksen kokouksissa. Valiokuntien jäsenet ovat kaikki hallituksen jäseniä, eivät ulkopuolisia henkilöitä. Valiokunnat voivat tarvittaessa käyttää hyväkseen muiden ulkopuolisten asiantuntijoiden palveluja. Valiokuntatyöskentelyn etuja on ainakin se, että asioiden käsittelyyn voidaan varata enemmän aikaa, mikä mahdollistaa niiden yksityiskohtaisemman käsittelyn. Lisäksi asioita voidaan alustavasti käsitellä valmistelun keskeneräisyydestä huolimatta pienemmällä joukolla. Ulkomailla, esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa, hallituksen valiokuntatyöskentely on yleinen ja vakiintunut käytäntö. Yleisimpiä hallituksen valiokuntia ovat tarkastusvaliokunta, palkitsemisvaliokunta ja nimitysvaliokunta.²⁰

---

¹⁹ af Schulten 2003, 521-522.

²⁰ Hirvonen ym. 2003, 284-285.

2.2 Tarkastusvaliokunnan asettaminen

2.2.1 Mitä tarkastusvaliokunnan olemassaolosta säädetään Suomessa?

Suomessa tarkastusvaliokunnan perustaminen on vapaaehtoista. Voimassa oleva osakeyhtiölaki ei ohjeista tarkastusvaliokunnista mitään. Käynnissä olevan osakeyhtiölain uudistamista pohtineen työryhmän mietinnössä todetaan, että niin sanottuun hyvään hallintotapaan (corporate governance) liittyviä periaatteita ei ole syytä käsitellä osakeyhtiölaissa²¹. Tämä tarkoittaa, että uusi osakeyhtiölaki ei tule käsittelemään myöskään tarkastusvaliokuntia.

Parhailtaan on käynnissä myös tilintarkastuslain uudistus. Tilintarkastuslain uudistamistarvetta pohtineen työryhmän mietintö julkistettiin joulukuussa 2003²². Työryhmä katsoo, että tilintarkastusvaliokunta voi olla käyttökelpoinen väline kansainvälisen käytännön implementoimiseksi ainakin pörssilistattujen tai muun julkisen kaupankäynnin kohteena olevien osakkeiden tai muiden arvopaperien liikkeeseen laskeneiden yhtiöiden kohdalla. Yhdysvaltalaiseen ja muuhun ulkomaiseen säädäntöön nähden työryhmä kuitenkin pitää kyseenalaisena tarvetta säätää asiasta seikkaperäisesti Suomen laissa. Ryhmän kanta perustuu siihen, että tšekäläisessä osakeyhtiössä hallitukselle tai hallintoneuvostolle voidaan nykyään osoittaa lähes kaikki ne tehtävät, joita ulkomaisissa säännöstoissa pidetään keskeisinä tilintarkastusvaliokunnan työn kannalta.²³

Pörssiyrityksiä sitovassa Keskuskauppakamarin ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton vuonna 1997 antamassa corporate governance –suosituksessa valiokunnan olemassaoloa pidetään tärkeänä, mutta ei välttämättömänä²⁴. Hex Oyj, Keskuskauppakamari ja Teollisuuden Työnantajain Keskusliitto asettivat 17.2.2003 työryhmän selvittämään vuonna 1997 annetun suosituksen uudistamistarvetta. Työryhmä julkisti joulukuussa 2003 uuden corporate governance –suosituksen, joka koskee Helsingin Pörssissä listattuja yhtiöitä. Uusi suositus tuli voimaan 1.7.2004.

---

²¹ Osakeyhtiölakityöryhmän mietintö 2003.

²² Tilintarkastuslakityöryhmän mietintö 2003.

²³ Kaisanlahti 2003, 8-13.

²⁴ Keskuskauppakamari & Teollisuuden Työnantajain Keskusliitto 1997.

Suosituksen mukaan tarkastusvaliokunta on perustettava sellaisessa yhtiössä, jonka liiketoiminnan laajuus edellyttää taloudellista raportointia ja valvontaa koskevien asioiden valmistelua koko hallitusta pienemmässä kokoonpanossa. Perusteluissa todetaan, että yhtiön liiketoiminnan laajuus voi edellyttää, että osa hallituksen jäsenistä keskittyy erityisesti taloudellista raportointia ja valvontaa koskevien asioiden käsittelyyn. Tarkastusvaliokunnalla on koko hallitusta paremmat mahdollisuudet perehtyä yhtiön talouteen ja valvontaan liittyviin kysymyksiin sekä huolehtia yhteydenpidosta tilintarkastajien ja sisäisen tarkastuksen kanssa.²⁵ Suositus on laadittu noudatettavaksi ns. Comply or Explain –periaatteen mukaisesti siten, että mikäli yhtiö poikkeaa suosituksesta, on sen ilmoitettava poikkeaminen ja poikkeamisen syy. Sama periaate on käytössä mm. Isossa-Britanniassa.

Euroopan komissio julkaisi 16.3.2004 esityksen direktiiviksi lakisääteisestä tilintarkastuksesta. Direktiivin tarkoituksena on korvata vuonna 1984 annettu kahdeksas yhtiöoikeudellinen direktiivi (83/253/ETY), jonka säännökset ovat Suomessa vaikuttaneet 1995 voimaan tulleeseen tilintarkastuslakiin. Uuden tilintarkastusdirektiivin tarkoituksena on komission julkaiseman tiedotteen mukaan saada sijoittajat ja muut intressiryhmät luottamaan tarkastettujen tilinpäätösten paikkansapitävyyteen. Direktiivi pyrkii varjelemaan Parmalatin ja Aholdin kaltaisilta skandaaleilta. Monet esitetyistä muutoksista olivat valmisteilla jo ennen kyseisiä tapahtumia. Direktiivin mukaan kaikkiin julkisesti merkittäviin yhtiöihin olisi perustettava yhtiön johdosta riippumaton tarkastusvaliokunta.²⁶ KHT-yhdistyksen puheenjohtajan Anna-Maija Simolan mukaan EU:ssa on vielä epäselvää, mitä julkisesti merkittävillä yhtiöillä tarkoitetaan. Simolan mukaan näitä ovat ainakin kaikki pankit ja vakuutuslaitokset, ehkä myös kunnalliset sähköyhtiöt ja eläkesäätiöt. Jatkossa tarkastusvaliokunta olisi siis pakollinen kaikissa yleisen edun kannalta merkittävässä yhtiöissä.²⁷

---

²⁵ Hex Oyj ym. 2003, 9.

²⁶ Euroopan Yhteisöjen komissio 2004.

²⁷ Hertsi 2004

2.2.2 Mitä tarkastusvaliokunnan olemassaolosta säädetään muualla?

Yhdysvalloissa tarkastusvaliokunta on pakollinen listatuissa yhtiöissä. Esimerkiksi New Yorkin Arvopaperipörssin (NYSE) säännöissä valiokunta on listalleoton edellytyksenä. Säännöissä normitetaan myös tarkastusvaliokunnan kokoonpanoa ja tehtäviä. Myös pankkeja ja rahalaitoksia koskeva laki (Federal Deposit Insurance Corporation Improvement Act) määrää perustamaan tarkastusvaliokunnan. Yhdysvalloissa säädettiin 30.7.2003 Sarbanes-Oxley-laki. Siinä lisättiin pörssilakiin säädöksiä tarkastusvaliokunnan tehtävistä ja toiminnasta sekä sen jäsenten riippumattomuudesta. Sarbanes-Oxley-lain tarkoituksena on vahvistaa tarkastusvaliokunnan asemaa ja toimintakykyä.²⁸

Isossa-Britanniassa tarkastusvaliokunnan asettaminen on vapaaehtoista. Listalleottosääntöjen mukaan yhtiön on kuitenkin ilmoitettava tilinpäätöksessään, onko sillä corporate governance –suosituksen (Combined Code) mukaista tarkastusvaliokuntaa tai syyt sille, jos tarkastusvaliokuntaa ei ole.²⁹ Combined Code suosittelee perustamaan tarkastusvaliokunnan, jossa on vähintään kolme, tai pienemmissä yhtiöissä vähintään kaksi jäsentä. Kaikkien hallituksen jäsenten tulee olla riippumattomia hallituksen jäseniä. Lisäksi hallituksen tulee varmistua siitä, että vähintään yhdellä valiokunnan jäsenellä on tuore ja asianmukainen talousasioiden kokemus.³⁰

Saksassa yhtiölaki edellyttää, että julkisilla yhtiöillä on kaksiportainen hallintomalli. Vuonna 1998 säädetyssä yhtiön valvontaa ja toiminnan läpinäkyvyyttä koskevan lain (Corporate Control and Transparency Act, KonTrag) mukaan hallintoneuvosto vastaa tilintarkastajien nimittämisestä ja valiokuntien asettamisesta. Oikeusministeriön nimittämä hallintovaliokunta hyväksyi German Corporate Governance Coden helmikuussa 2002. Corporate Governance Coden mukaan on suositeltavaa asettaa hallintoneuvoston jäsenistä muodostuva tarkastusvaliokunta, joka käsittelee kirjanpitoon, tilintarkastukseen (valitseminen, riippumattomuus, merkittävät havainnot sekä tilintarkastajien palkkiot) sekä riskienhallintaan liittyviä asioita.

---

²⁸ Hirvonen ym. 2003, 286-287.

²⁹ Hirvonen ym. 2003, 287.

³⁰ The Combined Code on Corporate Governance 2003.

Tarkastusvaliokunnan puheenjohtajan ei tulisi olla entinen hallituksen jäsen. tarkastusvaliokunnan tulee raportoida hallintoneuvostolle. Listattujen yhtiöiden on vuosittain ilmoitettava noudattavatko ne Corporate Governance vai eivät.³¹

Venäjällä viranomaiset, elinkeinoelämä ja ammattimaiset neuvonantajat laativat yhdessä liiketoiminnan käyttäytymisohjeet, joita Venäjän hallitus myös suosittele yhtiöiden noudattavan vuonna 2001. Ohjeiden noudattaminen on kuitenkin vapaaehtoista. Ohjeissa suositellaan tarkastusvaliokunnan käyttöönottoa. Tarkastusvaliokunnan tehtäväksi määritellään yhtiön liiketoimintaan liittyvien kontrollien käyttöönotto ja valvonta. Ohjeiden mukaan tarkastusvaliokunnan kaikkien jäsenten tulee olla riippumattomia. Mikäli tämä ei ole mahdollista, tulee ainakin tarkastusvaliokunnan puheenjohtajan olla riippumaton yhtiöstä. Tarkastusvaliokunnan jäsenillä tulisi olla perustiedot laskentatoimesta ja taloudellisesta raportoinnista.³²

Aasiassa tarkastusvaliokunnilla on yllättävän merkittävä asema. Mm. Malesiassa, Singaporessa ja Hong Kongissa tarkastusvaliokunnat ovat pakollisia listatuissa yhtiöissä. Tosin Hong Kongissa edellytys on vain ns. kasvavien yritysten markkinoilla. Kiinalaisissa yhtiöissä on kaksiportainen hallintomalli, joka koostuu hallintoneuvostosta ja hallituksesta. Kiinan arvopaperikauppaa sääntelevän neuvoston (CSRC, China Security Regulatory Commission) vaatimusten mukaan yhtiön hallituksessa tulee olla tietty määrä riippumattomia jäseniä. Tarkastusvaliokunnan perustaminen on vapaaehtoista. Mikäli tarkastusvaliokunta on perustettu, enemmistön sen jäsenistä tulee olla riippumattomia jäseniä. Yhden riippumattoman jäsenen tulee olla laskentatoimen ammattihenkilö. Tarkastusvaliokunnan tärkeimpiä tehtäviä ovat mm. suosituksen tekeminen tilintarkastajan valinnasta ja erottamisesta, sisäisen tarkastuksen toiminnon valvominen sekä tilinpäätöksen ja sen liitetietojen läpikäyminen. Japanissa tarkastusvaliokunta on vapaaehtoinen. Mikäli tarkastusvaliokuntaa ei kuitenkaan ole asetettu, tulee tällaisten yhtiöiden nimittää lakimääräinen tarkastaja hallituksen lisäksi. Lakimääräisen tarkastajan tehtävänä on valvoa hallituksen toimintaa ja menettelytapoja.³³

---

³¹ PricewaterhouseCoopers 2003, 61.

³² PricewaterhouseCoopers 2003, 63.

³³ PricewaterhouseCoopers 2003, 56-61.

Pohjoismaissa käytännöt tarkastusvaliokuntiin liittyen ovat hyvin samanlaisia kuin Suomessa. Maiden pörseissä on annettu lähinnä samansuuntaisia suosituksia kuin Suomessakin. Esimerkiksi Ruotsin noteeratuilla yhtiöillä ei ole lakisääteistä velvollisuutta perustaa tarkastusvaliokuntia, eikä Tukholman arvopaperipörssikään sitä edellytä. Ruotsin osakkeenomistajien yhdistys (The Swedish Shareholders' Association) on laatinut vapaaehtoisen corporate governance –suosituksen, jossa annetaan ohjeita myös tarkastusvaliokunnan perustamisesta ja sen käyttöön liittyvistä asioista. Suosituksen mukaan tarkastusvaliokunnan jäsenet tulee valita toimivaan johtoon kuulumattomista hallituksen jäsenistä. Valiokunnassa tulisi olla vähintään kolme jäsentä. Lisäksi annetaan neuvoja tarkastusvaliokunnan tehtävistä ja erityisesti suhteesta tilintarkastajiin.³⁴

Australian arvopaperipörssissä (Australian Stock Exchange, ASX) tarkastusvaliokunta on pakollinen 500 suurimmalla yrityksellä. Tarkastusvaliokunnan kokoonpanon, tehtävien ja toiminnan tulee olla Australian arvopaperipörssin corporate governance – neuvoston (ASX Corporate Governance Council) suositusten mukaisia. Noteerattujen yhtiöiden tulee selostaa vuosittain vuosikertomuksissaan mahdolliset poikkeamat suosituksista ja niiden syyt. Suositusten mukaan tarkastusvaliokunnassa tulee olla vähintään kolme jäsentä ja kaikkien tulee olla yhtiön ulkopuolisia hallituksen jäseniä. Etelä-Amerikassa tarkastusvaliokunnat ovat pääosin vapaaehtoisia. Poikkeuksiakin kuitenkin on, mm. Meksikossa ne säädetty pakollisiksi listatuissa yhtiöissä.³⁵

2.2.3 Tarkastusvaliokunnan soveltuvuus Suomen oloihin

Tarkastusvaliokunnan soveltuvuudesta on paljon mielipiteitä sekä puolesta että vastaan. Vastustajat ovat perustelleet väitettään mm. sillä, että Suomessa hallitukset ovat perinteisesti pieniä ja tarkastusvaliokunnan perustaminen hallitustyöskentelyn tehostamiseksi ei ole perusteltua. Vastustajat ovat perustelleet väitettään myös sillä, että Suomessa ei ole ollut Enronin ja Parmalatin kaltaisia yritysskandaaleja, jolloin tarkastusvaliokunnan perustaminen ei ole tarpeen. Lisäksi tarkastusvaliokuntien pelätään lisäävän hallintokustannuksia ja byrokratiaa. Tarkastusvaliokunnan

³⁴ PricewaterhouseCoopers 2003, 60-61.

³⁵ PricewaterhouseCoopers 2003, 55-59.

puolestapuhujat ovat perustelleet väitettään mm. siten, että hallituksen menestyksekkään työskentelyn kannalta on välttämätöntä, että hallitus käyttää valiokuntia. Tarkastusvaliokunnan olemassaoloa on pidetty myös eräänlaisena laatusertifikaattina ulospäin. Toisaalta yritysskandaaleja on paljastunut jo Ruotsissakin, missä Skandian hallitus ja johtoryhmä ovat toimineet vilpillisesti. Tämä näkökohta puoltaa sitä seikkaa, että yritysskandaalit ovat mahdollisia Suomessakin. Yritysskandaaliksi voidaan lukea myös Suomessa viime aikoina esiin tulleet kartelliepäilyt.

Molempien puolien perusteluissa on varmasti todenperäisyyttä. Tarkastusvaliokunnan perustaminen on aina punnittava yrityskohtaisesti. On perusteltua väittää, että tarkastusvaliokuntaa ei kannata ihan pieniin yritykseen perustaa. Toiminnan on oltava melko laajaa, jotta tarkastusvaliokunnan ja tilintarkastajien kanssakäyminen loisi tehokkuusetuja verrattuna perinteiseen tapaan, jossa tilintarkastajat toimivat koko hallituksen kanssa. Myös omistus pohja määrää tarkastusvaliokunnan tarpeellisuutta. Omistus pohjan ollessa laaja tarkastusvaliokunnan perustamisella hallitus näyttää ulospäin, että se ottaa koko omistajakunnan edut huomioon. Periaatteessa tarkastusvaliokuntana voi toimia koko hallituskin täysimääräisenä, mutta pienemmän erikoistuneen joukon etuna on se, että voidaan varata enemmän aikaa asioiden käsittelyyn sekä kuulla laajemmin ulkopuolisia asiantuntijoita³⁶.

2.3 Tarkastusvaliokunnan työjärjestys

Valiokunnan tulisi laatia itselleen kirjallinen työjärjestys, jonka koko hallitus käy läpi ja hyväksyy³⁷. Työjärjestyksestä tulisi käydä ilmi tarkastusvaliokunnan tehtävät, rakenne, toimintatavat ja jäsenille asetettavat vaatimukset. Hyvin laadittu kirjallinen työjärjestys luo puitteet valiokunnan järjestäytymiselle ja tehtävien hoidolle. Hallitus, tarkastusvaliokunnan jäsenet, yhtiön johto, tilintarkastajat ja sisäiset tarkastajat voivat tarvittaessa vedota työjärjestykseen. Tarkastusvaliokunnan tulisi myös tarkistaa työjärjestyksensä säännöllisesti ja esittää hallitukselle tarvittavat muutokset vähintään kerran vuodessa. Hallituksen tulisi myös pohtia, pitäisikö tarkastusvaliokunnan työjärjestys olla myös osakkeenomistajien nähtävillä esimerkiksi yhtiön

---

³⁶ Wahlroos 2003, 15.

³⁷ Blue Ribbon Committee 1999.

vuosikertomuksessa. Tarkastusvaliokunnan työjärjestyksessä tulisi määritellä ainakin seuraavia asioita:

- tarkastusvaliokunnan tarkoitus ja tavoitteet
- toimivalta
- organisointi – jäsenyys, pätevyysvaatimukset, koko, toimikausi
- valiokunnan kokoukset – kokoontumisten lukumäärä, osallistujat, dokumentointi
- asema ja velvollisuudet
- suhteet yrityksen johtoon, tilintarkastajiin ja sisäisiin tarkastajiin
- raportointivelvollisuudet
- tarkastusvaliokunnan toiminnan arviointi.

Työjärjestystä kehitettäessä tulee ottaa huomioon, että valiokunnan toimintaa ei rajoiteta tarpeettomasti. Tehtävien tulee olla riittävän joustavia, jotta tehokas toiminta on mahdollista. Yksityiskohtaisen kirjallisen työjärjestyksen laatiminen on kuitenkin järkevää vain silloin, kun tarkastusvaliokunta käyttää sitä tehokkaasti työvälineenään.³⁸ Uudessa Helsingin Pörssissä listattujen yhtiöiden corporate governance –suosituksessa todetaan, että tarkastusvaliokunnalla on oltava hallituksen vahvistama työjärjestys, jossa ilmoitetaan valiokunnan keskeiset tehtävät ja toimintaperiaatteet³⁹.

2.4 Tarkastusvaliokunnan kokoonpano

2.4.1 Tarkastusvaliokunnan koko

Tarkastusvaliokunnassa tulisi olla riittävän monta jäsentä, jotta valiokunnassa olisi laaja näkemys ja kokemuspohja monimutkaistenkin asioiden käsittelyyn. Toisaalta valiokuntatyöskentelyn tehokkuuden kannalta liian laaja jäsenmäärä saattaa monimutkaistaa ja jäykistää sekä hajauttaa valiokunnan työskentelyä.⁴⁰

---

³⁸ PricewaterhouseCoopers 2003, 12.

³⁹ Hex Oyj ym. 2003, 9.

⁴⁰ Hirvonen ym. 2003, 288.

Tarkastusvaliokunnan jäsenmäärä tulisi ratkaista yrityskohtaisesti, mutta yleisesti 3-6 jäsenen tarkastusvaliokuntaa pidetään tehokkaana. Uudessa suomalaisia pörssiyhtiöitä sitovassa corporate governance –suosituksessa todetaan, että tarkastusvaliokuntaan on valittava vähintään kolme jäsentä⁴¹. Samoin todetaan Ison-Britannian corporate governance suosituksessa⁴².

2.4.2 Tarkastusvaliokunnan jäsenet

Hyvän johtamis- ja hallintotavan mukaista on, että tarkastusvaliokunta muodostuu riippumattomista hallituksen jäsenistä⁴³. Tarkastusvaliokunta voi periaatteessa olla myös hallintoneuvoston keskuudestaan muodostama työryhmä. Riippumattomuutta voidaan pitää sekä hallituksen jäsenen että tarkastusvaliokunnan jäsenen yhtenä tärkeimmistä ominaisuuksista. Viimeaikainen kehitys meillä ja maailmalla on ollut se, että hallituksen tulisi olla riippumaton yhtiön johdosta. Tämä vaatimus löytyy varmasti jokaisesta corporate governance –suosituksesta. Riippumattomuus korostuu tilintarkastajan valintatehtävässä. Tilintarkastajanhan valitsee yhtiökokous, mutta esityksen asiasta tekee hyvin usein hallitus. Tilintarkastajien yhtenä tehtävänä on tarkastaa yhtiön hallintoa ja jos esim. toimitusjohtaja on päässyt vaikuttamaan tilintarkastajan valintaan, voidaan tilintarkastuksen riippumattomuus kyseenalaistaa. Jäsenen riippumattomuudella on toki merkitystä myös muissa tehtävissä. Esimerkiksi taloudellisen raportoinnin oikeellisuuden seurannassa ja valvonnassa yhtiön johdosta riippumaton jäsen saattaa kyseenalaistaa raportoinnin oikeellisuuden herkemmin. Suomessa hallituksen jäsenen riippumattomuusedellytykset on määritelty uudessa corporate governance -suosituksessa⁴⁴. Isossa-Britanniassa Combined Codea muutettiin kesällä 2003 siten, että kaikkien tarkastusvaliokunnan jäsenten tulisi olla riippumattomia hallituksen jäseniä.⁴⁵

Varsinaisia tarkastusvaliokunnan jäseneltä vaadittavia ominaisuuksia ovat yhtiön liiketoiminnan ja koko toimialan hyvä tuntemus ja osaaminen. Erityistoimialoilla, kuten

---

⁴¹ Hex Oyj ym. 2003, 9.

⁴² Smith's report 2003, 6.

⁴³ Hex Oyj ym. 2003, 9.

⁴⁴ Hex Oyj ym. 2003, 9.

⁴⁵ Ison-Britannian kauppa- ja teollisuusministeriö: Statement by the Secretary of State for Trade and Industry 29.1.2003. <<http://www.dti.gov.uk/cld/sos-statement290103.pdf>>

rahoitus- ja vakuutuslalla, liiketoiminnan tuntemuksen merkitys korostuu. Tilinpäätösraportointiin liittyvät tarkastusvaliokunnan tehtävät huomioon ottaen on eduksi, että jäsenellä on kokemusta laskentatoimesta ja tilinpäätöskäytännöistä. Kansainvälisissä yhtiöissä luonnollisesti IAS/IFRS-standardien ja US GAAP:n tuntemus on tarpeen.⁴⁶ On olemassa tutkimustuloksia siitä, että kun tarkastusvaliokunnan jäsenet ovat riippumattomia ja heillä on vahva liiketoiminnan kokemus, esiintyy vähemmän yhtiön tuloksen laitonta manipulointia⁴⁷.

Jokaisella tarkastusvaliokunnan jäsenellä tulisi olla jossain määrin taloudellisia taitoja. Ainakin kyky lukea ja ymmärtää tilinpäätöksen pääkohdat tuloslaskelmasta, taseesta ja rahoituslaskelmasta. Uusimmaksi käytännöksi ja vaatimukseksi sekä Yhdysvalloissa että Isossa-Britanniassa on muodostumassa, että vähintään yhden tarkastusvaliokunnan jäsenen tulee olla talousasioiden asiantuntija, jolla on kokemusta laskentatoimesta tai tätä vastaavalta alalta. Kokemus voi perustua aikaisempaan työskentelyyn, ammatilliseen pätevyYTEEN tai muuhun kokemukseen, esimerkiksi toimintaan listatun yhtiön tilintarkastajana.⁴⁸

DeZoort ja Salterio selvittivät tutkimuksessaan, vaikuttavatko kokemukset hyvästä hallintotavasta, taloudellisesta raportoinnista ja tilintarkastuksesta tarkastusvaliokunnan jäsenen tekemiin päätöksiin ja arvioihin. Tuloksissa todettiin sillä olevan selkeä yhteys, miten paljon jäsenellä on kokemusta edellä mainituista asioista.⁴⁹

Tarkastusvaliokunnan valitsee yleensä hallitus tai hallituksen nimitysvaliokunta. Hallituksen tulisi valita tehtävään ainoastaan sellaisia jäseniä, joilla on tehtävän edellyttämä pätevyys ja kokemus. Jokaisen jäsenen tulee kyetä antamaan panoksensa valiokunnan toimintaan. Valiokunnassa tulisi olla edustettuna eri katsantokantoja, koska kapea-alainen näkökulma voisi painottaa liikaa yhtä osa-aluetta. Hallitus valitsee tarkastusvaliokunnalle myös puheenjohtajan. Tarkastusvaliokunnan puheenjohtajan asema on tärkeä, hän on keskipisteenä valiokunnan suhteiden hoidossa hallituksen, talousjohtajan, sisäisen tarkastuksen ja tilintarkastajien kanssa. Hallituksen tulisi tietyin

---

⁴⁶ Hirvonen ym. 2003, 288.

⁴⁷ DaDalt, Davidson & Xie 2002.

⁴⁸ PricewaterhouseCoopers 2003, 20.

⁴⁹ DeZoort & Salterio 2001, 46

aikavälein käydä läpi kaikkien valiokunnan jäsenten tietotaito, varmistuakseen tarkastusvaliokunnan kokoonpanon asianmukaisuudesta.⁵⁰

2.4.3 Tarkastusvaliokunnan jäsenen koulutus ja toimikausi

Johtuen tarkastusvaliokuntajäsenyyden vaativuudesta, tulisi valiokunnan uusi jäsen kouluttaa ja perehdyttää tehtäväänsä. Yhtiön pitäisi järjestää uusille jäsenille koulutus, jossa käsiteltäisiin tarkastusvaliokunnan jäsenen roolia, jäseneltä vaadittavia ominaisuuksia sekä ajankäyttöä. Koulutuksessa pitäisi luoda yleiskatsaus yhtiön liiketoimintaan ja siihen liittyviin riskeihin. Tämän lisäksi jäsen pitäisi koulutuksessa perehdyttää yhtiön taloudellisen raportoinnin periaatteisiin ja kehitysnäkymiin, sekä niihin liittyviin lakeihin. Koulutus voi tapahtua useilla eri tavoilla, esimerkiksi kursseilla, konferensseilla, yhtiön sisäisillä seminaareilla ja keskusteluilla tai sitten ulkopuolisten asiantuntijoiden avustuksella.⁵¹

Sisäiset ja ulkoiset tarkastajat toimivat usein tarkastusvaliokunnan jäsenten kouluttajina. Yritystuntemuksen kehittämiseksi uusille jäsenille annetaan taustatietoina mm.:

- viranomaisraportoinnin vaatimukset
- merkittävät kirjanpidolliset toimintaperiaatteet
- vastuut ja meneillään olevat oikeudenkäynnit
- yrityksen omat toimintaperiaatteet, -säännöt ja -ohjeet
- ylimmän johdon taustat
- toimialan yleiset kehitysnäkymät
- lähiaikoina tapahtuneet ja tulossa olevat muutokset toiminnassa
- riskialueet
- sisäisen valvonnan heikkoudet
- tilintarkastajien raportointi ja tarkastuksen laajuus.⁵²

Tarkastusvaliokunnan jäsenyys ei saisi kestää enempää kuin kolme vuotta. Mikäli jäsen säilyy edelleen riippumattomana, voidaan jäsenyyttä jatkaa enintään kahdella kolmen

⁵⁰ PricewaterhouseCoopers 2003, 18-20.

⁵¹ Smith's report 2003, 9.

⁵² Koivu 1996, 155.

vuoden mittaisella jaksolla⁵³. Tarkastusvaliokunnan tehokkaan työskentelyn kannalta on perusteltua, että jäsenen toimikausi ei kestä liian kauan. Uusien jäsenien kautta tarkastusvaliokunta saa uusia ja erilaisia näkökulmia, jolloin sen painottamat asiat eivät rajoitu aina samoihin kohtiin. Suomessa tarkastusvaliokunnan jäsenen toimikaudesta ei ole virallisia ohjeita.

2.5 Tarkastusvaliokunnan työskentely

Tarkastusvaliokunnan kokousten lukumäärä riippuu paljolti tarkastusvaliokunnan tehtävien ja työn laajuudesta. Usein kokousaikataulu rytmitetään yhtiön tilinpäätös- ja osavuosikatsausten aikataulujen mukaisesti. Myös tilintarkastussuunnitelmien läpikäynti ja tilintarkastuksen kulku yleensä sekä merkittävät riskienhallintakysymykset edellyttävät kokouskäsitelyä. Keskimäärin eurooppalaiset tarkastusvaliokunnat kokoontuvat 3-4 kertaa vuodessa. Tarkastusvaliokunnan tulisi laatia kirjallinen suunnitelma kokousaikataulusta ja kokouksissa käsiteltävistä asioista.⁵⁴

Tarkastusvaliokunnan säännölliset kokoukset mahdollistavat yhtiön taloudellisin raportoinnin oikea-aikaisen läpikäynnin ja arvioinnin. Hallituksen tehokkaan työskentelyn kannalta olisi olennaista, että asiat vietäisiin sen käsiteltäväksi riittävän ajoissa, jotta hallitus ehtisi reagoimaan tarkastusvaliokunnan tekemien havaintojen perusteella asioihin.⁵⁵

Tarkastusvaliokunnan kokouksiin voidaan kutsua varsinaisten jäsenten lisäksi muitakin osallistujia. Muita osallistujia voivat olla mm. sisäisen tarkastuksen johtajat, tilintarkastajat tai esimerkiksi yhtiön talousjohtaja. Mikäli kokoukseen kutsutaan valiokunnan ulkopuolisia osanottajia, heidän tulisi rajoittua siihen joukkoon, jotka ovat perehtyneitä esityslistalla oleviin aiheisiin tai ovat kyseisen aihealueen vastuullisia henkilöitä yhtiössä.⁵⁶

---

⁵³ Smith's report 2003, 7.

⁵⁴ Hirvonen ym. 2003, 292.

⁵⁵ PricewaterhouseCoopers 2003, 21.

⁵⁶ PricewaterhouseCoopers 2003, 21.

Ison-Britannian suositus hyvästä hallinto ja johtamistavasta (Combined Code) toteaa, että tarkastusvaliokunnan puheenjohtajan tulee päättää, miten usein tarkastusvaliokunnan on tarpeellista kokoontua. Kokouksia pitäisi olla vähintään kolme vuodessa. Tarkastusvaliokunnan ulkopuolisilla henkilöillä ei ole oikeutta olla läsnä valiokunnan kokouksissa, ellei heitä sinne erikseen ole kutsuttu. Suositus toteaa vielä, että yhtiön tilintarkastajat ja talousjohtaja pitäisi kutsua säännöllisesti valiokunnan kokouksiin.⁵⁷ Suomen uusi corporate governance suositus ei ohjeista asiasta muuta, kuin että tarkastusvaliokunnan kokousten lukumäärä tilikauden aikana on ilmoitettava⁵⁸.

Tarkastusvaliokunnan tarkoituksena on olla valmisteleva elin hallitukselle. Tästä syystä valiokunnan pitää raportoida hallitukselle työstään säännönmukaisella tavalla. Se miten raportointi käytännössä hoidetaan, vaihtelevat yhtiökohtaisesti. Tavallinen käytäntö on, että tarkastusvaliokunta raportoi kirjallisesti ainakin yhteenvedot valiokunnan toimista vuoden aikana sekä valiokunnan antamat suositukset. Mahdollista on myös sellainen käytäntö, jossa tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja raportoi suullisesti valiokunnan työstä hallitukselle.⁵⁹

---

⁵⁷ Smith's report 2003, 7.

⁵⁸ Hex Oyj ym. 2003, 9.

⁵⁹ Hirvonen ym. 2003, 293.

3 TARKASTUSVALIOKUNNAN ASEMA

3.1 Tarkastusvaliokunnan asema osakeyhtiössä

Tarkastusvaliokuntaa koskevat lainsäädännölliset ja muut vaatimukset ovat erilaisia eri maissa. Joissakin maissa tarkastusvaliokunnat ovat listatuissa yhtiöissä pakollisia ja joissakin vapaaehtoisia. Varsinkin Yhdysvalloissa tarkastusvaliokunnalla on merkittävä rooli osana yhtiön organisaatiota. Tarkastusvaliokunnan asema osakeyhtiön organisaatiossa vaihtelee hyvin paljon yhtiöstä riippuen ja yhtiön hallituksen tavoitteista riippuen.

Suomessa osakeyhtiön tunnusmerkkeihin kuuluu, että tehtävänjako yhtiön eri elinten välillä on määritelty niin selkeästi, että ulkopuolinen yhtiön kanssa asioiva henkilö voi luottaa kyseisten elinten toimivaltaan. Yhtiö voi kuitenkin lain asettamien rajojen puitteissa valita, miten tietyn yhtiön toimijoiden tehtävät tulisi jakaa. Julkisesti noteeratulla yhtiöllä on osakeyhtiölain mukaan oltava neljä pakollista elintä: yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja sekä tilintarkastajat. Tämän lisäksi yhtiöllä voi olla hallintoneuvosto. Jokaisella yhtiön toimijalla on oma lakisääteinen tehtävänsä. Näitä tehtäviä ei pääsääntöisesti voida antaa toisen elimen hoidettavaksi.⁶⁰

Osakeyhtiölaki asettaa siis lähtökohdat sille, miten yhtiön hallinta voidaan järjestää. Osakeyhtiölain ohella yhtiön toimintaa ohjaa yhtiöjärjestys. Muita noteeratun yhtiön hallinnan järjestämiseen vaikuttavia säännöksiä ja ohjeita ovat mm. arvopaperimarkkinalaki, Rahoitustarkastuksen määräykset ja ohjeet, Helsingin Arvopaperipörssin säännöt sekä Hex Oyj:n, Teollisuuden Työnantajain ja Keskuskauppakamarin antama suositus listayhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä. Kansallisen sääntelyn ohella suomalaisen noteeratun yhtiön tulee yhä useammin ottaa huomioon myös toisen valtion kansallinen lainsäädäntö. Esimerkiksi Yhdysvaltojen lakien soveltamispiiriin kuuluvat kaikki ulkomaiset yhtiöt, jotka laskevat liikkeeseen arvopapereita Yhdysvalloissa tai joiden osakkeilla käydään

---

⁶⁰ Haapanen, Lainema, Lehtinen & Lähdesmäki 2002, 104.

kauppaa Yhdysvaltalaisessa pörssissä. Näin ollen suomalainen yhtiö, jonka osakkeilla käydään kauppaa Yhdysvaltalaisessa pörssissä, joutuu perustamaan tarkastusvaliokunnan, oli se sitten hallituksen tehtävien hoidon kannalta järkevää tai ei.

Hallitus on omistajien valitsema ja sen keskeinen tehtävä on omistajaintressin valvonta. Muut hallituksen tehtävät määräytyvät tästä näkökohdasta.⁶¹ Osakeyhtiölain mukaan hallituksen tulee huolehtia yhtiön hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Tämän lisäksi hallituksen on huolehdittava siitä, että kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty.⁶² Se miten hallitus käytännössä näitä tehtäviä suorittaa, jää hallituksen oman harkinnan varaan. Koska Suomessa tarkastusvaliokunnan perustaminen on vapaaehtoista, tulee sen perustamista harkita tapauskohtaisesti. Uusi Helsingin pörssissä listattuja yrityksiä velvoittava suositus hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä toteaa siis, että tarkastusvaliokunta on perustettava sellaisissa yhtiöissä, jonka laajuus edellyttää taloudellista raportointia ja valvontaa koskevien asioiden valmistelua koko hallitusta pienemmässä kokoonpanossa⁶³.

Suosituksista voidaan tulkita niin, että tarkastusvaliokunnan perustaminen on järkevää sellaisissa yrityksissä, joissa liiketoimintojen laajuus ja monialaisuus vaativat sellaista syventymistä taloudellista raportointia ja valvontaa koskevissa asioissa, että koko hallituksen mukana olo tässä tehtävässä on mahdotonta.

Toisaalta jos hallituksen jäsenmäärä on viisi tai alle, tarkastusvaliokunnan perustaminen voidaan kyseenalaistaa. Tarkastusvaliokunnan mukanaan tuoma tehokkuus korostuu hallituksissa, joissa on suuri jäsenmäärä.⁶⁴

Valiokuntia kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. On väitetty, että valiokuntatyöskentely jakaa hallituksen jäseniä asioista perillä oleviin ja asioista tietämättömiin sekä hämärtää hallituksen kokonaisvastuuta.⁶⁵ Huomioon ottaen valiokuntia koskeva kritiikki, on ensiarvoisen tärkeää, että tarkastusvaliokunnan perustamisen järkevyys ja mielekkyys on harkittava aina yhtiökohtaisesti. Tietenkin jos tarkastusvaliokunnan perustaminen on

---

⁶¹ Hirvonen ym. 2003, 208.

⁶² Airaksinen & Jauhiainen 1997, 199-205.

⁶³ Hex Oyj ym. 2003, 9.

⁶⁴ Haapanen ym. 2002, 174-175.

⁶⁵ Haapanen ym. 2002, 177.

pakollista, tätä ei voida tehdä. Tarkastusvaliokunnan perustamisella haetaan hallituksen työskentelyyn tehokkuutta ja sen tarkoituksena on aina olla valmisteleva elin. Varsinaiset päätökset on tehtävä kollektiivisesti hallituksessa.

Corporate governance –suositukset on alkujaan kehitetty omistajaintressin toteutumiseksi. Suositusten tarkoituksena on myös, että ns. yhdenvertaisuusperiaate toteutuu. Näin myös vähemmistöosakkaiden edut otetaan huomioon. Hallitusten on pystyttävä arvioimaan, toteutuisivatko edellä mainitut asian paremmin, jos se jakaisi tehtäviään valiokuntien hoidettaviksi.

3.2 Tarkastusvaliokunnan asema yrityksen operatiiviseen johtoon nähden

Tarkastusvaliokunnan tehokkaan toiminnan kannalta on tärkeää, että se pystyy toimimaan yhteistyössä yrityksen johdon kanssa. Suurin osa tarkastusvaliokunnan tehtävistä on sellaisia, joissa sen pitää olla jossain määrin tekemisissä johdon kanssa. Esimerkiksi kun tarkastusvaliokunta käy läpi taloudellista raportointia, on luonnollista, että yhtiön talousjohtaja on mukana tarkastusvaliokunnan kokouksissa perustelemassa tehtyjä valintoja ja päätöksiä.

Operatiivinen johto toimii toimitusjohtajan alaisuudessa ja toimitusjohtajan tulee taas hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Johdolla on siis velvollisuus antaa yhtiötä koskevia tietoja hallitukselle ja hallituksen keskuudestaan muodostamalle tarkastusvaliokunnalle. Osakeyhtiön hallitukselle on annettu tehtäväksi päättää kaikista yrityksen kannalta merkittävistä asioista sekä kaikista sellaisista asioista, joiden päättäjää laki ei nimenomaan osoita (yleistoimivalta). Tämän velvollisuuden hallitus voi täyttää vain, jos sillä on oikeus saada toimitusjohtajalta ja hänen alaisiltaan kaikki yhtiötä koskevat tärkeät tiedot, myös liike ja ammattisalaisuuksista.⁶⁶

Avainhenkilöiden eli hallituksen ja tarkastusvaliokunnan jäsenten sekä toimitus- ja talousjohtajan välit tulisivat olla avoimet ja rehelliset ja heidän välillä tulisi olla

---

⁶⁶ Hirvonen ym. 2003, 266-267.

keskinäinen kunnioitus. Mikäli nämä asiat eivät ole kunnossa, tulee tarkastusvaliokunnasta turha elin. Pelkkä tarkastusvaliokunnan olemassaolo ei paranna yrityksen hallinnointitapaa. Tästä antoivat hyvän esimerkin skandaalit mm. Enronissa ja Parmalatissa, joissa molemmissa oli tarkastusvaliokunta.

3.3 Tarkastusvaliokunnan kokoonpanon merkitys taloudellisen raportoinnin laatuun

Tarkastusvaliokunnan yksi tärkeä tehtävä on valvoa yrityksen taloudellista raportointia. Voidakseen hoitaa tätä tehtävää, tarkastusvaliokunnan jäsenillä tulisi olla laskentatoimen asiantuntemusta siinä määrin, että he pystyvät kriittisesti arvioimaan taloudellisen raportoinnin laatua. Yhdysvalloissa kaikilta tarkastusvaliokunnan jäseniltä vaaditaan taloudellista asiantuntemusta, mutta lisäksi yhden tarkastusvaliokunnan jäsenen tulee olla talousasioiden erityistuntija/ammattilainen.⁶⁷

Yhdysvalloissa on useilta eri tahoilta syntynyt väite, jonka mukaan huonolla corporate governancella ja tuloksen manipuloinnilla on positiivinen yhteys. Klein havaitsi tutkimuksessaan, jossa hän tarkasteli tarkastusvaliokunnan ja hallituksen ominaisuuksien vaikutusta yhtiön tuloksen käsittelyyn, että mitä riippumattomampi oli yhtiön tarkastusvaliokunta, sitä vähemmän esiintyi ns. epänormaaleja jaksotuksia.⁶⁸

DaDalt, Davidson ja Xie puolestaan havaitsivat, että mitä aktiivisempi ja asiantuntevampi tarkastusvaliokunta oli, sitä vähemmän esiintyi tuloksen manipulointia⁶⁹. Hong Kongissa havaittiin, että niissä yhtiöissä, joissa oli perustettu tarkastusvaliokunta, esiintyi enemmän ns. vapaaehtoista taloudellista raportointia⁷⁰. Tarkastusvaliokunnalla on enemmän aikaa ja resursseja valvoa yhtiön taloudellista raportointia, kuin yhtiön hallituksella. Maailmalla tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että tarkastusvaliokunnan ollessa riippumaton yhtiön operatiivisesta johdosta, taloudellisen raportoinnin laatu on parempaa. Myös tarkastusvaliokunnan jäsenten talousasioiden asiantuntemuksella on vaikutusta tähän asiaan.

---

⁶⁷ McDaniel, Martin & Maines 2002, 139.

⁶⁸ Klein 2002.

⁶⁹ DaDalt ym. 2002.

⁷⁰ Ho & Wong 2001.

3.4 Tarkastusvaliokunnan asema sisäiseen valvontaan nähden

Osakeyhtiölaki määrää, että yhtiön hallituksen on huolehdittava siitä, että yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Toimitusjohtaja puolestaan vastaa siitä, että yhtiön kirjanpito on kirjanpitolain ja -asetuksen mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty. Mikäli yhtiöllä ei ole toimitusjohtajaa, kirjanpidon ja varainhoidon järjestäminen kuuluu kokonaisuudessaan hallituksen tehtäviin.⁷¹

Kirjanpidon ja varainhoidon valvontaa varten on suurissa yhtiöissä luotava erityinen valvontajärjestelmä, joka voi muodostua hallituksen tarkastusvaliokunnasta sekä sisäisistä tarkastajista tai tarkastusosastosta. Sisäisen tarkastuksen on oltava riippumaton yhtiön muusta henkilökunnasta ja sen on voitava raportoida suoraan johdolle havainnoistaan, suosituksistaan sekä näiden noudattamisesta.⁷²

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on huolehtia, että yhtiön tavoitteet saavutetaan, sen resursseja käytetään taloudellisesti ja tehokkaasti, yhtiön toimintaan liittyviä riskejä hallitaan riittävästi, yhtiön raportointijärjestelmät tuottavat luotettavaa ja oikeaa tietoa ja että yhtiön toiminta on säännösten ja muiden normien mukaista. Toiminnallisesti sisäinen valvonta käsittää sisäisen valvontajärjestelmän ja sisäisen tarkastuksen. Hallituksen on ratkaistava miten sisäinen valvontajärjestelmä organisoidaan ja mikä on sisäisen tarkastuksen rooli arvioitaessa sisäisen valvonnan toimivuutta.⁷³

Sisäinen valvonta-/kontrollijärjestelmä on laaja, yhtiön päivittäisten toimintojen sisään rakennettu valvontajärjestelmä, joka sisältää valvontaympäristön, valvontatoimenpiteet sekä riittävän raportoinnin. Valvontaympäristöllä tarkoitetaan hallituksen jäsenten ja johdon yleistä asennoitumista, tietoisuutta ja toimenpiteitä sisäiseen valvontajärjestelmään liittyen sekä sen merkitystä yhtiölle. Valvontatoimenpiteillä puolestaan tarkoitetaan periaatteita ja menettelytapoja, jotka johto on luonut

---

⁷¹ Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2002, 614-618.

⁷² af Schultén 2003, 503-504.

⁷³ Hirvonen ym. 2003, 219.

suoritettavaksi organisaation eri tasoilla, kuten hyväksymisvaltuudet, työtehtävien jaot sekä laskenta- ja ohjausjärjestelmien sisältämät kontrollit.⁷⁴

Sisäisen valvontajärjestelmän luotettavuuteen vaikuttaa osaltaan se, miten yhtiön sisäinen tarkastustoiminta on järjestetty. Suurissa yhtiöissä on yleensä oma sisäinen tarkastaja tai sisäisen tarkastuksen osasto. Mahdollista on myös, että tilintarkastajat laajentavat työtään erillisenä toimeksiantona sisäisen valvontajärjestelmän toimivuuden läpikäyntiin.

Sisäinen tarkastus avustaa yrityksen johtoa ja tarkastusvaliokuntaa. Sisäiset tarkastajat vastaavat sisäisen valvontajärjestelmän riittävyttä ja tehokkuutta sekä tehtävien suorittamisen laatua koskevan informaation ja asioiden tuottamisesta yhtiön hallitukselle ja johdolle. Sisäinen tarkastus on olennainen osa organisaatiota ja sen toimintoja. Se toimii ylimmän johdon vahvistamien toimintaperiaatteiden mukaisesti. Sisäisen tarkastuksen tarkoituksen, toimivallan ja vastuun tulee olla sisäisen tarkastuksen ammattistandardien mukaista. Sisäisen tarkastuksen toimintaohjeen, jonka yhtiön ylin johto on hyväksynyt, tulee osoittaa selvästi sisäisen tarkastuksen tarkoitus ja rajoittamaton toiminta-alue sekä tuoda esille se, että sisäisillä tarkastajilla ei ole toimivaltaa eikä vastuuta tarkastettavien toimintojen osalta.⁷⁵

Yhtiön sisäinen tarkastus ei itsenäisestä ja riippumattomasta asemasta huolimatta voi koskaan korvata tilintarkastusta. Tilintarkastajan arvioidessa yhtiön sisäisen tarkastuksen työn hyväksikäyttämistä, tulee tämän ottaa huomioon mm. sisäisen tarkastuksen organisatorinen asema eli riippumattomuus yhtiön muista henkilöistä. Muita huomioon otettavia asioita ovat sisäisen tarkastuksen esteetön ja välitön raportointimahdollisuus tilintarkastajalle, sisäisen tarkastuksen tehtävien sisältö ja toteuttamistapa eli tarkastusmenetelmät ja sisäisen tarkastuksen ammattitaito ja kokemus.⁷⁶

Yhtiön hallituksen tehtävänä on siis organisoida yhtiön sisäinen valvonta. Tämän jälkeen hallituksen ensisijainen tehtävä on käydä läpi eri tarkastuselinten raportteja ja

---

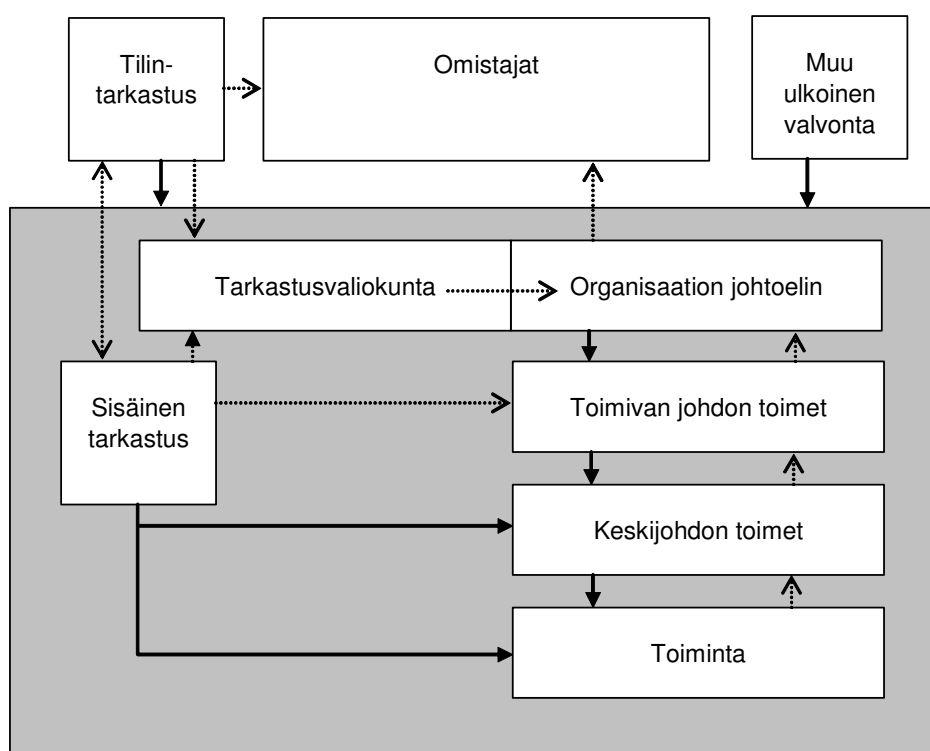
⁷⁴ KHT-yhdistys 2003, 126.

⁷⁵ Halla ym. 2003, 88.

⁷⁶ Keskuskauppakamari & Teollisuuden Työnantajain Keskusliitto 1997, 19-20.

tarvittaessa ryhtyä niiden johdosta toimenpiteisiin. Mikäli hallituksella on tarkastusvaliokunta, tehtävä voidaan ainakin osittain delegoida sille. Kokonaisvastuu on kuitenkin koko hallituksella. Tarkastusvaliokuntatyöskentelyllä voidaan kuitenkin tehostaa yhtiön sisäisen valvonnan, sisäisen tarkastuksen sekä riskienhallinnan tasoa. Kuviossa 1. on havainnollistettu tarkastusvaliokunnan asema suhteessa organisaation sisäisiin ja ulkoisiin toimijoihin. Yhtenäisviivat kuvaavat valvontatoimia, katkoviivanuolet kuvaavat puolestaan raportointia. Tarkastusvaliokunnan puuttuessa siihen johtavat nuolet osoittaisivat suoraan organisaation johtoelimeen.

Kuvio 1: Esimerkki organisaation sisäisten ja ulkoisten toimijoiden välisten suhteiden havainnollituksesta⁷⁷

Tarkastusvaliokunta täyttää valvontavelvollisuuttaan käyttämällä hyväkseen eri tietolähteitä (yhtiön johto, sisäinen tarkastus, talousjohto, tilintarkastajat), vahvistamalla omalta osaltaan valvontatietoisuutta ja asenteita yrityksessä yhteistyössä ylimmän johdon kanssa.⁷⁸

⁷⁷ Mattila 2004, 4.

⁷⁸ Koivu 1996, 157.

Sisäisten tarkastajien kansainvälisessä standardeissa ja käytännön ohjeissa on ohjeistettu sisäisen tarkastuksen suhteesta tarkastusvaliokuntaan. Ohjeiden mukaan tarkastusvaliokunnan ja sisäisen tarkastuksen keskinäisten suhteiden tuloksellisuuteen vaikuttavat keskeisesti seuraavat asiat, joista sisäisen tarkastuksen johtajan tulisi huolehtia:

- tarkastusvaliokunnan avustaminen sen varmistamiseksi, että valiokunnan työjärjestys, toiminnot ja prosessit ovat asianmukaiset sen vastuiden täyttämiseksi
- sen varmistaminen, että sisäisen tarkastuksen toimintaohjeesta, roolista ja tehtävistä vallitsee selkeä käsitys ja että ne vastaavat valiokunnan ja hallituksen tarpeita
- avoimen ja tuloksellisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen valiokunnan ja sen puheenjohtajan kanssa.⁷⁹

Ohjeiden mukaan sisäisen tarkastuksen johtajan tulee avustaa tarkastusvaliokuntaa myös sen toimintojen säännöllisessä arvioinnissa ja esittää suosituksia. Hänen tehtäviinsä voi lisäksi kuulua mm.seuraavia asioita:

- luonnostella valiokunnan asialista
- avustaa aineiston jakelussa valiokunnan jäsenille
- suositella, että valiokunta arvioi säännöllisesti toimintojaan ja käytäntöjään
- arvioida ja ylläpitää valiokunnan toimintasuunnitelmia
- selvittää, haluaako valiokunta tietoiskuja joistakin aiheista tai sen uudet jäsenet koulutusta riskeistä ja valvontamenettelystä.⁸⁰

Sisäisen tarkastuksen johtajan tulee varmistaa, että tarkastusvaliokunta ymmärtää sisäistä tarkastusta, tukee sitä ja saa siltä kaiken tarvitsemansa avun. Sisäisen tarkastuksen työn huomioon ottaminen on tärkeää, jotta tarkastusvaliokunnalla olisi täysi käsitys organisaation toiminnasta.

---

⁷⁹ The Institute of Internal Auditors 2004.

⁸⁰ The Institute of Internal Auditors 2004.

3.5 Tarkastusvaliokunnan asema tilintarkastukseen nähden

Osakeyhtiössä hallitus ja tilintarkastajat ovat kumpikin yhtiön itsenäisiä toimielimiä. Kummallakin on oma valvontatehtävänsä ja vastuu tehtävän hoidosta osakkeenomistajille. Hallituksen ja tilintarkastajan valvontatehtävät painottuvat eri lailla: hallitus toimii edellyttämällä selvityksiä, kun taas tilintarkastaja suorittaa itse tarkastustoimenpiteensä. Valvontatehtävät eivät myöskään ole toisiaan korvaavia, vaan ne voivat olla ainoastaan toisiaan täydentäviä. Hallitukselle ei siis riitä, että se toteuttaa valvontatehtävänsä pelkästään tiedustelemalla tilintarkastajalta, onko sisäinen valvonta suoritettu tilintarkastuksen perusteella asianmukainen.⁸¹

Hallituksen ja tilintarkastajien yhteistyön tarve on ilmeinen. Näin on siitä huolimatta, onko yhtiössä hallituksen tarkastusvaliokunta vai ei. Tarkastusvaliokunta on käyttökelpoinen tapa hallituksen ja tilintarkastajien yhteistyön lisäämiseksi. Yhteistyön tulee rakentua selkeiden periaatteiden varaan. Suositeltavaa olisi, että tapaamisaikataulu, tapaamisissa käsiteltävät asiat ja tilintarkastajan raportointitapa sovittaisiin etukäteen.⁸²

Hallituksen ja tilintarkastajien yhteistyössä on otettava huomioon, että molempien roolit tehtäviensä ja vastuidensa suhteen pysyvät selvinä. Parhaimmillaan yhteistyö tuottaa molemmille osapuolille tietoa ja tukea oman lakisääteisen valvontatehtävänsä suorittamista varten. Tarkastusvaliokunnan tulee hoitaa suhteita tilintarkastajiin yhtiön puolesta ja samalla koordinoita ja valvoa tilintarkastusta.

Tilintarkastajat hyötyvät yhteistyöstä ainakin siten, että he saavat paremman kuvan yhtiön hallintotavasta ja sisäisistä kontroleista. Yhtiön johdosta riippumattoman hallituksen ja tarkastusvaliokunnan on havaittu laskevan tilintarkastusriskiä⁸³.

---

⁸¹ Hirvonen ym. 2003, 227.

⁸² Hirvonen ym. 2003, 227-228.

⁸³ Cohen & Hanno 2000.

3.6 Tarkastusvaliokunta ja tilintarkastuksen riippumattomuus

Osakeyhtiössä tilintarkastuksen tarkoituksena on saada asiantuntijan lausunto yhtiön kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon lainmukaisuudesta. Tilintarkastajan on oltava riippumaton suhteessa yhtiöön ja sen johtoon, jotta hän voi asiantuntijan lausunnon antaa. Tilintarkastuksen riippumattomuus on siis vapautta sellaisista riippuvuussuhteista, joiden voidaan perustellusti epäillä vaikuttavan tilintarkastajan kykyyn toimia objektiivisesti. Kysymys on siitä, että ulkopuolinen tarkastaja voi luottaa tilintarkastajan toimivan objektiivisesti.⁸⁴

Tarkastusvaliokunnan mahdollisuus vahvistaa tilintarkastajan riippumattomuutta perustuu siihen, että valiokunnan riippumattomat jäsenet voivat toimia välittäjänä tilintarkastajien ja toimivan johdon välillä. Erityisesti ristiriitatilanteiden ehkäiseminen ja selvittämisen kannalta tarkastusvaliokunnan tehtäviin voidaan sanoa kuuluvan myös sen seuraamisen, että tilintarkastaja ei ole tarkastuskohteen johdon painostuksen alaisena ja että johto ei pyri vaikuttamaan tilintarkastuksen suorittamiseen.⁸⁵

Tilintarkastajan riippumattomuutta varmistavana tekijänä on erityisesti nähty tarkastusvaliokunnan rooli tilintarkastajan valitsemiseen ja palkkioista neuvotteluun sekä tilintarkastajan eroamiseen ja erottamiseen liittyvien asioiden valmistelussa.⁸⁶

Tilintarkastajien yhteistyö yhtiön toimivasta johdosta riippumattoman tarkastusvaliokunnan kanssa on omiaan vahvistamaan ulkopuolisten kuvaa siitä, että tilintarkastajien toimeksiantajana ovat tosiasiallisesti yhtiön osakkeenomistajat eikä yhtiön toimiva johto. Suora keskusteluyhteys tarkastusvaliokunnan kanssa antaa tilintarkastajalle varmuuden kuulluksi tulemisesta, jos tilintarkastaja ja toimiva johto joutuvat ristiriitoihin keskenään. Lisäksi tarkastusvaliokunta tarjoaa luottamuksellisen keskusteluympäristön herkkien kysymysten esille tuomista ja käsittelyä varten. Tarkastusvaliokunnan osallistuminen tilintarkastuksen laajuutta ja tarkastuksen tulosta koskevien kysymysten arviointiin varmistaa lisäksi osaltaan tilintarkastuksen tutkimis- ja raportointivapauden toteutumista.⁸⁷

---

⁸⁴ Saarikivi 2000.

⁸⁵ Saarikivi 2000, 222-223.

⁸⁶ Lück 1990, 1002.

⁸⁷ Saarikivi 2000, 223.

Empiirisissä tutkimuksissa on havaittu, että tarkastusvaliokunnan olemassaolo on tekijä, jolla on merkittävä myönteinen vaikutus tilintarkastajan riippumattomuuden ulkoiseen uskottavuuteen. Vastaavasti tarkastusvaliokunnan puuttuminen on tekijä, joka vaikuttaa kielteisesti riippumattomuuden ulkoiseen uskottavuuteen. Tarkastusvaliokunnan olemassaolon myönteinen vaikutus arvioon tilintarkastajan riippumattomuudesta on tutkimusten mukaan erityisesti havaittavissa tilanteissa, joissa yhtiön toimiva johto on selvästi pidetty organisatorisesti erillään sekä tarkastusvaliokunnasta että tilintarkastajan valitsemiseen ja tilintarkastajan palkkineuvotteluihin liittyvistä tehtävistä.⁸⁸

Tilintarkastustoimistoilla on kannustin rohkaista asiakkaitaan perustamaan tarkastusvaliokunta, sillä suositusten mukaisella tarkastusvaliokuntatyöskentelyllä tilintarkastuksen riippumattomuus paranee ja väärinkäytösten mahdollisuus pienenee. Lisäksi tämä ei aiheuta kustannuksia tilintarkastustoimistoille.⁸⁹

3.7 Tarkastusvaliokunnan oikeudellinen vastuu

Hallituksen jäsen saattaa joskus joutua henkilökohtaiseen vastuuseen suoraan yhtiön osakkeenomistajaa kohtaan tai yhtiön ulkopuolista henkilöä kohtaan. Suurimman merkityksen saavat kuitenkin sellaiset tapaukset, jossa hallituksen jäsen joutuu vastuuseen itse yhtiötä kohtaan. Varsinkin silloin kun yhtiön johto on vaihdettu tai yhtiö on pantu konkurssiin, yhtiö saattaa ryhtyä perimään korvausta hallituksen jäseneltä. Tällaisissa tapauksissa yhtiön uusi johto tai velkojia edustavat selvitysmiehet voivat alkaa ajaa kannetta yhtiön puolesta vanhaa hallitusta vastaan. Tärkein ohje hallituksen jäsenelle tämän tehtävässä on, että tämän ei tule ryhtyä toimenpiteeseen, josta voi seurata vahingonkorvausvastuu.⁹⁰

Osakeyhtiöoikeudellisessa vahingonkorvausvastuun arvioinnissa on ongelmana se, voidaanko hyvä johtamis- ja hallintotapa ja siihen liittyvä huolellisuusvelvollisuus jollakin tavalla konkretisoida. Yhtiöoikeudellisissa vahinkotapauksissa ei ole kysymys siitä, onko johtaja toiminut virheettömästi, vaan onko hänen toimintansa ollut niin

---

⁸⁸ Beattie & Brandt 1999, 14,20,22 ja 35.

⁸⁹ Spira 1999.

⁹⁰ Hirvonen ym. 2003, 155.

huolimaton, että siitä aiheutuu vahinkoa, josta hän on vastuussa. Merkitystä on nimenomaan sillä, että moitittava teko on johtanut vahingon syntymiseen.⁹¹

Lähtökohtana osakeyhtiölaissa on, että osakkeenomistajat ja yhtiön edustajat, kuten yhtiön johto ja henkilöstö, eivät ole henkilökohtaisessa vastuussa yhtiölle aiheutuvasta eivätkä yhtiön aiheuttamasta vahingosta. Vastuu on vain, jos siitä on nimenomaisesti laissa säädetty tai sovittu.⁹²

OYL 15:1:n mukaan yhtiön perustaja, hallituksen jäsen, hallintoneuvoston jäsen ja toimitusjohtaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on toimessaan tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttanut yhtiölle. Sama koskee vahinkoa, joka tätä lakia tai yhtiöjärjestystä rikkomalla on aiheutettu osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle. Kyseessä on yhtiöoikeudellista korvausvastuuta koskeva yleissäännös.⁹³

Hallitus on kollegiaalisesti toimiva elin, eli sen jäsenet tekevät ratkaisuja kokouksissa ja suorittavat muuten hallitukselle kuuluvia toimenpiteitä yleensä yhdessä. Hallituksen yksittäisellä jäsenellä ei ole lähtökohtaisesti mitään itsenäistä toimivaltaa suhteessa yhtiöön tai kolmanteen tahoon. Korvausvastuun arviointi tapahtuu kuitenkin kunkin hallituksen jäsenen kohdalla erikseen yksilöllisesti.⁹⁴

Hallituksen ensisijainen tehtävä OYL 8:6.1:n mukaan on huolehtia yhtiön hallinnosta sekä yhtiön toiminnan järjestämisestä. Päätökset toimistaan hallitus tekee kollektiivisesti hallituksen kokouksissa. Suuressa yhtiössä hallituksen jäsenet kuitenkin usein erikoistuvat siten, että hallituksen tehtäviä jaetaan yksittäisille hallituksen jäsenille. Usein yhtiön toiminnan laatu tai laajuus saattaa edellyttää tehtävien jakoa eri hallituksen jäsenille. Tällaisissa tapauksissa yksittäiset jäsenet voivat käytännössä osallistua päivittäisen liiketoiminnan johtamiseen. Tehtävien siirto ei vaikuta muiden hallituksen jäsenten valvontavastuuseen.⁹⁵

---

⁹¹ Salonen 2000, 49.

⁹² Airaksinen & Jauhiainen 1997, 544.

⁹³ af Schultén 2004, 622.

⁹⁴ Salonen 2000, 169.

⁹⁵ Airaksinen & Jauhiainen 1997, 187-188.

OYL 15:1:n mukainen korvausvastuu yhtiölle syntyy silloin, kun hallituksen jäsen toimessaan tahallaan tai tuottamuksella aiheuttaa vahinkoa. Salosen⁹⁶ mukaan lainkohdan viittaus ”toimessaan” tarkoittaa niitä tehtäviä, jotka on hallitukselle osakeyhtiölaissa säädetty tai jotka sille muun lain tai yhtiön sisäisten määräysten mukaan kuuluvat. Korvausvastuun olemassaoloa ei voida arvioida ainoastaan osakeyhtiölain muodollisten säännösten pohjalta, huomioon pitää ottaa myös liiketaloudelliset opit ja liike-elämän reaaliset olosuhteet. Taloudellisen riskin ottaminen ei sinällään voi aiheuttaa vastuuta.

Yhtiön johtoon kuuluvan henkilökohtainen erityisasiantuntemus saattaa vaikuttaa vastuuseen ensiksikin siinä tapauksessa, että henkilö tarjoaa erityisosaamistaan hallituksen jäsenenä. Toisaalta erityisasiantuntijalta voidaan muulloinkin edellyttää parempaa kykyä arvioida päätösvalmistelun tasoa ja siten myös mahdollisten lisäselvitysten tarvetta. Erityisasiantuntijoilta voidaan edellyttää ankarampaa selonottovelvollisuutta kuin muilta hallituksen jäseniltä. Ammattimaiselta hallituksen jäseneltä on myös voitava edellyttää parempaa käsitystä siitä, miten yhtiön organisaatio, tehtävien jako, ohjaus ja valvonta tulisi järjestää. Sen sijaan puuttuva ammattitaito tai pätevyys ei sinänsä vapauta ketään vastuusta yhtiötä tai muita tahoja kohtaan. Kenelläkään ei ole velvollisuutta ryhtyä hallituksen jäseneksi. Tehtävän vastaanottavan henkilön on itse, omalla vastuullaan arvioitava, onko hänellä riittävä ammattitaito ja kokemus tehtävän hoitamiseen. Toisaalta ammattitaidottomaksi tiedetyn henkilön valinta voi lieventää henkilön vastuuta yhtiötä kohtaan.⁹⁷

Tarkastusvaliokunnan perustamisen tarkoituksena on yleensä auttaa hallitusta sille osakeyhtiölaissa määrättyssä valvontavastuussa. Parhaimmillaan tarkastusvaliokunnan toiminta parantaa yhtiön taloudellisen raportoinnin ja varainhoidon luotettavuutta. Valiokuntatyöskentelyn kautta asioihin voidaan perehtyä paremmin. Tarkastusvaliokunnan kautta hallitus osallistuu aktiivisemmin yhtiön toimintaan. Tarkastusvaliokunnan voidaan katsoa turvaavan hallituksen jäsenten asemaa vastuukysymyksissä ainakin välillisesti.

---

⁹⁶ Salonen 2000, 52.

⁹⁷ Airaksinen & Jauhiainen 1997, 561.

Tarkastusvaliokunnan vastuu perustuu vain ja ainoastaan hallitukselle määrättyyn vastuuseen. Tarkastusvaliokunnan rooli tietyn tehtävän suorittajana ei kasvata sen vastuuta. Tarkastusvaliokunnan jäseneltä voidaan vaatia erityistä asiantuntemusta tarkastusvaliokunnan tehtävien alueelta. Erityisasiantuntemus saattaa edellyttää ankarampaa selonottovelvollisuutta yhtiön asioista.

4 TARKASTUSVALIOKUNNAN TEHTÄVÄT

4.1 Yleistä tarkastusvaliokunnan tehtävistä

Tarkastusvaliokunnan tehtävät määräytyvät hyvin paljon sen mukaan, miten tarkastusvaliokunnan tarkoitus ja tehtävät on määritelty suhteessa koko hallitukseen. Käytännössä tarkastusvaliokunnan tehtävien määrä ja laatu vaihtelevat huomattavastikin eri maissa ja yhtiöissä. Corporate governance –suositukset antavat tarkastusvaliokunnan tehtävistä yleensä vain yleisluonteisia linjauksia. Yksityiskohtainen tehtävien määrittely on jätetty tarkastusvaliokunnalle itselleen työjärjestyksen osana. Yhdysvalloissa suuntaus on nykyään se, että keskeiset tarkastusvaliokunnan tehtävät on määritelty laissa ja markkinapaikan säännöissä, jolloin ne ovat velvoittavia. On odotettavissa, että Yhdysvaltojen normituksessa määritellyistä tarkastusvaliokunnan tehtävistä tulee best practice –käytäntöä myös muissa maissa.⁹⁸

Suomessa uusi corporate governance –suositus toteaa, että hallituksen on määriteltävä tarkastusvaliokunnan tehtävät työjärjestyksessään, jossa on myös selostettava tehtäviä tarkemmin. Suositus antaa esimerkin omaisen listan tarkastusvaliokunnan mahdollisista tehtävistä.

- yhtiön taloudellisen tilanteen seuranta
- taloudellisen raportoinnin valvonta
- sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävyyden ja asianmukaisuuden arviointi
- sisäisen tarkastuksen suunnitelmien ja raporttien käsittely
- lakien ja määräysten noudattamisen arviointi
- tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelu
- yhteydenpito tilintarkastajaan ja tilintarkastajan raporttien läpikäynti
- tilintarkastajan neuvontapalveluiden arviointi.

---

⁹⁸ Hirvonen ym. 2003, 289-290.

Suositus kuitenkin toteaa, että tehtävät on määriteltävä yhtiökohtaisesti, jokaisen yhtiön omien lähtökohtien mukaan.⁹⁹ Esimerkiksi Iso-Britannian corporate governance suositus combined code ohjeistaa tarkastusvaliokunnan tehtävistä huomattavasti tarkemmin kuin Suomen suositus.¹⁰⁰ Tehtäväalueet ovat molemmissa samat, mutta combined code ohjeistaa jokaisen tehtäväalueen kohdalla tarkastusvaliokunnan velvollisuuksista enemmän. Combiden coden ohjeistusta on käyty tarkemmin läpi kappaleessa 4.6.

4.2 Yrityksen taloudellinen raportointi

Yhtiön johto on lähtökohtaisesti vastuussa yrityksen taloudellisesta raportoinnista. Tarkastusvaliokunnan yhtenä tehtävänä on annettavan taloudellisen informaation läpikäynti ennen se julkistamista. Tarkastusvaliokunnan tulee arvioida:

- kriittisiä tilinpäätöksen laadintaperiaatteita sekä käytettyjä oletuksia ja arvioita
- vaihtoehtoisia, muiden saman alan yritysten soveltamia laadintaperiaatteita
- poikkeuksellisten ja/tai kertaluonteisten erien vaikutusta
- liiketoimintariskien toteutumista ja vaikutusta
- tulossa olevien laadintaperiaatteiden muutosten vaikutusta (IFRS)
- yhtiön rahoitusrakenteen vaikutusta sekä nykyiseen että myöhempään kannattavuuteen
- tapaa, jolla näitä asioita on käsitelty tilinpäätöksessä.

Tarkastusvaliokunnan tulee tuntea yhtiön käyttämät tilinpäätösnormistot. Usein tilinpäätökset laaditaan käyttäen kansallisia kirjanpitonormistoja. Globalisoitumisen seurauksena yritysten omistus on kuitenkin levinnyt ympäri maailmaa. Tämän vuoksi voi yhtiö joutua laatimaan tilinpäätöksensä useampien tilinpäätösnormistojen mukaisesti tai laatia täsmäytyslaskelmat eri tilinpäätösnormistojen vaikutuksista. Euroopassa Unionin jäsenvaltioiden listayhtiöt joutuvat laatimaan tilinpäätöksensä vuonna 2005 IFRS-standardien mukaisesti, tämä vaatii myös tarkastusvaliokunnan jäseniltä uuden

---

⁹⁹ Hex Oyj ym. 2003, 9-10.

¹⁰⁰ Smith's report 2003, 50-57.

normiston opettelemista.¹⁰¹ Isoimmat Suomalaiset yhtiöt kuten Nokia Oyj ja UPM-Kymmene Oyj ovat listattuina myös Suomen ulkopuolella, tämän vuoksi ne joutuvat laatimaan tilinpäätöksensä myös kyseisten pörssien vaatimusten mukaan.

Tarkastusvaliokunnan tehtävänä ei ole laatia yhtiön taloudellisia raportteja, vaan valvoa yhtiön taloudellisen raportoinnin prosessia.¹⁰² Tarkastusvaliokunnan roolina on esittää johdolle kriittisiä kysymyksiä ja kyseenalaistaa taloudelliseen raportointiin liittyviä valintoja. Tarkastusvaliokuntatyöskentelyn kautta saavutettava etu onkin erityisesti siinä, että hallituksen jäsenet joutuvat valiokunnassa perehtymään ja käyttämään entistä enemmän aikaa hallitukselle lain mukaan kuuluviin seuranta ja valvontatehtäviin.¹⁰³

Tarkastusvaliokunta käy läpi tilinpäätöksen ja arvioi sisältääkö se tarvittavan tiedon ja onko esitetty tieto yhdenmukaista sen tiedon kanssa, mitä tarkastusvaliokunnalla on. Jotta tarkastusvaliokunnalla olisi riittävästi aikaa tilinpäätöksen läpikäymiseen, tulee sen vaatia lopullista tilinpäätöstä läpikäytäväkseen vähintään kaksi tai kolme päivää ennen julkistamista. Mikäli mahdollista, olisi tarkastusvaliokunnan hyvä käydä tilinpäätöstä läpi yhdessä yhtiön johdon ja tilintarkastajien kanssa. Tilinpäätöksen läpikäynnin luonteeseen vaikuttaa konsernin rakenne ja toimiala. Läpikäynnin tulee aina sisältää laadintaperiaatteiden valinta ja valittujen periaatteiden soveltaminen, tilinpäätöksen sisältämät arvionvaraiset erät, tietojen esittäminen, mahdolliset toiminnan jatkuvuutta koskevat lisätiedot sekä muut yhtiön taloudellisen raportoinnin kannalta merkittävät asiat.¹⁰⁴

Tarkastusvaliokunnan tulee selvittää ja ymmärtää vuosittaiset tulosvaihtelut sekä budjetoidun ja toteutuneen tuloksen erot. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää epätavallisiin eriin. Näitä voivat olla esimerkiksi uudelleenjärjestelykulut, yritysostot, erityistä tarkoitusta varten perustetut yhtiöt, taseen ulkopuoliset erät, johdannaiset, varojen arvostus ja arvonalentumiset, vastuusitoumukset, ympäristövastuut sekä riita-asioista johtuvat varaukset.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ PricewaterhouseCoopers 2003, 28.

¹⁰² Blue Ribbon Committee 1999.

¹⁰³ Hirvonen ym. 2003, 291.

¹⁰⁴ PricewaterhouseCoopers 2003, 28-29.

¹⁰⁵ PricewaterhouseCoopers 2003, 29.

Varsinaisen tilinpäätöksen lisäksi, tarkastusvaliokunnan tulisi käydä läpi muukin julkaistava taloudellinen tieto, kuten osavuosikatsaukset. Sijoittajat ja analyytikot tutkivat tarkkaan kaiken yrityksen julkaiseman tiedon, ja heidän reaktionsa vaikuttaa merkittävästi yhtiön osakkeen arvoon. Siksi on tärkeää, että tarkastusvaliokunta käsittelee myös yhtiön julkaisemat ennakkotiedot ja osavuosikatsaukset. Osavuosikatsausten ja ennakkotietojen läpikäynnistä on ainakin seuraavia etuja:

- tarkastusvaliokunta kykenee havaitsemaan oleelliset asiat ajoissa ja ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin
- syntyä säännöllinen, lähes jatkuva tietovirta johdolta tarkastusvaliokuntaan päin ja tarkastusvaliokunnan jäsenten tuntemus yhtiön liiketoiminnasta paranee
- tilintarkastajille syntyy mahdollisuus keskustella tarkastusvaliokunnan jäsenten kanssa, erityisesti kirjanpidon hoitoon liittyvistä asioista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.¹⁰⁶

Tarkastusvaliokunnan mukanaolosta muun taloudellisen tiedon läpikäynnissä on havaittu syntyvän etuja myös silloin, kun tarkastusvaliokunta on tuonut esille näkökohtia tiedon suhteen, joka esitetään analyytikoille ja sijoittajille. Muun julkistettavan raportoinnin suhteen tarkastusvaliokunnan tulee varmistua siitä, että yhtiöllä on asianmukaiset menettelytavat raporttien ja esitteiden laatimisessa. Tarkastusvaliokunnan ei ole tarpeen käydä jokaista raporttia yksityiskohtaisesti läpi.¹⁰⁷

Tarkastusvaliokunnan seurannan ja valvonnan tavoitteena on yrityksen kaiken taloudellisen raportoinnin laadun parantaminen. Tarkastusvaliokunnan työ taloudellisen raportoinnin valvojana on ensiarvoisen tärkeää uskottavuuden kannalta. Sijoittajien on voitava luottaa yritysten julkaisemiin raportteihin. Kun luottamus vahvistuu, myös pääomamarkkinoiden toiminta paranee.

---

¹⁰⁶ PricewaterhouseCoopers 2003, 30.

¹⁰⁷ PricewaterhouseCoopers 2003, 30.

4.3 Tilintarkastuksen seuranta ja valvonta

Tarkastusvaliokunnan tehtävät liittyen tilintarkastukseen voidaan jakaa seuraaviin osaluaisiin:

- tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelu ja palkkion arviointi mukaan lukien tarjouskilpailun järjestäminen
- tilintarkastajien esittämän tarkastussuunnitelman arviointi
- tilintarkastajan raportteihin perehtyminen tilikauden aikana ja tilinpäätöksen yhteydessä sekä keskustelu tilintarkastajan kanssa
- tilintarkastuksen laadun ja laajuuden arviointi
- tilintarkastajien antamien neuvontapalveluiden arviointi
- tilintarkastajan riippumattomuuden arviointi.¹⁰⁸

Tilintarkastajan valinta on tilintarkastustehtävän luonne huomioon ottaen asia, jossa valintapäätöksen valmistelu kuuluisi luontevasti sille taholle, joka tekee valintapäätöksen. Osakkeenomistajien aktiivisuus olisi siis suotavaa tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelussa.¹⁰⁹ Omistuksen ollessa nykyään varsinkin listayhtiöissä hyvin hajautettua, on osakkeenomistajien saaminen mukaan tilintarkastajan valintapäätöksen valintaan hyvin vaikeaa. Käytännössä valmistelun suorittaakin yleensä joko hallitus tai toimitusjohtaja.

Tilintarkastajan valintaa koskevassa keskustelussa kritiikki kohdistuu yleensä siihen, että yhtiökokouksen lakiin perustuvasta valitsemistehtävästä huolimatta tilintarkastajan valitsee ja hänen palkkiostaan päättää todellisuudessa yhtiön operatiivinen johto. Näin tilintarkastajan valinnan valmistelee taho, joka itse on tilintarkastajan suorittaman valvonnan kohteena.¹¹⁰ Tilintarkastuksen riippumattomuus voidaan perustellusti kyseenalaistaa tällaisissa tapauksissa.

Yhdysvalloissa viimeaikainen kehitys on ollut, että tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelun suorittaa riippumaton tarkastusvaliokunta. Heinäkuussa 2002 voimaan

---

¹⁰⁸ Hirvonen ym. 2003, 291.

¹⁰⁹ Hirvonen ym. 2003, 123.

¹¹⁰ Hirvonen ym. 2003, 123.

tulleen Sarbanes-Oxley lain mukaan, tarkastusvaliokunnalla on nimenomainen velvollisuus huolehtia tilintarkastajan valitsemisen valmistelemisesta¹¹¹. Myös Euroopan komission asettama korkean tason yhtiöoikeudellinen työryhmä päätyi raportissaan marraskuussa 2002 suosittamaan, että yksi tarkastusvaliokunnan keskeisistä tehtävistä olisi tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelu yhtiökokousta varten¹¹².

Tarkastusvaliokunnan tulee arvioida vuosittain tilintarkastajien uudelleen valinnan yhteydessä tilintarkastuspalkkioiden suuruutta. Tarkastusvaliokunta arvioi, onko palkkio kohtuullinen korvaus kattavasta ja ammattitaitoisesta tilintarkastuksesta. Arviointi voi sisältää myös tilintarkastajien tarjoamien muiden palveluiden palkkiot. Joissakin maissa edellytetään, että tilintarkastajille maksetut palkkiot esitetään liitetiedoissa eriteltyinä eri palveluiden mukaisesti.¹¹³ Viime vuosina tilintarkastuspalkkiot ovat kasvaneet maailmalla. On syntynyt ilmapiiri, jonka mukaan tilintarkastus on aina suoritettu ns. hyvän tilintarkastustavan mukaan, kun suorittajana on ollut jokin suuri tilintarkastusketju. Voidaanko suuria tilintarkastuspalkkioita selittää pelkästään tilintarkastuksen työmäärän ja vaikeusasteen kasvulla. Tarkastusvaliokunnan haasteellinen tehtävä on arvioida, aiheuttavatko ylisuuret tilintarkastuspalkkiot hyvän tilintarkastustavan ja riippumattomuuden heikentymistä. Tilintarkastuspalkkioiden esittäminen tilinpäätöksen liitetietona on tältä kannalta järkevää.

Tilintarkastajat laativat yksityiskohtaisen tilintarkastussuunnitelman sen perusteella, miten he tuntevat yhtiön liiketoiminnan ja millaisten riskien he arvioivat vaikuttavan yhtiön taloudelliseen raportointiin. Ehdotetun tarkastussuunnitelman läpikäynti auttaa tarkastusvaliokuntaa ymmärtämään, mitä se tilintarkastukselta voi odottaa.¹¹⁴

Tilintarkastajat antavat yleensä tarkastusvaliokunnalle raportteja tilikauden tarkastuksesta. Raportteja voidaan antaa sitä mukaan kun työ etenee. Raportit voidaan antaa eri muodoissa – yksityiskohtaisena kirjallisena raporttina, raporttina kokouksen keskustelun pohjaksi, esitysaineistona tai suullisena raportointina.

---

¹¹¹ Sarbanes Oxley Act 2002, section 301.

¹¹² Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe 2002, 71.

¹¹³ PricewaterhouseCoopers 2003, 37.

¹¹⁴ PricewaterhouseCoopers 2003, 38.

Tarkastusvaliokunnan tulisi käydä läpi nämä raportit. Tämän lisäksi tarkastusvaliokunnan tulisi keskustella tilintarkastajien kanssa säännöllisesti seuraavista neljästä avainalueesta:

- tilintarkastuspalveluiden hankkiminen (tilintarkastajien pätevyys, riippumattomuus ja tarkastustapa)
- riskit ja sisäinen valvontajärjestelmä (tilintarkastajien havaitsemat tilinpäätökseen ja sisäiseen valvontajärjestelmään liittyvät avainriskit, sekä niiden vaikutus tarkastussuunnitelmaan ja tarkastuksen laajuuteen)
- taloudellinen raportointi (tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, annetut tiedot ja havainnot taloudellisen raportoinnin laadusta)
- hallintoon liittyvät asiat (tilintarkastajien havainnot, jotka heidän mielestään tulisi saattaa tarkastusvaliokunnan tietoon).¹¹⁵

Tarkastusvaliokunnan tulisi säännöllisesti arvioida myös tilintarkastuksen laatua ja laajuutta. Arviointi olisi syytä tehdä ainakin ennen tilintarkastajan uudelleen nimitystä. Mikäli tarkastusvaliokunnalla on tilintarkastuksen laatua koskevia epäilyjä, tulisi valiokunnan keskustella niistä vastuullisen tarkastajan kanssa.¹¹⁶ Tarkastuksen laajuutta tarkastusvaliokunta voi arvioida tarkastussuunnitelman perusteella.

Tilintarkastuksen riippumattomuuden vaarantuminen on viime aikoina herättänyt keskustelua varsinkin Yhdysvalloissa. Kun sama tilintarkastusyhteisö tarjoaa asiakkaalleen sekä tilintarkastuspalveluita että erilaista liiketoiminnallista konsultointia, riippumattomuuden säilyminen vaarantuu. Tällöinhän saattaa syntyä tilanne, jossa tilintarkastaja tarkastaa myös osin omaa toimintaansa. Riippumattomuuden vaarantumista voidaan epäillä, jos yhtiön tilintarkastaja on itse päättänyt yhtiön puolesta asioita, joihin hän joutuu ottamaan kantaa tarkastuksen yhteydessä.¹¹⁷

Suomessa KHT-yhdistys on julkaissut tilintarkastajan eettiset ohjeet, jossa otetaan kantaa mm. tilintarkastajan konsultointipalveluihin¹¹⁸. Koska tarkastusvaliokunta keskittyy ensisijaisesti tilintarkastustyön tehokkuuden varmistamiseen, sen tulee

¹¹⁵ PricewaterhouseCoopers 2003, 35-41.

¹¹⁶ PricewaterhouseCoopers 2003, 36-37.

¹¹⁷ Halla ym. 2003, 84.

¹¹⁸ KHT-yhdistys 2003, 509-595.

arvioida tilintarkastajien yhtiölle tai sen johdolle tarjoamien palveluiden vaikutusta tilintarkastajien riippumattomuuteen. Tarkastusvaliokunnan tulee vakuuttua, että yhtiön tilintarkastajien riippumattomuus ei ole vaarantunut.¹¹⁹

4.4 Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Yhtiön sisäistä valvontaa toteuttavat hallitus ja toimitusjohtaja joko itse tai avustajia käyttäen. Sisäisellä valvonnalla huolehditaan siitä, että yhtiön tavoitteet saavutetaan, sen resursseja käytetään taloudellisesti ja tehokkaasti, yhtiön toimintaan liittyviä riskejä hallitaan riittävästi, yhtiön raportointijärjestelmät tuottavat luotettavaa ja oikeaa tietoa ja että yhtiön toiminta on säännösten ja muiden normien mukaista. Toiminnallisesti sisäinen valvonta käsittää sisäisen valvontajärjestelmän ja sisäisen tarkastuksen.¹²⁰

Yhtiössä on aina oltava asianmukainen ja toimiva sisäinen valvontajärjestelmä, ilman sitä hallituksen ei ole mahdollista vastata valvontatehtävästään. Hallituksen valvontatehtävään kuuluu osakeyhtiölain mukaan nimenomaisesti huolehtiminen siitä, että kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Lain mukaan hallituksen on myös yhdessä toimitusjohtajan kanssa allekirjoitettava tilinpäätös. Tämän takia hallituksen on varmistuttava siitä, että yhtiössä on toimiva sisäinen valvontajärjestelmä ja että tilinpäätös on oikein laadittu.¹²¹

Yhtiön hallituksen vastuulla on laatia sisäisen valvonnan toimintaperiaatteet. Varsinaisesta sisäisen valvonnan suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa yhtiön operatiivinen johto. Tarkastusvaliokunnan tulee ymmärtää johdon käyttöön ottamia valvontamenetelmiä, joilla valvotaan liiketoimien hyväksymistä, tapahtumien kirjaamista kirjanpitoon ja säännösten noudattamista tilinpäätöksen laadinnassa. Tarkastusvaliokunta muodostaa käsityksensä sisäisestä valvonnasta johdon antamista raporteista sekä johdon, sisäisten tarkastajien ja tilintarkastajien kanssa käymiensä keskustelujen perusteella.¹²²

---

¹¹⁹ PricewaterhouseCoopers 2003, 37.

¹²⁰ Hirvonen ym. 2003, 219.

¹²¹ Hirvonen ym. 2003, 222-223.

¹²² PricewaterhouseCoopers 2003, 26.

Yrityksen riskienhallinnasta ja riskienhallintajärjestelmän organisoinnista vastaa yhtiön hallitus. Hallituksen tulee huolehtia siitä, että yhtiön strategisten tavoitteiden saavuttamista uhkaavat riskit ovat hallinnassa. Tilintarkastus ottaa työssään huomioon hallituksen keskeisimmät tavoitteet ja niihin liittyvät riskit. Sisäisen valvonnan ja riskienhallintajärjestelmien tulisi kattaa kaikki yrityksen toiminnot, joissa liiketoimintaa uhkaavia riskejä voi tapahtua. Riskienhallinnan keskeinen motiivi on yhtiön olemassaolon ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen.¹²³

Riskienhallinnan suunnittelu, ohjaus ja valvonta ovat koko hallitukselle kuuluva tehtäviä, mutta tehtävä on suositeltavaa delegoida esimerkiksi tarkastusvaliokunnalle. Riskienhallinta voi kuulua myös erityisen riskienhallintaan erikoistuneen valiokunnan tehtäviin. Mikäli riskienhallinta kuuluu tarkastusvaliokunnalle, tulee sen keskustella yhtiöön liittyvistä riskeistä toimitusjohtajan, riskienhallintatoiminnon, sisäisen tarkastuksen ja tilintarkastajien kanssa. Keskusteluja tulee käydä mm. siitä, millaisia riskejä toimintaan arvellaan liittyvän ja miten yhtiön riskiasema on muuttunut. Tarkastusvaliokunnan vastuulla on yhtiön riskiprofilin läpikäynti ja varmistuminen siitä, että varsinkin taloudellista raportointia koskevien riskien hallintamenetelmät ovat olemassa.¹²⁴ Tarkastusvaliokunnan tulee esimerkiksi varmistua siitä, että yhtiössä on riittävä taloudellisen raportoinnin valvontajärjestelmä ja vastuunjako, mutta valiokunnan ei tule pyrkiä suorittamaan valvontaa itse¹²⁵.

4.5 Sisäisen tarkastuksen organisointi ja valvonta

Sisäisen valvontajärjestelmän luotettavuuteen vaikuttaa osaltaan se, miten tarkastustoiminta on yhtiön sisällä kokonaisuutena järjestetty. Sisäisen tarkastuksen tehtäviä ja toimintaa suunniteltaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että tavoitteet lisäarvon tuottamisesta organisaatiolle toteutuvat myös käytännössä. Sisäistä tarkastusta on kritisoitu siitä, että se tekee tilintarkastajien kanssa päällekkäistä työtä. Sisäisen tarkastuksen tulisi olla hallituksen suorassa alaisuudessa ja näin ollen myös raportoida havainnoistaan myös suoraan hallitukselle. Näin turvataan sisäisten tarkastajien riippumattomuus tarkastettavasta toiminnasta ja varmistetaan tarkastusraporttien

---

¹²³ Halla ym. 2003, 58-59.

¹²⁴ Hirvonen ym. 2003, 231-232.

¹²⁵ Smith's report 2003.

asianmukainen käsittely. Mikäli hallituksella on tarkastusvaliokunta, on luonnollista, että sisäinen tarkastus tällöin raportoi säännöllisesti tarkastusvaliokunnalle.¹²⁶

Sisäinen tarkastus auttaa tarkastusvaliokuntaa hoitamaan velvollisuutensa, erityisesti sisäiseen valvontajärjestelmään ja väärinkäyttöihin liittyvissä asioissa sekä sisäisissä selvityksissä. Sisäisen tarkastuksella tulee olla sekä yhtiön johdon että hallituksen tuki, jotta sen toiminta olisi tehokasta. Sisäisellä tarkastuksella tulee olla avoin ja rajoittamaton yhteys tarkastusvaliokuntaan. Tarkastusvaliokunnan sisäiseen tarkastukseen liittyvät tehtävät ovat:

- läpikäydä sisäisen tarkastuksen toiminta, käytössä olevat voimavarat ja organisatorinen rakenne
- arvioida sisäisen tarkastuksen havaintoja ja suosituksia sekä, miten yhtiön johto on niihin reagoinut
- arvioida sisäisen tarkastuksen tehokkuutta.¹²⁷

Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on koordinoida yhtiön sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen toimintaa siten, että yhtiön taloudellinen raportointijärjestelmä toimii parhaalla mahdollisella tavalla. Tällöin voidaan myös estää sisäistä tarkastusta tekemästä päällekkäistä työtä tilintarkastajien kanssa.

4.6 Kansainvälinen näkökulma; Combined code

Iso-Britannian corporate governance –suositus ohjeistaa tarkastusvaliokunnan tehtävistä ja velvollisuuksista Suomen suositusta tarkemmin. Tehtävät on jaettu suosituksessa viiteen osioon: taloudellinen raportointi, sisäinen valvonta ja riskienhallinta, ilmiannot, sisäisen tarkastuksen prosessi sekä tilintarkastus. Selvästi laajin ja eniten ohjeistettu osa-alue on tarkastusvaliokunnan tilintarkastukseen liittyvä tehtävä. Etenkin tilintarkastuksen riippumattomuuden varmistamista on ohjeistettu runsaasti. Seuraavassa esitellään combined coden merkittävimmät ohjeistukset tarkastusvaliokunnalle.

---

¹²⁶ Hirvonen ym. 225-226.

¹²⁷ PricewaterhouseCoopers 2003, 43.

Taloudelliseen raportointiin liittyen tarkastusvaliokunnan tulisi käydä läpi yhtiön operatiivisen johdon tekemiä merkittävimpiä taloudelliseen raportointiin liittyviä päätöksiä, koskivat ne sitten yhtiön virallista tilinpäätöstä tai vaikka osavuosikatsausta. Tällaisia päätöksiä voisivat olla esimerkiksi tulevaisuudessa realisoituvien ympäristövastuiden esittäminen joko liitetietona tai pakollisena varauksena. Suositus tekee selväksi, että tilinpäätöksen laadinta on yhtiön johdon tehtävä, mutta tarkastusvaliokunnan tulisi arvioida tilinpäätöksen laadintaperiaatteita, mahdollisia laadintaperiaatteiden muutoksia sekä merkittävimpiä tilinpäätökseen liittyviä arvioita. Yhtiön johdon tulisi informoida tarkastusvaliokuntaa kaikista sellaisista tapahtumista, joissa kirjanpidollinen käsittely sisältää valintoja. Mikäli tarkastusvaliokunta on eri mieltä yhtiön johdon kanssa jostakin ratkaisusta liittyen taloudelliseen raportointiin, tulisi sen tuoda asia yhtiön hallituksen tietoon.¹²⁸

Tarkastusvaliokunnan tuli käydä läpi yhtiön sisäisiä kontrolleja sekä yhtiön toimintaperiaatteita koskien sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa. Yhtiön toimivan johdon tehtävänä on luoda sellainen valvontaympäristö, että kaikki merkittävät riskit tunnistetaan ja niitä pystytään kontrolloimaan. Tarkastusvaliokunnan tulisi saada tietoa valvontaympäristön tehokkuudesta toimivalta johdolta. Mikäli tilintarkastajat tai sisäinen tarkastus on testannut sisäisen valvontaympäristön tehokkuutta ja toimivuutta, tulisi tulokset saattaa tarkastusvaliokunnan tietoon. Tarkastusvaliokunnan tulisi käydä läpi kaikki vuosikertomukseen sisällytettävä informaatio koskien sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa.¹²⁹

Tarkastusvaliokunnan tulisi käydä läpi tilanteet, joissa yhtiön henkilökuntaan kuuluva haluaa luottamuksellisesti tuoda ilmi väärinkäytöksiä koskien taloudellista raportointia. Tarkastusvaliokunnan tulee tällaisissa tapauksissa varmistaa että tarkoituksenmukaiset ja riippumattomat tutkimukset asiaan liittyen tulee tehdyksi ja valmistella jatkotoimenpide-ehdotuksia hallitukselle.¹³⁰

---

¹²⁸ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

¹²⁹ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

¹³⁰ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

Sisäiseen tarkastukseen liittyen tarkastusvaliokunnan tulisi valvoa toiminnon tehokkuutta. Mikäli yhtiöllä ei ole sisäisen tarkastuksen elintä, tulisi tarkastusvaliokunnan vuosittain harkita olisiko sellaiselle tarvetta, ja tehdä hallitukselle tästä mahdollisesti suositus. Mahdollinen sisäisen tarkastuselimen puuttuminen tulisi perustella vuosikertomuksessa. Tarkastusvaliokunnan tulisi varmistaa, että sisäinen tarkastus ja tilintarkastus nivoutuvat hyvin yhteen ja päällekkäiseltä työltä vältytään. Sisäiselle tarkastukselle tulisi taata tarvittavat resurssit ja pääsy kaikkeen tarvittavaan informaatioon, jotta se pystyisi toimimaan kansainvälisten sisäisen tarkastuksen standardien mukaisesti. Tarkastusvaliokunnan tulisi myös hyväksyä sisäisen tarkastuksen johdon nimittäminen tai irtisanominen. Työssään sisäisen tarkastuksen valvojana tarkastusvaliokunnan tulisi varmistua seuraavista asioista:

- sisäisellä tarkastajalla on suora yhteys hallituksen puheenjohtajaan ja tarkastusvaliokuntaan
- sisäinen tarkastus on tilivelvollinen tarkastusvaliokunnalle
- tarkastusvaliokunta käy läpi ja vahvistaa sisäisen tarkastuksen vuosisuunnitelman
- tarkastusvaliokunta saa säännöllisesti raportin sisäisen tarkastuksen työn tuloksista
- yhtiön johto suhtautuu oikealla tavalla sisäisen tarkastuksen havaintoihin ja suosituksiin
- sisäisen tarkastuksen johto tavataan vähintään kerran vuodessa ilman että yhtiön johto osallistuu tapaamiseen
- tarkastusvaliokunta valvoo ja arvioi sisäisen tarkastuksen roolia ja tehokkuutta koko yhtiön riskienhallintajärjestelmässä.¹³¹

Tarkastusvaliokunta valvoo yhtiön suhdetta tilintarkastajaan. Tarkastusvaliokunnalla tulisi olla ensisijainen vastuu tehdä esitys tilintarkastajan nimittämisestä, uudelleen nimittämisestä tai erottamisesta. Mikäli yhtiön hallitus ei hyväksy tarkastusvaliokunnan esitystä, tulisi tästä raportoida yhtiön vuosikertomuksessa. Tarkastusvaliokunnan tulisi vuosittain arvioida tilintarkastuksen pätevyyttä, resursseja, tehokkuutta ja riippumattomuutta. Arvion tulisi kattaa koko tilintarkastuksen palvelun ja sisältää myös

---

¹³¹ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

tilintarkastusyhteisön sisäisen laadunvarmistuksen raporttien läpikäynnin. Mikäli tilintarkastaja eroaa tehtävästään, tarkastusvaliokunnan tulisi käydä läpi syitä tähän ja arvioida vaatiiko asia jatkotoimenpiteitä.¹³²

Tarkastusvaliokunnan tulisi hyväksyä tilintarkastustoimeksiannon ehdot ja tilintarkastajan palkkion. Tarkastusvaliokunnan tulee käydä läpi tilintarkastajan antaman toimeksiantokirjeen jokaisen toimeksiantojakson alussa ja arvioida, että siihen on päivitetty kaikki edelliseen vuoteen tapahtuneet muutokset. Tilintarkastuksen laajuus ja kattavuus tulisi käydä läpi tilintarkastajan ja tarkastusvaliokunnan kesken. Mikäli tarkastusvaliokunta ei ole tyytyväinen tilintarkastuksen kattavuuteen, sen tulisi vaatia tilintarkastusta tarpeellisessa laajuudessa. Tarkastusvaliokunnan tulee varmistua siitä, että tilintarkastajan palkkio on tarkoituksenmukainen suhteessa tehtävään työhön ja että tilintarkastus voidaan suorittaa tehokkaasti kyseisellä palkkiolla.¹³³

Tarkastusvaliokunnan tulisi arvioida vuosittain tilintarkastuksen riippumattomuutta ja objektiivisuutta ottaen huomioon Iso-Britannian relevantin lainsäädännön. Arvioinnin pitäisi kattaa kaikki mahdolliset yhteydet yhtiön ja tilintarkastusyhteisön välillä. Tällaisiksi katsotaan myös tilintarkastusyhteisön tarjoamat muut kuin tilintarkastuspalvelut. Tarkastusvaliokunnan tulisi arvioida onko näillä yhteyksillä vaikutusta tilintarkastajan päätösten riippumattomuuteen. Tarkastusvaliokunnan tulee saada vakuutus siitä, että tilintarkastusyhteisöllä tai sen työntekijöillä ei ole sukulaisia tai omistuksia yhtiössä, mikä saattaisi vaikuttaa heidän riippumattomuuteen. Tarkastusvaliokunnan tulee pyytää tilintarkastusyhteisöltä vuosittain tietoa siitä, miten tilintarkastuksen riippumattomuutta on ylläpidetty. Varteen otettava vaihtoehto on tilintarkastustoimeksiantoon osaa ottavien henkilöiden vuorottelu.¹³⁴

Tarkastusvaliokunnan tulisi varmistua siitä, että yhtiön tilintarkastusyhteisöltä ostamien muiden kuin tilintarkastuspalveluiden hankkiminen ei vaaranna tilintarkastuksen riippumattomuutta. Tarkastusvaliokunnan tulee miettiä toimintaperiaatteita liittyen tilintarkastuksen ulkopuolisiin palveluihin. Tällöin tulee arvioida milloin on soveliaista käyttää näihin palveluihin yhtiön tilintarkastajaa ja milloin ei. Mikäli tilintarkastaja

---

¹³² The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

¹³³ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

¹³⁴ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

antaa yhtiölle tilintarkastuksen ulkopuolisia palveluja, vuosikertomuksessa tulisi raportoida miten tilintarkastajan objektiivisuus ja riippumattomuus on turvattu. Tarkastusvaliokunnan tulee varmistua siitä, että seuraavat tilanteet eivät pääse toteutumaan liittyen tilintarkastuksen ulkopuolisiin palveluihin:

- tilintarkastaja tarkastaa osittain myös omaa työtään
- tilintarkastaja tekee liikkeenjohdollisia päätöksiä yhtiön puolesta
- yhtiön johdon ja tilintarkastajan intressit ovat yhteneväisiä
- tilintarkastaja toimii yhtiön puolestapuhujana.¹³⁵

Vuosittaisen tilintarkastuksen kohdalla, tarkastusvaliokunnan tulee varmistua siitä, että tilintarkastukselle on olemassa asianmukainen tilintarkastussuunnitelma. Tarkastusvaliokunnan tulee arvioida tilintarkastussuunnitelmaan liittyen, että toimeksiannon suorittamiseen suunnitellut resurssit riittävät sovitun tilintarkastuksen kattavuuden hoitamiseen. Lisäksi tarkastusvaliokunnan tulee arvioida suunnitellun olennaisuuden rajan riittävyttä ja tarkastustiimin ammattitaitoa ja kokemusta suhteessa toimeksiannon vaativuuteen.¹³⁶

Tarkastusvaliokunnan tulisi käydä läpi yhdessä tilintarkastajien kanssa tilintarkastuksen havaintoja. Ainakin seuraavista asioista tulisi keskustella:

- merkittävät asiat jotka nousivat esiin tilintarkastuksen aikana
- merkittävimmät kirjanpidon ja tilintarkastuksen päätökset
- kirjanpidosta löytyneiden virheiden määrä ja johdon selvitykset virheisiin liittyen.¹³⁷

Osana tilintarkastuksen valvontatehtävää tarkastusvaliokunnan tulisi käydä läpi johdon vakuutuskirjeet. Samoin tulisi käydä läpi yhtiön johdon suhtautumista tilintarkastajien havaintoihin ja suosituksiin. Tilintarkastustoimeksiannon lopussa tarkastusvaliokunnan tulisi arvioida tilintarkastusprosessin tehokkuutta. Tätä arvioidessaan tarkastusvaliokunnan tulisi mm.:

---

¹³⁵ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

¹³⁶ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

¹³⁷ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

- arvioida ovatko tilintarkastajat noudattaneet tilintarkastussuunnitelmaa ja ymmärtää mahdolliset poikkeamat suunnitelmasta
- pyytää palautetta tilintarkastajien toiminnasta yhtiön talousjohtajalta ja sisäisen tarkastuksen johtajalta.¹³⁸

---

¹³⁸ The Combined Code on Corporate Governance 2003, 43-55.

5 KYSELYTUTKIMUS PÖRSSIYRITYSTEN HALLITUSTEN PUHEENJOHTAJILLE

5.1 Kyselytutkimuksen taustaa

Suomessa tarkastusvaliokunnan perustaminen on siis vapaaehtoista. Uusi corporate governance –suositus, joka tuli voimaan heinäkuun alusta 2004, vaatii listayhtiöiltä selvitystä, mikäli tarkastusvaliokuntaa ei ole perustettu. Aikaisemmin tällaista vaatimusta ei ole ollut ja tarkastusvaliokunnan perustamista on ainoastaan suositeltu. Muutamat suomalaiset yhtiöt ovat listautuneet myös Suomen ulkopuolella ja niille on tätä kautta syntynyt velvoite tai paineita tarkastusvaliokunnan perustamiseen.

Saadakseni paremman kuvan siitä, mikä on tarkastusvaliokuntien asema suomalaisissa listayhtiöissä, päätin tutkia kyselytutkimuksen avulla Helsingin pörssissä päälistalla noteerattuja yrityksiä.

5.2 Kyselytutkimuksen toteutus

5.2.1 Perusjoukon määrittäminen

Kyselytutkimus päätettiin lähettää sellaisille suomalaisille yrityksille, jotka olivat listattuina Helsingin pörssin päälistalla 31.5.2003 ja jotka olivat vuoden 2002 vuosikertomuksessaan ilmoittaneet muodostaneensa tarkastusvaliokunnan. Kyselytutkimuksen kohdejoukoksi valittiin jo tarkastusvaliokunnan muodostaneet yhtiöt, koska kyselyn yhtenä merkittävänä tavoitteena oli selvittää tarkastusvaliokunnan käytöstä syntyneitä kokemuksia. Lisäksi katsoin, että vastausprosentti saattaisi jäädä alhaiseksi, mikäli kyselyyn olisi otettu mukaan myös sellaisia yhtiöitä, jotka eivät olleet tarkastusvaliokuntaa perustaneet. Vastaukskadon olisi voinut aiheuttaa se tosiasia, että tarkastusvaliokunnat ovat melko uusi asia Suomessa, eikä ollut tietoa miten hyvin aihealue oli hallinnassa sellaisilla yhtiöillä, joilla kyseistä valiokuntaa ei ollut muodostettu. Kysely lähetettiin 27 päälistan yhtiölle.

Kyselylomake osoitettiin yhtiöiden hallitusten puheenjohtajille. Mikäli yhtiön hallituksen puheenjohtaja ei ollut suomen kielentaitoinen, kysely osoitettiin suomenkieliselle hallituksen jäsenelle. Vastaajiksi valittiin hallituksen puheenjohtaja, koska hallituksen puheenjohtajilla katsoin olevan paras näkemys hallitustyöskentelystä ja sen onnistumisesta. Kyselyyn ottivat osaa seuraavat 18 yritystä, jotka olivat ilmoittaneet vuosikertomuksessaan perustaneensa tarkastusvaliokunnan.

Nokia Oyj
StoraEnso Oyj
Fortum Oyj
UPM-Kymmene Oyj
TeliaSonera AB
Nordea AB
Metso Oyj
Kone Oyj
SanomaWSOY Oyj
Huhtamäki Oyj
Orion-yhtymä Oyj
Pohjola-Yhtymä Oyj
Fiskars Oyj
OKO Osuuspankkien Keskuspankki Oyj
Lassila & Tikanoja Oyj
Eimo Oyj
Citycon Oyj
Norvestia Oyj

5.2.2 Kysymysten laatiminen

Kysymyslomakkeen tärkeimpinä ominaisuuksina voidaan pitää selkeyttä ja helppokäyttöisyyttä. Vastaaja päättää mm. kysymyslomakkeen ulkonäön perusteella, vastaako hän kyselyyn. Hyvällä tutkimuslomakkeella on mm. seuraavia tunnusmerkkejä:

- kysymyslomake on selkeä, siisti ja houkuttelevan näköinen
- teksti ja kysymykset on hyvin aseteltu
- vastausohjeet ovat selkeät
- kysymykset etenevät loogisesti

- samaa aihetta koskevat kysymykset on ryhmitelty kokonaisuuksiksi, joilla voi olla selkeät otsikot.¹³⁹

Selkeyden vuoksi päätin jakaa kysymyslomakkeen viiteen eri osaan. Ensimmäisessä osassa tiedusteltiin vastaajien toimialaa, liikevaihdon määrää sekä henkilökunnan määrää. Kysymyslomakkeen toisessa osassa tiedusteltiin tarkastusvaliokuntien perustietoja sekä muita niiden käyttöön liittyviä asioita. Kolmannessa osassa selvitettiin yhtiöiden näkemyksiä liittyen tarkastusvaliokunnasta tehtyihin väittämiin. Neljän osa käsitteli tarkastusvaliokunnan tehtäviä ja viides osa tarkastusvaliokunnan kokonpanoon liittyviä väittämiä.

Pääperiaatteena kysymysten laadinnassa oli, että en käyttänyt lainkaan ns. avoimia kysymyksiä. Kun vastaus pitää valita tietyistä joukosta, vastausprosentti pysyy korkeampana ja vastausten vertailu on helpompaa. Strukturoitujen kysymysten käyttö on asianmukaista silloin, kun vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen ja kun niitä on rajoitetusti¹⁴⁰.

5.2.3 Vastausten käsittely

Lähetin kyselylomakkeet toukokuun lopussa ja vastausaika loppui 16.6.2003. Tämän jälkeen lähetin muistutuskirjeen niille, jotka vielä eivät olleet vastanneet. Vastauksia palautui yhteensä 18. Aineistoa analysoitiin taulukkolaskentaohjelma Excelin ja tilasto-ohjelma Tixelin avulla. Tilastollisten menetelmien käyttöä rajoittaa tilastoyksiköiden määrä (18), mutta toisaalta sitä rajoittaa jo perusjoukonkin pienuus (27). Tästä johtuen päätin, että en tutki ns. riippuvuuksia lainkaan, vaan keskityin jakaumien tutkimiseen.

---

¹³⁹ Heikkilä 2004, 48.

¹⁴⁰ Heikkilä 2004, 50.

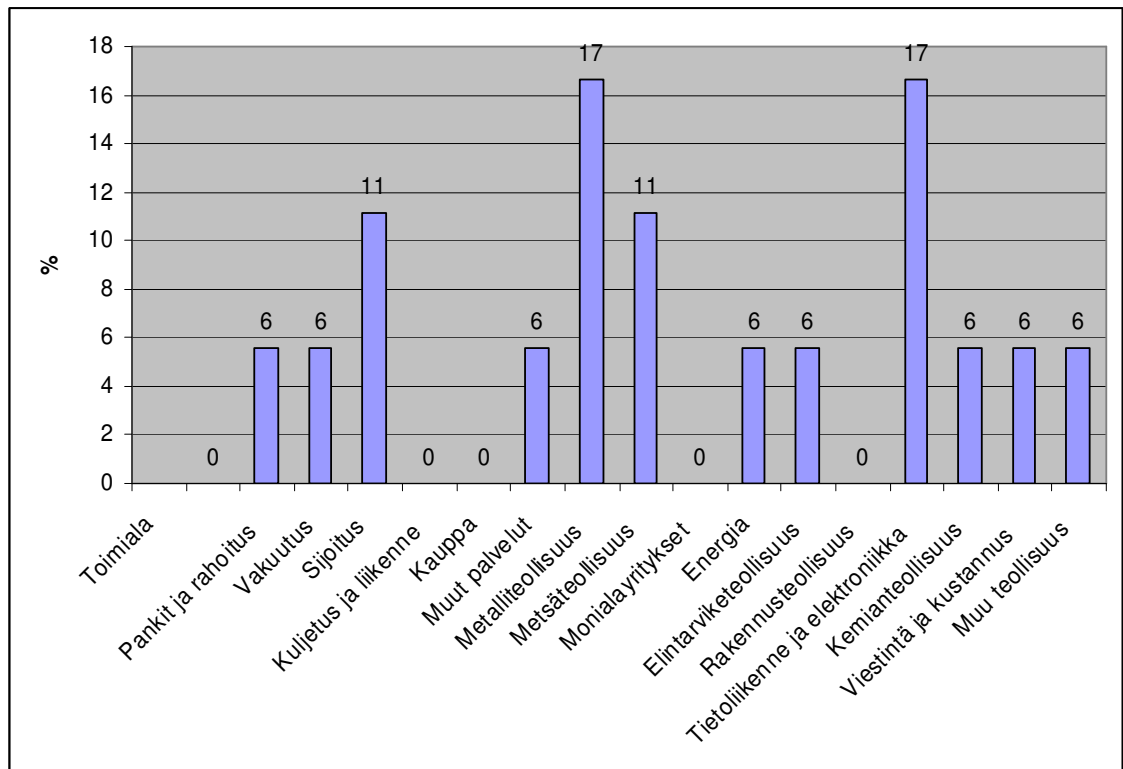
5.3 Kyselytutkimuksen tulokset

5.3.1 Vastaajien perustiedot

Kyselylomakkeella toimialat oli jaettu Helsingin Pörssin käyttämän jaottelun mukaisesti 16 eri toimialaan. Vastauksia tuli eniten metalliteollisuuden sekä tietoliikenteen ja elektroniikan toimialoilta, molemmista 3 (taulukko 1). Toisaalta eniten vastauksia tuli yhtiöiltä, jotka lasketaan kaikkein pienimpään luokkaan sekä yhtiöiltä, jotka lasketaan kuuluvaksi kaikkein suurimpaan luokkaan. Pieniksi yhtiöiksi vastaajista voidaan laskea 7 yhtiötä ja suuriksi 6 yhtiötä. Suurten yhtiöiden korkeaa vastaajamäärää voidaan selittää sillä, että ne ovat saattaneet joutua perustamaan tarkastusvaliokunnan sen takia, että ne ovat listattuina Yhdysvalloissa. Yhdysvalloissa listattujen yhtiöiden on perustettava tarkastusvaliokunta. Kyselytutkimuksessa kokonaan ilman yhtään edustajaa toimialoista jäivät kuljetus ja liikenne, kauppa, monialayritykset sekä rakennusteollisuus (kuvio 2).

Toimiala	Lkm		%		
	Lkm	%	Lkm	%	
Pankit ja rahoitus	1	6	0-2500	7	39
Vakuutus	1	6	2500-5000	4	22
Sijoitus	2	11	5000-7500	0	0
Kuljetus ja liikenne	0	0	7500-10000	1	6
Kauppa	0	0	10000-	6	33
Muut palvelut	1	6	Yht.	18	100
Metalliteollisuus	3	17	Henkilöstö		
Metsäteollisuus	2	11	Lkm		%
Monialayritykset	0	0	0-5000	7	39
Energia	1	6	5000-10000	1	6
Elintarviketeollisuus	1	6	10000-15000	1	6
Rakennusteollisuus	0	0	15000-20000	3	17
Tietoliikenne ja elektroniikka	3	17	20000-	6	33
Kemianteollisuus	1	6	Yht.	18	100
Viestintä ja kustannus	1	6			
Muu teollisuus	1	6			
Yht.	18	100			

Taulukko 1: Perustietoja kyselyyn vastanneista

Kuvio 2: Vastaajien toimialajakautuma

5.3.2 Perustietoa vastaajien tarkastusvaliokunnista

Suomalaisten pörssiyritysten tarkastusvaliokunnissa on keskimäärin 3,8 jäsentä. Yleisimmät jäsenmäärät ovat 3 tai 4 henkilöä (kuvio 3). Vastaajista 44 %:lla oli 4 henkilöä tarkastusvaliokunnassaan. Vain yhdellä kyselyyn vastanneista yrityksistä oli tarkastusvaliokunnassaan myös sellaisia jäseniä, jotka olivat yhtiön palveluksessa. Sen sijaan kuudella (33,3 %) yrityksellä oli hallituksen puheenjohtaja myös tarkastusvaliokunnan jäsen. Yrityksen toimitusjohtaja ei ollut yhdessäkään yrityksessä tarkastusvaliokunnan jäsenenä. Suomalaisen pörssiyrityksen tarkastusvaliokunta kokoontuu keskimäärin 3,6 kertaa vuodessa.

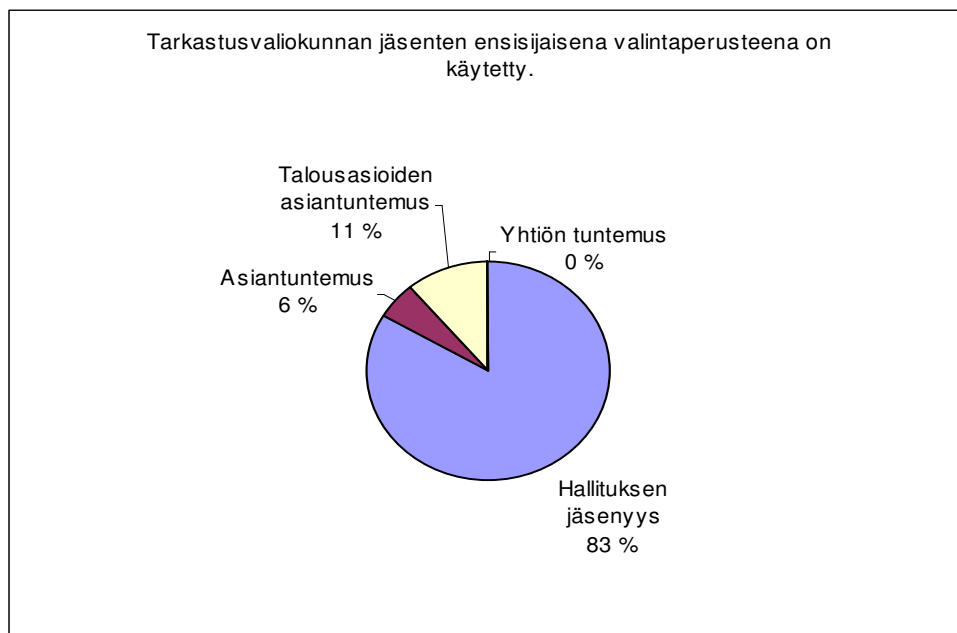

Kuvio 3: Tarkastusvaliokunnan jäsenten lukumäärä

Yhteensä 72 % prosenttia vastaajista ilmoitti, että niiden muodostamalla tarkastusvaliokunnalla on kirjallinen työjärjestys. Tulosta voidaan pitää melko hyvänä, koska tarkastusvaliokunta on kuitenkin melko uusi hallituksen työskentelymuoto Suomessa. Suurimmassa osassa tarkastusvaliokuntia (77 %) jäsenen toimikausi kestää yhden vuoden. Tarkastusvaliokunnat ovat Suomessa uusi asia ja niiden toiminta ja tehtäväkenttä hakee vielä hieman paikkaansa. Mielestäni työjärjestyksen ei tarvitse Suomessa olla tämän asian vuoksi kovin yksityiskohtainen, vaan työjärjestyksen tehtävänä tulee olla tärkeimpien tehtävien ja tarkastusvaliokunnan roolin ja vastuiden määrittely. Esimerkiksi Yhdysvalloissa tarkastusvaliokuntien työjärjestykset voivat olla hyvinkin yksityiskohtaisia.

Tarkastusvaliokunnan nimittämisestä Suomessa vastaa yhtiön hallitus. Näin asia on 89 % kyselyyn osallistuneista yrityksissä. Tämä on yleinen käytäntö myös maailmalla. Riippumattoman kokoonpanon muodostamiseksi voidaan kysyä pitäisikö esimerkiksi yhtiökokouksen toimia tarkastusvaliokunnan nimittäjänä. Toisaalta asian järjestäminen käytännössä voisi olla vaikeaa. Tärkeintä on kuitenkin, että lopputuloksena olisi yhtiöstä ja sen johdosta riippumaton valiokunta.

Tärkeimpänä valintakriteerinä tarkastusvaliokunnan jäsenille oli hallituksen jäsenyys (kuvio 4). Vastaajista 83 % ilmoitti hallituksen jäsenyyden olevan ensisijainen valintaperuste. Vain kahdessa yrityksistä ensisijaisena valintaperusteena oli talousasioiden asiantuntemus. Tuloksesta voidaan päätellä, että suomalaisten tarkastusvaliokuntien jäsenet koostuvat yhtiön hallituksen jäsenistä. Tämä on myös suositusten mukainen järjestely. Tarkastusvaliokuntahan on hallituksen työskentelyelin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa se on säädetty pakolliseksi listatuille yhtiöille. Tästä huolimatta on hyvä muistaa, että tarkastusvaliokunnan tarkoituksena on tehostaa hallituksen toimintaa. Eli valiokuntatyöskentelyn kautta se pystyy hoitamaan sille kuuluvia valvontatehtäviä mahdollisesti paremmin. Niinpä on melko selvää, että valiokunnan jäsenet ovat myös hallituksen jäseniä. Toki tarkastusvaliokunta voi käyttää hallituksen ulkopuolisia asiantuntijoita avukseen hoitaessaan tehtäviään. Toiseksi tärkein valintakriteeri oli talousasioiden asiantuntemus. Tämäkin tulos on odotettu, koska talousasioiden asiantuntemusta on pidetty myös suosituksissa tärkeänä tarkastusvaliokunnan jäsenen ominaisuutena.

Kuvio 4: Tarkastusvaliokunnan jäsenten valinperusteet

Vastauksista, jotka koskivat tarkastusvaliokunnan tehtäviä, voidaan päätellä, että suomalaisten tarkastusvaliokuntien tehtäväkenttä on melko laaja (taulukko 2). Kysymyksessä lueteltiin mahdollisia tarkastusvaliokunnan tehtäviä, joista vastaaja sai valita niin monta kun kuului vastaajan edustaman tarkastusvaliokunnan tehtäviin.

Yhdenkään tehtäväalueen vastausprosentti ei jäänyt alle 50. Eniten panostetaan kuitenkin tilintarkastukseen liittyviin tehtäviin ja tilinpäätöksen läpikäyntiin. Tarkastusvaliokunnan esitykset käsitellään hallitusten kokouksissa yhteensä 67 % yrityksistä, 39 % yrityksistä tarkastusvaliokunta raportoi kirjallisesti hallitukselle ja 6 % yrityksistä käytetään jotain muuta tapaa.

Taulukko 2: Tarkastusvaliokunnan tehtävät

Tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluu.		
	<i>Lkm</i>	<i>%</i>
Sisäisen tarkastuksen ohjaus ja valvonta	12	67
Sisäisen tarkastuksen suunnitelman läpikäynti	12	67
Sisäisen tarkastuksen havaintojen läpikäynti	13	72
Tilintarkastushavaintojen läpikäynti	17	94
Tilintarkastussuunnitelman läpikäynti	14	78
Tilintarkastuksen kilpailuttaminen ja ehdotus tilintarkastajan valinnasta	13	72
Tilintarkastuksen seuranta	15	83
Tilinpäätöksen läpikäynti	16	89
Osavuositarkastusten läpikäynti	10	56
Kontrollien seuranta/sisäisen valvontajärjestelmän seuranta	14	78
Yrityksen laskentaperiaatteiden läpikäynti	11	61

5.3.3 Tarkastusvaliokuntaa koskevat yleiset väittämät

Kyselylomakkeen osiossa III tiedusteltiin vastaajien näkemyksiä koskien tarkastusvaliokuntaa liittyvissä yleisissä väittämässä (taulukko 3). Vastauksista voidaan helposti päätellä, että tarkastusvaliokunnan jo perustaneet yritykset uskovat myös muiden yritysten harkitsevan sellaisen perustamista.

Vastauksista käy ilmi myös, että tarkastusvaliokunnan perustaminen tehostaa yhtiön seuranta- ja valvontaelimiä. Vastaajat ovat selkeästi sitä mieltä, että kun yhtiön valvontaan ja seurantaan erikoistuu muutama henkilö, koko toiminnon työskentely muuttuu tehokkaammaksi. Vastustajiakin kuitenkin löytyy, esim. 16,7 % vastaajista on jokseenkin samaa mieltä asiasta, että hallituksen menestyksekkään työskentelyn kannalta on parempi, että koko hallitus käsittelee kaikki asiat.

Merkittävämpää hajontaa syntyy kuitenkin mielipiteissä siitä, että pitäisikö tarkastusvaliokunnat säätää Suomessa pakollisiksi listatuille yrityksille. Kolmasosa vastaajista on jyrkästi asiaa vastaan. Toisaalta asiaa kannattaa täysin vain 5,6 % eli yksi

vastaajista ja jokseenkin asiaa kannattaa 22,2 % vastaajista. Suurin osa (38,9 %) ei osaa kuitenkaan asiaan ottaa kantaa. Tätä asiaa selventää seuraava väittämä, jossa tarkastusvaliokunnan perustamista ei säädettäisi pakolliseksi, mutta sen olemassaolosta olisi raportoitava tilinpäätöksessä. Vastaajista 35,3 % oli asiasta täysin samaa mieltä ja 47,1 % jokseenkin samaa mieltä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että suurin osa vastaajista ei säätäisi tarkastusvaliokuntaa pakolliseksi.

Vastauksista kävi myös selville se, että vastaajista suurimman osan mielestä tarkastusvaliokunnan keskeisiä tehtäviä ei tulisi määritellä lailla, vaan asiasta tulisi mieluummin antaa suosituksia. Toisaalta merkittävästi kannatusta sai myös väittämä, jonka mukaan tarkastusvaliokunnan tehtävät pitäisi jäädä valiokunnan itsensä päättämiksi.

Selkein yksimielisyys syntyi väittämästä, jonka mukaan tarkastusvaliokunnan pitäisi kirjoittaa tehtävistään ja vastuistaan eräänlainen työjärjestys. Tässä kaikki olivat vähintään jokseenkin samaa mieltä. Taulukossa 3 on esitetty prosenttijakaumat väittämiin, jotka käsittelivät tarkastusvaliokuntaa yleisellä tasolla.

Taulukko 3: Vastaukset tarkastusvaliokunnista tehtyihin yleisiin väittämiin

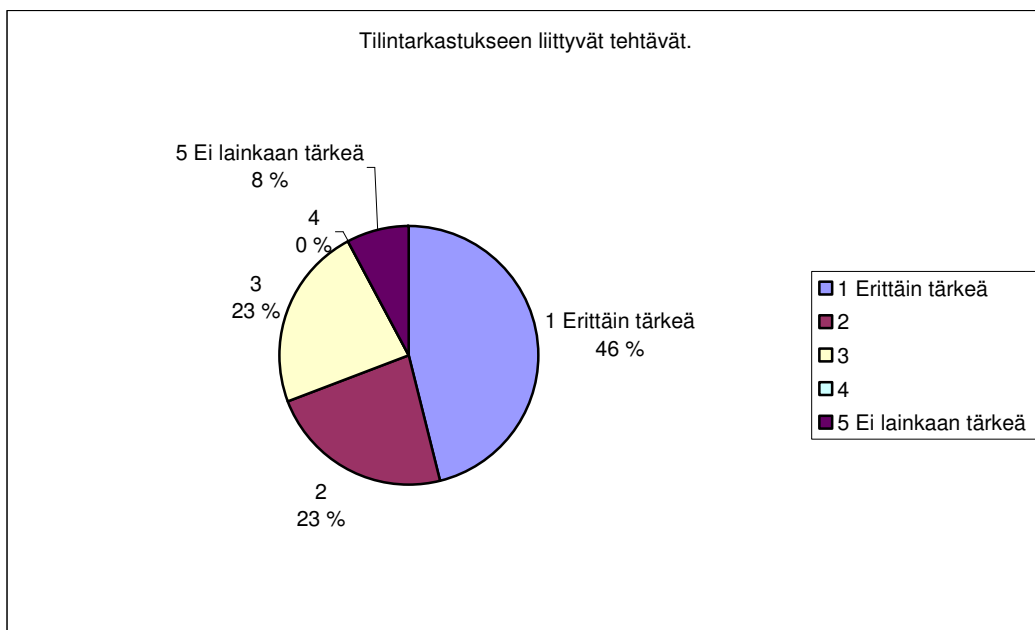
	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Tulevaisuudessa tarkastusvaliokunnat tulevat lisääntymään pörssiyritysten keskuudessa.	50,0 %	44,4 %	5,6 %	0,0 %	0,0 %
2. Tarkastusvaliokunnan käyttöönotto parantaa sen piiriin kuuluvien asioiden etukäteisvalmistelua.	44,4 %	55,6 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
3. Tarkastusvaliokunnan käyttöönottoon ei liity mainittavia hyötyjä.	0,0 %	0,0 %	11,1 %	38,9 %	50,0 %
4. Tarkastusvaliokuntatyöskentelyn kautta hallituksen jäsenet joutuvat valiokunnassa perehtymään ja käyttämään entistä enemmän aikaa hallitukselle lain mukaan kuuluviin seuranta- ja valvontatehtäviin.	33,3 %	61,1 %	0,0 %	5,6 %	0,0 %
5. Hallituksen menestyksekkään työskentelyn kannalta on parempi, että koko hallitus käsittelee kaikki asiat.	0,0 %	16,7 %	11,1 %	61,1 %	11,1 %
6. Tarkastusvaliokunnat eivät sovellu Suomen oloihin, jossa hallitukset ovat perinteisesti pieniä.	0,0 %	16,7 %	5,6 %	44,4 %	33,3 %
7. Tarkastusvaliokunnan olemassaolo voidaan pitää eräänlaisena laatusertifikaattina ulospäin.	0,0 %	94,4 %	5,6 %	0,0 %	0,0 %
8. Tarkastusvaliokunnan pitäisi raportoida toimistaan hallitukselle.	66,7 %	33,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
9. Tarkastusvaliokunnan asettaminen tulisi säätää Suomessa listatuille yrityksille pakolliseksi.	5,6 %	22,2 %	38,9 %	0,0 %	33,3 %
10. Tarkastusvaliokunnan asettamista ei tulisi säätää Suomessa pakolliseksi, mutta sen olemassaolosta tulisi raportoida tilinpäätöksessä.	35,3 %	47,1 %	5,9 %	5,9 %	5,9 %
11. Tarkastusvaliokunnan keskeiset tehtävät tulisi määritellä laissa ja markkinapaikan säännöissä.	0,0 %	16,7 %	38,9 %	16,7 %	27,8 %
12. Tarkastusvaliokunnan käyttöön liittyvistä asioista pitäisi antaa mieluummin suosituksia kuin lakeja.	16,7 %	66,7 %	5,6 %	11,1 %	0,0 %
13. Tarkastusvaliokunnan tehtävien määrittely tulisi jättää tarkastusvaliokunnan itsensä tehtäväksi.	11,1 %	38,9 %	5,6 %	38,9 %	5,6 %
14. Tarkastusvaliokunnan tehtävistä ja vastuista tulisi kirjoittaa eräänlainen työjärjestys.	27,8 %	72,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
15. Tarkastusvaliokunnan tärkeimpänä tehtävänä on koordinoida yhtiön sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen toimintaa siten, että yhtiön taloudellinen raportointijärjestelmä toimii parhaalla mahdollisella tavalla.	38,9 %	38,9 %	5,6 %	16,7 %	0,0 %
16. Tarkastusvaliokunnan tulee edistää sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen tietoisuutta niiden rooleista ja vastuista.	22,2 %	61,1 %	5,6 %	5,6 %	5,6 %

5.3.4 Tarkastusvaliokunnan tehtävät

Kyselylomakkeen osiossa IV tiedusteltiin vastaajien mielipiteitä tarkastusvaliokunnan mahdollisten tehtävälueiden merkityksellisyydestä tarkastusvaliokunnan koko tehtäväkentässä. Mikäli tehtävälue oli vastaajan mielestä erittäin tärkeä, piti hänen rastittaa numero 1, ja mikäli tehtävälue ei ollut vastaajan mielestä lainkaan tärkeä, piti hänen rastittaa numero 5. Kysymyslomakkeella tehtävälueet jaettiin viiteen pääryhmään:

- taloudellinen raportointi
- normitus ja sen noudattaminen
- sisäinen valvonta ja riskienhallinta
- sisäinen tarkastus
- tilintarkastajat

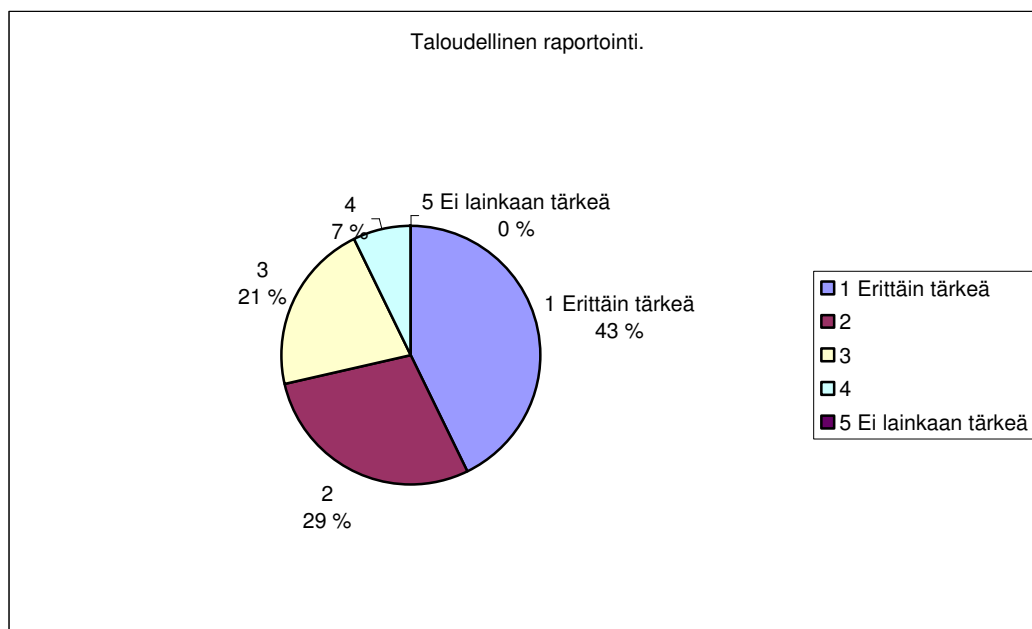
Jokaisesta pääryhmästä oli vielä eritelty tarkempia tehtäväkuvauksia, joiden tärkeyttä vastaajien piti määrittellä samalla tavalla kuin tehtävälueiden. Vastausten perusteella tarkastusvaliokunnan tärkeimmäksi tehtävälueeksi katsotaan tilintarkastukseen liittyvät tehtävät. Peräti 46 % vastaajista katsoi kyseisen tehtävälueen erittäin tärkeäksi (kuvio 5.).

Kuvio 5: Tilintarkastukseen liittyvät tarkastusvaliokunnan tehtävät

Tärkeimmäksi tilintarkastukseen liittyväksi osatehtäväksi vastaajat arvioivat tilintarkastuksen laadun ja laajuuden arvioinnin. Tämän tehtävän katsoi erittäin tärkeäksi puolet vastaajista. Hieman yllättävää sen sijaan oli, että kysymykset jotka liittyivät tilintarkastuksen riippumattomuuteen, saivat keskimäärin vain 31,3 % kannatuksen erittäin tärkeiksi tehtäviksi. Tulos on yllättävä, koska tarkastusvaliokunnan yhtenä tärkeimpänä tehtävänä on nimenomaan katsottu olevan tilintarkastuksen riippumattomuuden arviointi¹⁴¹.

Toiseksi tärkeimmäksi tarkastusvaliokunnan tehtäväalueeksi vastaajat katsoivat taloudelliseen raportointiin liittyvät tehtävät. Vastaajista 43 % katsoi taloudelliseen raportointiin liittyvät tehtävät erittäin tärkeiksi (kuvio 6.). Myös tämän kysymyksen tulos hieman yllättää, koska tarkastusvaliokunnan roolina on katsottu nimenomaan olevan yhtiön taloudellisen raportoinnin oikeellisuuden varmistaminen¹⁴². Tarkastusvaliokuntien roolia on alettu korostamaan sen jälkeen, kun julkisuuteen alkoi tulla tietoa kirjanpitoskandaaleista, joissa tuloksia oli vääristely. Nämä asiat huomioon ottaen olisi voinut kuvitella, että useampi vastaajista katsoo tehtäväalueen erittäin tärkeäksi.

Kuvio 6: Taloudelliseen raportointiin liittyvien tehtävien tärkeys

¹⁴¹ Hirvonen ym. 2003, 291.

¹⁴² PricewaterhouseCoopers 2003.

5.3.5 Tarkastusvaliokunnan kokoonpano

Kyselylomakkeen osiossa V tiedusteltiin vastaajien näkemyksiä koskien tarkastusvaliokunnan kokoonpanoa (taulukko 4.). Vastaajista suurimman osan mielestä, hallituksen pitäisi vastata tarkastusvaliokunnan jäsenten valitsemisesta. Täysin samaa mieltä asiassa oli 76,5 % vastaajista. Yllättävää hajontaa syntyi väittämässä, jonka mukaan tarkastusvaliokunnan jäsenten pitäisi olla yhtiön ulkopuolisia riippumattomia hallituksen jäseniä. Vaikka asiasta oli täysin samaa mieltä yli puolet vastaajista, niin 16,7 % vastaajista oli asiasta jokseenkin eri mieltä ja 11,1 % oli asiasta täysin eri mieltä.

Kotimaisissa ja ulkomaisissa corporate governance suosituksissa suositellaan jäsenten olevan nimenomaan yhtiön ulkopuolisia hallituksen jäseniä. Tämän asian valossa on hieman yllättävää, että niin moni oli asiasta eri mieltä. Suurin osa vastaajista on kuitenkin sitä mieltä, että tarkastusvaliokunnan jäsenen riippumattomuus korostuu tilintarkastajan valintatehtävässä. Mikäli tarkastusvaliokunnan jäsen on tässä tapauksessa yhtiön palveluksessa, valitsee hän tarkastajaa myös omalle toiminnalleen ja tällöin valinta ei välttämättä ole riippumaton.

Taulukko 4: Tarkastusvaliokunnan kokoonpanoon liittyvät väittämät

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Hallituksen pitäisi valita tarkastusvaliokunnan jäsenet.	76,5 %	17,6 %	0,0 %	5,9 %	0,0 %
2. Mikäli yrityksessä on hallintoneuvosto, sen pitäisi valita tarkastusvaliokunnan jäsenet.	7,1 %	21,4 %	21,4 %	21,4 %	28,6 %
3. Tarkastusvaliokunnan jäsenten pitäisi olla yhtiön ulkopuolisia riippumattomia hallituksen jäseniä.	55,6 %	11,1 %	5,6 %	16,7 %	11,1 %
4. Tarkastusvaliokunnan jäsenen riippumattomuus korostuu tilintarkastajan valintatehtävässä.	38,9 %	44,4 %	5,6 %	5,6 %	5,6 %
5. Yrityksen toimitusjohtajan ei pitäisi olla tarkastusvaliokunnan jäsen.	72,2 %	22,2 %	0,0 %	5,6 %	0,0 %
6. Hallituksen puheenjohtajan ei pitäisi olla tarkastusvaliokunnan jäsen.	27,8 %	22,2 %	16,7 %	11,1 %	22,2 %
7. Tarkastusvaliokunnan jäsenten tulisi olla laskentatoimen ammattilaisia.	0,0 %	33,3 %	22,2 %	27,8 %	16,7 %
8. Tarkastusvaliokunnan jäsenten tärkein ominaisuus on talousasioiden asiantuntemus.	16,7 %	44,4 %	16,7 %	22,2 %	0,0 %
9. Yleinen arviointikyky on tärkeämpi ominaisuus kuin talousasioiden asiantuntemus.	11,1 %	55,6 %	11,1 %	22,2 %	0,0 %
10. Tarkastusvaliokunnan jäseniltä vaadittuja ominaisuuksia pitäisi määritellä lailla.	0,0 %	0,0 %	5,6 %	50,0 %	44,4 %
11. Tarkastusvaliokunnan jäseniltä vaadittuja ominaisuuksia pitäisi määritellä tarkastusvaliokunnan työjärjestyksessä.	5,6 %	27,8 %	33,3 %	11,1 %	22,2 %
12. Tarkastusvaliokunnan jäseniä pitäisi olla vähintään kolme ja enintään viisi.	33,3 %	50,0 %	16,7 %	0,0 %	0,0 %
13. Jotta tarkastusvaliokunnan työskentelytavat pysyisivät "ajan hermolla", sen jäsenen toimikausi pitäisi kestää enintään 3 vuotta.	0,0 %	33,3 %	27,8 %	38,9 %	0,0 %
14. Jotta tarkastusvaliokunnan työskentelyssä säilyisi jatkuvuus, sen jäsenen toimikausi pitäisi kestää enemmän kuin 3 vuotta.	0,0 %	5,6 %	27,8 %	38,9 %	27,8 %
15. Hallituksen pitäisi säännöllisesti arvioida tarkastusvaliokunnan jäsenten ominaisuuksien riittävyyttä tehtäviensä suorittamiseen.	22,2 %	44,4 %	11,1 %	22,2 %	0,0 %
16. Tarkastusvaliokunnan uusi jäsen pitäisi valmennuttaa tehtävänsä suorittamiseen.	5,6 %	55,6 %	16,7 %	16,7 %	5,6 %

Tarkastusvaliokunnan jäsenten ominaisuuksiin liittyvistä väittämistä nousee esiin se, että vastaajien mielestä yleinen liiketoiminnan arviointikyky on tärkeämpi ominaisuus kuin talousasioiden asiantuntemus. Tarkastusvaliokunnan jäseniltä vaadittuja ominaisuuksia ei pitäisi vastaajien mielestä määritellä lailla. Tätä mieltä olivat lähes kaikki vastaajat. Sen sijaan hieman kannatusta sai väittämä, jonka mukaan tarkastusvaliokunnan jäseniltä vaadittuja ominaisuuksia pitäisi määritellä tarkastusvaliokunnan työjärjestyksessä.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen käsitellyt tutkielmassani tarkastusvaliokunnan asemaa ja roolia suomalaisissa pörssiyhtiöissä. Tutkielman tavoitteena oli selvittää tarkastusvaliokunnan organisointia, tehtäviä ja merkitystä osana osakeyhtiön hallintoa. Kyselytutkimuksen selvitin, miten suomalaiset tarkastusvaliokunnat toimivat, millaisia tehtäviä niillä on ja millaisia kokemuksia tarkastusvaliokuntatyöskentelystä on syntynyt.

Tarkastusvaliokuntatyöskentely on saanut alkunsa Yhdysvalloissa. Siellä tarkastusvaliokuntien rooli osana yhtiöiden hallintoa on merkittävä. Tarkastusvaliokunta yhtenä hallituksen työskentelymuotona on siirtynyt jo Eurooppaan ja Suomeenkin. Mallia on otettu tarkastusvaliokuntatyöskentelystä Yhdysvalloissa. Tarkastusvaliokunnat ovat saapuneet Suomeen osana corporate governance –suosituksia. Corporate governance suositusten yhtenä tarkoituksena on ollut saada Suomi kiinnostavammaksi sijoituskohteeksi.

Tarkastusvaliokunta ei ole pakollinen elin Suomessa. Valiokunnan perustamisesta on annettu vain suosituksia, mutta käytännössä tarkastusvaliokunnan tehtäviä voi hoitaa koko hallitus yhdessä. Suomessa on syntynyt epäilyjä siitä, onko tarkastusvaliokunta tarpeellinen elin Suomessa, koska suomalaisten yhtiöiden hallitukset ovat perinteisesti pieniä. Tarkastusvaliokuntien on pelätty aiheuttavan turhaa byrokratiaa yhtiön hallinnossa.

Tarkastusvaliokunnan jäsenten tulisi olla yhtiöstä riippumattomia hallituksen jäseniä. Valiokunnan jäseniä on yleensä 3-5. Tarkastusvaliokunnan jäsenten tausta ja kokemus tulisi sopia tehtävän vaatimuksiin. Tarkastusvaliokunta kokoontuu 3-4 kertaa vuodessa käsittelemään etukäteen suunniteltuja tehtäviä. Kokousrytmi seuraa yleensä yhtiön taloudellista raportointia. Tarkastusvaliokunnan kokouksiin voi tarvittaessa osallistua myös yhtiön tilintarkastaja, talousjohtaja tai sisäisen tarkastuksen johtaja.

Tarkastusvaliokunnan tehtävät voidaan jakaa neljään pääryhmään:

- taloudelliseen raportointiin liittyvät tehtävät

- tilintarkastukseen liittyvät tehtävät
- sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyvät tehtävät
- sisäiseen tarkastukseen liittyvät tehtävät.

Taloudelliseen raportointiin liittyviin tehtäviin kuuluu mm. osavuosikatsausten ja tilinpäätösten läpikäynti. Tilintarkastukseen liittyviin tehtäviin kuuluu mm. tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelu, tilintarkastussuunnitelman läpikäynti, tilintarkastajien antamien raporttien läpikäynti ja tilintarkastuksen riippumattomuuden arviointi. Sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyviin tehtäviin kuuluu mm. sisäisen valvonnan toimintaperiaatteiden laadinta ja yhtiöön liittyvien riskien arviointi. Sisäiseen tarkastukseen liittyviin tehtäviin kuuluu mm. läpikäydä sisäisen tarkastuksen toimintaa, resursseja, raportteja ja arvioida sisäisen tarkastuksen tehokkuutta.

Tarkastusvaliokunnan kirjallinen työjärjestys ohjaa tarkastusvaliokunnan roolia. Tarkastusvaliokunnan roolin ja tehtävät päättää yleensä yhtiön hallitus. Tarkastusvaliokunnalla on siis tehtäviä, jotka toistuvat vuosittain. Tämän lisäksi tarkastusvaliokunnan tulisi pidemmällä aikavälillä miettiä myös erilaisia teemoja. Yhtiön toimialasta riippuen näitä voivat olla esimerkiksi rahoitus, riskienhallinnan kokonaisuus tai sisäinen valvonta.

Tarkastusvaliokunnan tehtävät voivat vaihdella hyvinkin paljon esimerkiksi pienen pörssiyhtiön ja toisaalta suuren kansainvälisen konsernin välillä. Tarkastusvaliokuntatyöskentelyn onnistuminen vaatii siltä pitkäjänteistä työtä ja jäsenten korkeaa sitoutumisastetta. Etenkin valiokunnan puheenjohtajan rooli on todella tärkeä. Viimeaikainen kehitys on ollut, että valiokunnan jäseniltä tullaan vaatimaan enemmän ja enemmän tietotaitoa. Lisääntyneet raportointivaatimukset etenkin Yhdysvalloissa ja kansainväliset tilinpäätösstandardit vaativat valiokunnan jäseniltä jatkuvaa tiedon hankintaa ja sisäistämistä.

Tutkielman empiirisessä osassa tavoitteena oli selvittää millaisia kokemuksia tarkastusvaliokunnan toiminnasta oli syntynyt suomalaisissa pörssiyhtiöissä ja millaisia asenteita tarkastusvaliokuntia kohtaan yleisesti näissä yhtiöissä oli.

Vuonna 2002 Helsingin pörssin päälisellä yhteensä 27 yhtiöllä oli vuosikertomuksen mukaan tarkastusvaliokunta. Lähetin tarkastusvaliokunnan käyttöön ja kokemuksiin liittyvän kyselylomakkeen näiden yhtiöiden hallitusten puheenjohtajille. Vastauksia palautui yhteensä 18, joten vastausprosenttia (66,6 %) voidaan pitää vähintään tyydyttävänä.

Suurimmalla osalla vastaajista oli tarkastusvaliokunnassaan neljä jäsentä. Jäsenet koostuvat lähes poikkeuksetta yhtiöstä riippumattomista henkilöistä. Vain yhdellä vastaajista oli tarkastusvaliokunnassaan myös sellaisia jäseniä, jotka olivat yhtiön palveluksessa. Positiivista tuloksissa oli se, että yhdellekään vastaajista yhtiön toimitusjohtaja ei ollut tarkastusvaliokunnan jäsen.

Tuloksista kävi ilmi, että tarkastusvaliokunnat kokoontuvat Suomessa keskimäärin 3,6 kertaa vuodessa. Tämä on hyvin lähellä neljännesvuosiraportointia ja voidaankin olettaa, että monet tarkastusvaliokunnat suunnittelevat kokousaikataulunsa juuri neljännesvuosiraportoinnin aikataulun mukaan.

Kyselyyn vastanneiden yhtiöiden tarkastusvaliokunnilla lähes kolmanneksella on kirjallinen työjärjestys. Suositukset eri puolelta maailmaa suosittavat melko tarkkoja kirjallisia työjärjestyksiä. Tässä tutkielmassa ei ollut mahdollista päästä tutkimaan tarkastusvaliokuntien työjärjestyksiä Suomessa, mutta olettaa voidaan, että ne eivät vielä ole kehittyneet yhtä yksityiskohtaisiksi kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Tärkeintä kuitenkin on, että työjärjestys määrittää tarkastusvaliokunnan tärkeimmät tehtävät ja vastuut.

Tarkastusvaliokunnan nimittää Suomessa yhtiön hallitus. Tämä on käytäntö lähes kaikissa kyselyyn vastanneissa yhtiöissä. Tärkein valintakriteeri tarkastusvaliokunnan jäsenelle on hallituksen jäsenyys. Tämä on ymmärrettävää, koska onhan tarkastusvaliokunta hallituksen keskuudestaan perustama valiokunta. Se on hallituksen työskentelytapa sen hoitaessa sille kuuluvia tehtäviä. Toiseksi tärkeimpänä valintaperusteena pidettiin talousasioiden asiantuntemusta.

Huolimatta siitä, että tarkastusvaliokunnat ovat Suomessa melko uusi asia, kyselytutkimuksen perusteella tarkastusvaliokuntien tehtäväkenttä on kuitenkin laaja.

Kyselyssä oli listattuna runsas määrä tarkastusvaliokunnan tehtäviä joista vastaajien piti valita ne, joita heidän tarkastusvaliokuntansa suorittaa. Kaikkia listattuja tehtäviä suoritetaan vähintään puolissa kyselyyn vastanneista yhtiöissä. Eniten tarkastusvaliokunnat suorittavat kuitenkin tilintarkastukseen ja tilinpäätöksen läpikäyntiin liittyviä tehtäviä.

Tarkastusvaliokuntien tulevaisuus Suomessa on mielestäni selkeä; tarkastusvaliokunnat tulevat lisääntymään etenkin listattujen yhtiöiden keskuudessa. Tarkoituksena on palauttaa luottamus yhtiöiden vastuullisesta toiminnasta sijoittajien ja muiden intressiryhmien keskuudessa. Myös valiokunnan jäsenten riippumattomuuteen ja taloudelliseen asiantuntemukseen tullaan kiinnittämään entistä enemmän huomiota jatkossa. Lisäksi tarkastusvaliokunnan toiminnasta tullaan kertomaan nykyistä enemmän.

Vuoden 2003 vuosikertomuksista voidaan havaita kasvua tapahtuneen tarkastusvaliokuntien määrässä. Vuonna 2002 27 yhtiötä päälistan 108 yhtiöstä ilmoitti muodostaneensa tarkastusvaliokunnan. Vuotta myöhemmin 39 yhtiötä päälistan 98 yhtiöstä ilmoitti muodostaneensa tarkastusvaliokunnan. Tarkastusvaliokuntien määrä kasvoi siis 44 %. Monet yhtiöt ilmoittivat vuosikertomuksissaan, että ottaen huomioon niiden liiketoiminnan koko tai hallituksen jäsenien lukumäärä, ei ole tarkoituksenmukaista muodostaa erillistä tarkastusvaliokuntaa. Tällaisessa tilanteessa koko hallitus vastaa tarkastusvaliokunnan tehtävistä.

Viime aikoina on keskusteltu ns. julkisesti merkittävien yhtiöiden mahdollisesta pakollisesta tarkastusvaliokunnasta. Euroopan komissiossa on vireillä kahdeksannen yhtiöoikeudellisen direktiivin uudistaminen. Sen mukaan tulevaisuudessa kaikkien julkisesti merkittävien yhtiöiden olisi mahdollisesti perustettava tarkastusvaliokuntia. Suomessa asiasta on syntynyt kritiikkiä. Tarkastusvaliokuntien pelätään aiheuttavan lisää hallinnollisia kuluja ja turhaa byrokratiaa. Toisaalta tarkastusvaliokuntien käyttö esimerkiksi osuuskunnissa, vakuutusyhtiöissä tai luottolaitoksissa, joissa on laaja intressipiiri, saattaisi olla perusteltua. Tarkastusvaliokunnat ovat kuitenkin perusteltuja etenkin suurissa yhtiöissä, joissa omistus on hajaantunut. Nykyään tällaiset yhtiöt ovat monesti monikansallisia.

Tarkastusvaliokunta voi parhaimmillaan olla hyvä väline kontrolloida yritystoimintaan liittyviä riskejä. Viimeaikaisilla yrityskandaaleilla on ollut varmasti useita syitä. Suurin ongelma on ollut kuitenkin se, että asialla on ollut epärehellisiä ihmisiä. Suosituksia ja säännöksiä voidaan tehdä loputtomasti, mutta niin kauan kun yritystoiminnassa on mukana epärehellisiä ihmisiä, riskit ovat aina olemassa.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Airaksinen, Manne & Jauhiainen Jyrki 1997. Osakeyhtiölaki. Helsinki: WSOY.

Beattie, Vivien & Brandt, Richard 1999. Perceptions of Auditor Independence: U.K. Evidence. *Journal of International Accounting Auditing & Taxation*. Vol 8, Issue 1.

Blue Ribbon Committee 1999. Report and Recommendations of the Blue Ribbon Committee on Improving the Effectiveness of Corporate Audit Committees. New York: The New York Stock Exchange and the National Association of Security Dealers.

Cadbury, Adrian 2002. Corporate Governance and Chairmanship. Guildford: Oxford University Press.

Cohen, J. R. & Hanno, D. M. 2000. Auditors Consideration of Corporate Governance and Management Control Philosophy in Preplanning and Planning Judgments. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. Vol. 19, No. 2, 133-146.

Collier, Paul 1996. The Rise of the Audit Committee in UK Quoted Companies: a Curious Phenomenon? *Accounting, Business and Financial History*. Vol. 6, No. 2, 121-140.

Dadalt, Peter J. & Davidson, Wallace N. & Xie, Biao 2002. Earnings Management and Corporate Governance: the Role of the Board and the Audit Committee. *Journal of Corporate Finance* No. 9, 295-316.

DeZoort, Todd & Salterio, Steven 2001. The Effects of Corporate Governance Experience and Financial-Reporting and Audit Committee Members Judgments. *Auditing* Vol 20, Issue 2, 31-47.

Euroopan Yhteisöjen komissio 2004. Euroopan yhteisöjen komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tilinpäätösten ja konsolidoitujen tilinpäätösten lakisääteisestä tilintarkastuksesta sekä direktiivien 78/660/ETY ja 83/349/ETY muuttamisesta. Bryssel

Haapanen, Mikko, Lainema, Matti, Lehtinen, Lasse & Lähdesmäki, Tuomo 2002. Hallitus. Omistajan asialla – Johdon tukena. Helsinki: WSOY.

Halla, Ilona, Hättinen, Reijo, Grönfors-Kallio, Anneli, Malm, Saara, Kaisanlahti, Timo, Kontula, Lisbet & Väisänen, Heljä 2003. Corporate governance Suomessa. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Heikkilä, Tarja 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hertsu, Anneli 2004. Pakollinen tarkastusvaliokunta jokaiseen pikkupankkiin. *Kauppalehti* 31.3.2004.

Hex Oyj, Keskuskauppakamari & Teollisuuden Työnantajain Keskusliitto 2003. Suositus listayhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä. Helsinki.

Hirvonen, Ahti, Niskakangas, Heikki & Steiner Maj-Lis 2003. Corporate governance. Hyvä omistajaohjaus ja hallitustyöskentely. Juva: WSOY.

Kaisanlahti, Timo 2003. Tilintarkastustyöryhmän mietintö julkistettu – keskeisimmät ehdotukset. Tilintarkastus 7/2003, 9-13.

Keskuskauppakamari & Teollisuuden Työnantajain Keskusliitto 1997. Keskuskauppakamarin ja Teollisuuden Työnantajain Keskusliiton suositukset pörssi-yhtiöiden hallinnoinnista. Helsinki.

KHT-yhdistys 2003. Tilintarkastusalan suositukset. Jyväskylä: KHT-Media Oy.

Koivu, Eila 1996. Audit Committee valvontajärjestelmän osana. Tilintarkastus, 2/1996, 154-157.

Kyläkallio, Juhani, Irola, Olli & Kyläkallio, Kalle 2002. Osakeyhtiö. Helsinki: Edita.

Lück, Wolfgang 1990. Audit Committee – Eine Einrichtung zur Effizienzsteigerung betriebswirtschaftlicher Überwachungssysteme? Schmalenbachs Zeitschrift für Betriebswirtschaftliche Forschung. Vsk. 9, No. 3.

Mattila, Matti 2004. Tehtävänä valvonta.

Osakeyhtiölakityöryhmän mietintö. Työryhmämietintö 4/2003. Helsinki: Oikeusministeriö.

PricewaterhouseCoopers 2003. Audit Committees. Good Practices for Meeting Market Expectations. 2nd edition.

Euroopan Yhteisöjen komissio 2002. Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe. Bryssel.

Saarikivi, Maj-Lis 2000. Osakeyhtiön tilintarkastajan riippumattomuus. Porvoo: WSLT.

Salonen, Aki 2000. Osakeyhtiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuus. Vantaa: WSLT.

Sarbanes-Oxley Act 2002, section 301.

af Schultén, Gerhard 2003. Osakeyhtiölain kommentaari. Helsinki: Talentum.

Smith's report 2003. Audit Committees – Combined Code Guidance. London: The Financial Reporting Council Limited.

Spira, Laura F. 1999. Independence in Corporate Governance: the Audit Committee Role. Business Ethics: A European Review. Vol. 8, No. 4.

The Combined Code on Corporate Governance 2003.
http://www.fsa.gov.uk/pubs/ukla/lr_comcode2003.pdf 3.3.2005.

The Institute of Internal Auditors 2004. Practice advisories.

Tilintarkastuslakityöryhmän mietintö. Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 12/2003. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Wahlroos, Juha 2003. Audit Committee –työskentelyn yleistyminen Suomessa. Tilintarkastus, 6/2003, 15-19.

Muut lähteet

Ison-Britannian kauppa- ja teollisuusministeriön WWW-sivusto. Statement by the Secretary of State for Trade and Industry 29.1.2003. <<http://www.dti.gov.uk/cld/sos-statement290103.pdf>> 2.6.2004.

Suomen kauppa- ja teollisuusministeriön WWW-sivusto.
<http://www.ktm.fi/index.phtml?chapter_id=477624&lang=1#477624> 10.5.2004.

30.05.2003

ARVOISA VASTAANOTTAJA

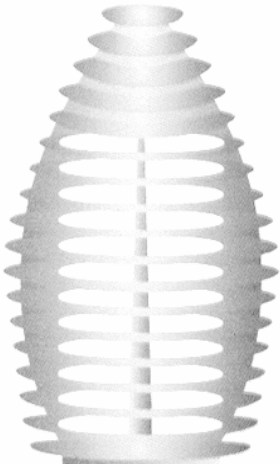
Teen pro gradu tutkielmaa kauppätieteiden maisterin tutkintoa varten Tampereen yliopistossa. Aiheenani on tarkastusvaliokunnat ja niiden käyttö suomalaisissa pörssiyrityksissä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten tärkeänä suomalaiset pörssiyritykset pitävät tarkastusvaliokuntien roolia ja asettamista Suomen oloissa. Tavoitteena on myös selvittää, millaisia kokemuksia suomalaisilla yrityksillä on tarkastusvaliokunnista. Tarkastusvaliokunnalla tarkoitetaan tässä kohtaa elintä, jonka englanninkielinen nimi on Audit Committee. Termiä on käännetty Suomessa ainakin seuraavasti: tarkastusvaliokunta, tilintarkastusvaliokunta, tilintarkastuskomitea ja tarkastuskomitea.

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 12.6.2002 työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää tilintarkastuslain muutostarpeita ja muita keinoja lakisäätöisen tilintarkastuksen kehittämiseksi. Tämän työryhmän yhtenä tehtävänä on selvittää kokemuksia tilintarkastuskomiteoiden käytöstä ja niiden asemasta yhtiön hallinnossa sekä arvioida komiteoiden käyttöön liittyviä tekijöitä. Tutkielmani ohjaajina toimivat KTT, lehtori Eeva-Mari Ihantola ja edellä mainitun työryhmän puheenjohtaja OTT ja VT, professori Risto Nuolimaa. Tutkielmani tuloksilla on näin varmasti hyötyä myös tämän työryhmän tehtävässä. Vastauksenne on siis erittäin tärkeä, koska tutkimuksen tulokset vaikuttavat työryhmän päätöksiin.

Tutkimuksessa mukana olevat yritykset on valittu sen mukaan, että ne ovat ilmoittaneet vuosikertomuksissaan muodostaneensa kyseisen valiokunnan. Vastaajina toimivat kyseisten yhtiöiden hallitusten puheenjohtajat. Mikäli yrityksen hallituksen puheenjohtaja ei ole suomenkielinen, toimii vastaajana hallituksen suomenkielinen jäsen. Kaikki tätä tutkimusta varten saadut vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset esitellään ainoastaan yhteenvetotilastoina, joista yksittäiset vastaajat eivät erotu. Toivon teidän palauttavan täytetyn kyselylomakkeen 16.06.2003 mennessä. Ohessa postimerkillä varustettu vastauskuori.

Kiitos arvokkaasta tutkimusavustanne!

Kalle Kotka
p. 040-5147104

18.06.2003

ARVOISA VASTAANOTTAJA

Teen pro gradu tutkielmaa kauppatieteiden maisterin tutkintoa varten Tampereen yliopistossa. Aiheenani on tarkastusvaliokunnat ja niiden käyttö suomalaisissa pörssiyrityksissä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten tärkeänä suomalaiset pörssiyritykset pitävät tarkastusvaliokuntien roolia ja asettamista Suomen oloissa. Tavoitteena on myös selvittää, millaisia kokemuksia suomalaisilla yrityksillä on tarkastusvaliokunnista. Tarkastusvaliokunnalla tarkoitetaan tässä kohtaa elintä, jonka englanninkielinen nimi on Audit Committee. Termiä on käännetty Suomessa ainakin seuraavasti: tarkastusvaliokunta, tilintarkastusvaliokunta, tilintarkastuskomitea ja tarkastuskomitea.

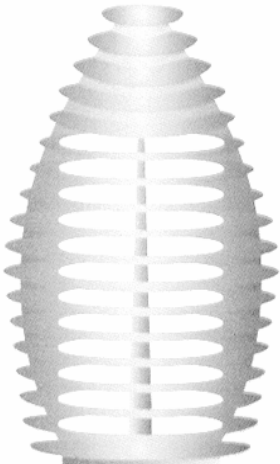
Olette jokin aikaa sitten saaneet 30.5.2003 päivätyyn kyselylomakkeen. Mikäli ette vielä ole palauttanut kyselylomaketta, toivon että palautatte oheisen kyselylomakkeen minulle mahdollisimman pikaisesti. Vastauksenne on erittäin tärkeä, koska saamieni vastatusten määrä vaikuttaa olennaisesti tutkimukseni onnistumiseen.

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 12.6.2002 työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää tilintarkastuslain muutostarpeita ja muita keinoja lakisäätöisen tilintarkastuksen kehittämiseksi. Tämän työryhmän yhtenä tehtävänä on selvittää kokemuksia tilintarkastuskomiteoiden käytöstä ja niiden asemasta yhtiön hallinnossa sekä arvioida komiteoiden käyttöön liittyviä tekijöitä. Tutkielmani ohjaajina toimivat KTT, lehtori Eeva-Mari Ihantola ja edellä mainitun työryhmän puheenjohtaja OTT ja VT, professori Risto Nuolimaa. Tutkielmani tuloksilla on näin varmasti hyötyä myös tämän työryhmän tehtävässä. Vastauksenne on siis erittäin tärkeä, koska tutkimuksen tulokset vaikuttavat työryhmän päätöksiin.

Tutkimuksessa mukana olevat yritykset on valittu sen mukaan, että ne ovat ilmoittaneet vuosikertomuksissaan muodostaneensa kyseisen valiokunnan. Vastaajina toimivat kyseisten yhtiöiden hallitusten puheenjohtajat. Mikäli yrityksen hallituksen puheenjohtaja ei ole suomenkielinen, toimii vastaajana hallituksen suomenkielinen jäsen. Kaikki tätä tutkimusta varten saadut vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset esitellään ainoastaan yhteenvetotilastoina, joista yksittäiset vastaajat eivät erotu. Ohessa postimerkillä varustettu vastauskuori.

Kiitos arvokkaasta tutkimusavustanne!

Kalle Kotka
p. 040-5147104

OSA I

Aluksi kyselylomake sisältää kolme kysymystä koskien yritysten perustietoja. Rastittakaa oikea vaihtoehto koskien edustamaanne yritystä.

Toimiala

Pankit ja rahoitus	☐
Vakuutus	☐
Sijoitus	☐
Kuljetus ja liikenne	☐
Kauppa	☐
Muut palvelut	☐
Metalliteollisuus	☐
Metsäteollisuus	☐
Monialayritykset	☐
Energia	☐
Elintarviketeollisuus	☐
Rakennusteollisuus	☐
Tietoliikenne ja elektroniikka	☐
Kemianteollisuus	☐
Viestintä ja kustannus	☐
Muu teollisuus	☐

Liikevaihto (luvut miljoonia euroja)

0-2500	☐
2500-5000	☐
5000-7500	☐
7500-10000	☐
10000-	☐

Henkilöstö

0-5000	☐
5000-10000	☐
10000-15000	☐
15000-20000	☐
20000-	☐

OSA II

Seuraavat kysymykset koskevat yrityksessänne olevan tarkastusvaliokunnan käyttöön liittyviä asioita. Valitkaa tarkastusvaliokuntaanne parhaiten kuvaava vaihtoehto.

1. Kuinka monta jäsentä tarkastusvaliokunnassanne on?
2. Kuinka moni tarkastusvaliokunnan jäsenistä on yhtiön palveluksessa?
3. Hallituksen puheenjohtaja on tarkastusvaliokunnan jäsen. kyllä ei
4. Yhtiön toimitusjohtaja on tarkastusvaliokunnan jäsen. kyllä ei
5. Kuinka monta kertaa tarkastusvaliokuntanne kokoontuu vuoden aikana?
6. Tarkastusvaliokunnalla on kirjallinen työjärjestys. kyllä ei
7. Tarkastusvaliokunnan jäsenet saavat erillistä palkkiota. kyllä ei
8. Tarkastusvaliokunnan jäsenen toimikausi kestää. (Ilmoita vuosissa, mikäli ei ole määriteltä, kirjoita vain ei määriteltä)
9. Tarkastusvaliokunnan nimittää hallitus. kyllä ei
10. Tarkastusvaliokunnan jäsenten ensisijaisena valintaperusteena on käytetty. (Valitse vain yksi vaihtoehto)
- Hallituksen jäsenyys
- Asiantuntemus
- Talousasioiden asiantuntemus
- Yhtiön tuntemus
11. Tarkastusvaliokunnan tehtäviin kuuluu. (Voitte valita useamman vaihtoehdon)
- Sisäisen tarkastuksen ohjaus ja valvonta
- Sisäisen tarkastuksen suunnitelman läpikäynti
- Sisäisen tarkastuksen havaintojen läpikäynti
- Tilintarkastushavaintojen läpikäynti
- Tilintarkastussuunnitelman läpikäynti
- Tilintarkastuksen kilpailuttaminen ja ehdotus tilintarkastajan valinnasta
- Tilintarkastuksen seuranta
- Tilinpäätöksen läpikäynti
- Osavuositarkastusten läpikäynti
- Kontrollien seuranta/sisäisen valvontajärjestelmän seuranta
- Yrityksen laskentaperiaatteiden läpikäynti

12. Tarkastusvaliokunnan esitykset käsitellään hallituksen kokouksissa seuraavalla tavalla. (Valitse vain yksi vaihtoehto)

Tarkastusvaliokunnan esitykset käsitellään hallituksen kokouksissa.
Tarkastusvaliokunta raportoi kirjallisesti työstään hallitukselle.
Muu tapa.

OSA III

Tässä osiossa on annettu yleisiä väittämiä koskien tarkastusvaliokuntaa. Valitkaa yrityksenne näkemystä parhaiten kuvaava vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Tulevaisuudessa tarkastusvaliokunnat tulevat lisääntymään pörssiyritysten keskuudessa.					
2. Tarkastusvaliokunnan käyttöönotto parantaa sen piiriin kuuluvien asioiden etukäteisvalmistelua.					
3. Tarkastusvaliokunnan käyttöönottoon ei liity mainittavia hyötyjä.					
4. Tarkastusvaliokuntatyöskentelyn kautta hallituksen jäsenet joutuvat valiokunnassa perehtymään ja käyttämään entistä enemmän aikaa hallitukselle lain mukaan kuuluviin seuranta- ja valvontatehtäviin.					
5. Hallituksen menestyksekkään työskentelyn kannalta on parempi, että koko hallitus käsittelee kaikki asiat.					
6. Tarkastusvaliokunnat eivät sovellu Suomen oloihin, jossa hallitukset ovat perinteisesti pieniä.					
7. Tarkastusvaliokunnan olemassaoloa voidaan pitää eräänlaisena laatusertifikaattina ulospäin.					
8. Tarkastusvaliokunnan pitäisi raportoida toimistaan hallitukselle.					
9. Tarkastusvaliokunnan asettaminen tulisi säätää Suomessa listatuille yrityksille pakolliseksi.					
10. Tarkastusvaliokunnan asettamista ei tulisi säätää Suomessa pakolliseksi, mutta sen olemassaolosta tulisi raportoida tilinpäätöksessä.					
11. Tarkastusvaliokunnan keskeiset tehtävät tulisi määritellä laissa ja markkinapaikan säännöissä.					
12. Tarkastusvaliokunnan käyttöön liittyvistä asioista pitäisi antaa mieluummin suosituksia kuin lakeja.					
13. Tarkastusvaliokunnan tehtävien määrittely tulisi jättää tarkastusvaliokunnan itsensä tehtäväksi.					
14. Tarkastusvaliokunnan tehtävistä ja vastuista tulisi kirjoittaa eräänlainen työjärjestys.					
15. Tarkastusvaliokunnan tärkeimpänä tehtävänä on koordinoita yhtiön sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen toimintaa siten, että yhtiön taloudellinen raportointijärjestelmä toimii parhaalla mahdollisella tavalla.					
16. Tarkastusvaliokunnan tulee edistää sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen tietoisuutta niiden rooleista ja vastuista.					

OSA IV

Seuraavassa on lueteltu tarkastusvaliokunnan mahdollisia tehtäväalueita ja niiden alla on lueteltu muutamia mahdollisia tehtäviä. Antakaa jokaiselle tehtäväalueelle ja tehtävälle numero 1-5, siten että mikäli tehtäväalue tai tehtävä on mielestänne erittäin tärkeä, rastittakaa numero 1 ja mikäli tehtäväalue tai tehtävä ei ole lainkaan tärkeä, rastittakaa numero 5.

1 2 3 4 5

Taloudellinen raportointi

- yrityksen raportoinnista keskustelu johdon kanssa
- merkittävien tai epätavallisten liiketapahtumien ja johdon arvioiden läpikäynti
- yrityksen laskentaperiaatteiden läpikäynti.

Normitus ja sen noudattaminen

- lakien ja määräysten noudattamisen arviointi
- yhtiön liiketoimintatavan (code of conduct) noudattamisen arviointi.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

- yhtiön sisäisen valvontajärjestelmän riittävyyden arviointi
- riskienhallinnan asianmukaisuuden arviointi
- sisäisen valvontajärjestelmän kehittämistä koskevien toimivan johdon suunnitelmien ja toimenpiteiden arviointi.

Sisäinen tarkastus

- sisäisen tarkastuksen tehtävien, organisatorisen aseman ja pätevyuden arviointi ja kehittäminen
- sisäisen tarkastuksen tarkastussuunnitelmaan perehtyminen ja sen arviointi sekä hyväksyminen
- sisäisen tarkastuksen raportteihin perehtyminen tilikauden aikana ja tilinpäätöksen yhteydessä sekä keskustelu sisäisen tarkastuksen kanssa.

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

Tilintarkastajat

- tilintarkastajan valintapäätöksen valmistelu ja palkkion arviointi mukaan lukien tarjouskilpailun järjestäminen.
- tilintarkastajien esittämän tilintarkastussuunnitelman arviointi
- tilintarkastajan raportteihin perehtyminen tilikauden aikana ja tilinpäätöksen yhteydessä sekä keskustelu tilintarkastajan kanssa.
- tilintarkastajien tilintarkastuksen laadun ja laajuuden riittävyyden arviointi
- tilintarkastajan antamien neuvontapalveluiden arviointi
- tilintarkastajan riippumattomuuden arviointi.

OSA V

Seuraavat väittämät koskevat tarkastusvaliokunnan kokoonpanoa. Valitkaa yrityksenne näkemystä parhaiten kuvaava vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Hallituksen pitäisi valita tarkastusvaliokunnan jäsenet.					
2. Mikäli yrityksessä on hallintoneuvosto, sen pitäisi valita tarkastusvaliokunnan jäsenet.					
3. Tarkastusvaliokunnan jäsenten pitäisi olla yhtiön ulkopuolisia riippumattomia hallituksen jäseniä.					
4. Tarkastusvaliokunnan jäsenen riippumattomuus korostuu tilintarkastajan valintatehtävässä.					
5. Yrityksen toimitusjohtajan ei pitäisi olla tarkastusvaliokunnan jäsen.					
6. Hallituksen puheenjohtajan ei pitäisi olla tarkastusvaliokunnan jäsen.					
7. Tarkastusvaliokunnan jäsenten tulisi olla laskentatoimen ammattilaisia.					
8. Tarkastusvaliokunnan jäsenten tärkein ominaisuus on talousasioiden asiantuntemus.					
9. Yleinen arviointikyky on tärkeämpi ominaisuus kuin talousasioiden asiantuntemus.					
10. Tarkastusvaliokunnan jäseniltä vaadittuja ominaisuuksia pitäisi määritellä lailla.					
11. Tarkastusvaliokunnan jäseniltä vaadittuja ominaisuuksia pitäisi määritellä tarkastusvaliokunnan työjärjestyksessä.					
12. Tarkastusvaliokunnan jäseniä pitäisi olla vähintään kolme ja enintään viisi.					
13. Jotta tarkastusvaliokunnan työskentelytavat pysyisivät "ajan hermolla", sen jäsenen toimikausi pitäisi kestää enintään 3 vuotta.					
14. Jotta tarkastusvaliokunnan työskentelyssä säilyisi jatkuvuus, sen jäsenen toimikausi pitäisi kestää enemmän kuin 3 vuotta.					
15. Hallituksen pitäisi säännöllisesti arvioida tarkastusvaliokunnan jäsenten ominaisuuksien riittävyttä tehtäviensä suorittamiseen.					
16. Tarkastusvaliokunnan uusi jäsen pitäisi valmennuttaa tehtävänsä suorittamiseen.					

Mikäli haluatte tiivistelmän tutkimuksen tuloksista laittakaa rasti tähän ja antakaa yhteystietonne alle.

Jos vielä haluatte kommentoida asiaa jotenkin tai antaa minulle palautetta, voitte kirjoittaa viestinne tähän.